

FÅGLAR I SÖRMLAND

Det sörmländska fågelåret 2008

Det sörmländska fågelåret 2008

inledare

När vi nu summerar fågelåret 2008 kan vi konstatera att vi organisatoriskt står starkare än någonsin. ”En för alla och alla för en” lyder en gammal devis och nu är det tid att bygga vidare på den idén. Vår största utmaning är just nu den process som verkar för en snabb, decentraliserad utbyggnad av vindkraften.

Det råder en slags ”väckelserörelsestämning” där många okritiskt tror på att en snabb utbyggnad av vindkraften ska bidra till kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser och därmed bidra till att lindra pågående klimatförändringar. ”Alla bäckar små...” brukar det ju heta och vi från ornitologins sida ser att vindkraften kan bidra till något positivt under vissa förutsättningar. I detta bör man först fråga sig om vindkraftsenergi i realiteten ersätter kolkraft? Eller är vindkraftsenergin ett ytterligare tillskott så att vi kan fortsätta vår ökade användning av el? Det är många frågor som vi bör ställa oss innan vi rusar ästad.

Det har under året visat sig att intressenterna för vindkraft är många, inte minst i det växande antalet ”projekteringar” som poppar upp. Faktum är att vi har svårt att hänga med då mycket av detta projekterande sker på lokal basis. Vår förhoppning är just att vår vindkraftsgrupp ska få luft under sina egna vingar och bidra till att vi kan hålla oss ajour med vad som pågår innan det blivit för sent. Vi inom Sörmlandsornitologin upplever många gånger att vi har en god kontakt med våra myndigheter och känslan är att vi i de allra flesta fall har bra koll på läget på regional nivå. Det är mycket svårare på det lokala planet då det är mest där saker och ting sker. Tåta kontakter krävs mellan oss inom vår organisation, men också en förståelse för och inte minst tålmod med att vi håller på med ideellt arbete och att det de facto tar tid innan man hittar bra arbetsformer.

Till vår glädje kan noteras att det finns en allt mer ökad insikt om - hos främst myndigheterna - att man inte kan rusa iväg huvudlöst och genom exploatering ersätta ett miljöproblem med ett annat. Det gångna året 2008 kommer dock att bli noterat i våra regionala historieböcker då det första vindkraftverket startades i länet (Vingåker).

Var med och dra ditt lilla strå till stacken genom att anmäla ditt intresse för fågelskyddsarbete till FSO. Vi hoppas att vi i FSO tillsammans med oss (lustig formulering men det är ju så att det är vi i våra lokalföreningar som är FSO!) kan bidra till att utveckla fågelskyddsarbetet och fågelintresset i vårt län. Man behöver inte vara ”proffs” eller livegen för att kunna bidra med något i vårt gemensamma arbete att bli starkare och flera. Den finns fördelar med att inte vara expert - man kan lära sig mera!

Jukka Väyrynen, ordförande FSO

En ovanligt stor flock knölsvanar sågs rasta i Strandstuviken, Nyköping i april 2008.

Foto Göran Andersson.

Rapportkommittén Sörmland:

Positiv trend för vattenrall och stork, sämre för vigg och storspov

Rapporterna till Rrk vittnar om ovanligt tidiga observationer av flera arter. Ett av årets mer remarkabla fynd är en rekordtidig observation av fjällabb. För större strandpipare noterades tangerat fenologirekord för fynd registrerade i Svalan. Antalet rapporterade spetsbergsgäss, vattenrallar, fjällpipare och storkar tyder på en positiv utveckling i vårt område. Där emot är prognosen sämre för bergand, vigg, storspov, trast-sångare och ortola nsparv. Vattenrallen är numera en årlig övervintrare.

Knölsvan *Cygnus olor*

En ovanligt stor flock om 222 ex sågs rasta i Strandstuviken, Nyköping den 13.4 (Jan Hägg).

Svart svan *Cygnus atratus* (-2007:6/9) (2008:1/1)

Sjunde fyndet av denna parkrymling och det första för Eskilstuna. De övriga fynden har varit fyra i Nyköping och ett vardera i Oxelösund och Katrineholm.

Fynd: 1 ex stationär Kinglötts udde, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 28.9-1.11 (Lennart Eriksson, Lars Broberg, Leif Carlsson m.fl.).

Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*

Fyrtiotre ex under våren är en fortsatt hög siffra. De senaste åren har antalet vårfynd ökat. Flest ses under mars med några ströfynd i februari och april. Antalet höstfynd fortsätter dock att vara lågt och i år sågs bara ett ex.

Fyrtiotre fynd av mindre sångsvan, t v, under våren är en fortsatt hög siffra. Foto Leif Nyström.

Sädgäss övervintrade återigen i Skåraområdet, Nyköping. Foto Jonny Werdin.

Sångsvan *Cygnus cygnus*

Årets 17 häckningar är i nivå med tidigare år. Vid 1997 års riksinventering hittades 12 häckande par. Antalet par har sedan dess varierat mellan 10 och 21.

Under mars månad ses större flockar rasta runt om i rapportområdet på sin väg norrut.

Större flockar: Max 220 ex rastande Grinda våtmark, Nyköping 10-15.3 (Janne Oldebring, Lennart Wahlén, Peter Ringqvist m.fl.). 200 ad födosökande Vadsjön, Nyköping 14.3 (Jonny Werdin). 220 ex rastande Erkan V Tuna kyrka, Nyköping 16.3 (Tommy Pettersson).

Sädgås *Anser fabalis*

I år igen övervintrade sädgäss i Skåraområdet, Nyköping. De som sågs i december 2007 fanns kvar under resten av vintern. I januari noterades som mest 700 ex. Under hösten återkom sädgässen och sågs året ut. Nu sågs som mest 2000 ex. I december fanns fortfarande 900 ex kvar.

Förutom i Skåraområde finns få noteringar på rastande flockar över 500 ex. Rapporter finns bara från Stensjöområdet, Katrineholm, där det som mest rastade 650 ex. Inga stora flockar har rapporterats från Eskilstuna som brukar hysa större rastande ansamlingar sädgäss.

Stor flock: 2000 ad födosökande Helgesta, Skåraområdet, Nyköping 13.11 (Jonny Werdin).

Tundrasädgås *Anser fabalis rossicus* (-2007:31/143) (2008:5/10)

Fem fynd om totalt 10 ex under året. Betydligt färre än de två senaste åren, där det ifjol rapporterades så många som 97 ex. Tundrasädgäss ses numera årligen i rapportområdet.

Samtliga fynd: 1 ex rastande Stenkvistafältet, Eskilstuna 23.2 (*Kent Carlsson). 1 ex rastande Hamra, Björksund, Nyköping 29.2 (*Jan Hägg).

4 | Det sörmländska fågelåret 2008

2 ex rastande Oxeludden, Askö, Trosa 4.5 (*Jukka Väyrynen, *Örjan Jitelius, *Göran Andersson). 2 ex sträckande mot SV Vivesta badplats, Vivesta, Nyköping 1.11 (*Jan Hägg, *Jan Gustafsson). 4 ex sträckande mot V Kviksundsbron, Eskilstuna 2.11 (*Kent Carlsson).

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Fortsatt ökning av antalet vårfynd. I år sågs ca 60 ex, vilket är det högsta antalet som setts under våren. Fynden under hösten har också ökat och betydligt mer än under våren. I år sågs 39 ex., vilket är mer än dubbelt så mycket som setts något tidigare år. Det är de två sträckande flockarna vid Tynnelsö som gör att antalet under hösten blir så högt.

Det är intressant att notera att antalet spetsbergsgäss fortsätter att öka, till skillnad från sädgäss som snarare har minskat.

Fynd (större flockar, vinter): 13 ex sträckande mot SV Tynnelsö, Strängnäs 19.10 (Yngve Meijer, Markku Kemppe). 9 ex sträckande mot V Tynnelsö, Strängnäs 19.10 (Yngve Meijer, Markku Kemppe). 1 2K födosökande Skåraområdet, Nyköping 1-20.1 (Göran Andersson, Per Flodin, Jukka Väyrynen m.fl.).

Bläsgås *Anser albifrons*

Även i år finns vinterfynd både under januari och december. Något/några ex ses numera varje vinter och då främst i Skåraområdet, Nyköping. Antalet fynd under vår och höst varierar kraftigt mellan åren. 2007 och 2006 sågs ovanligt många bläsgäss med som mest 1000 ex under hösten 2006. Normalt ses annars de flesta bläsgäss under våren och i år sågs under våren mer normala antal med ca 160 ex. Under hösten sågs 12 ex. Det är oklart vad dessa svängningar av rastande/sträckande bläsgäss beror på.

Fjällgås *Anser erythropus*

Fyra fynd av åtta ex är ovanligt många. Några ex har varit färg- och ringmärkta.

Ovanligt många fynd av fjällgäss. Några har varit färg- och ringmärkta som denna från Nyköpings hamn. Foto Bertil Karlsson.

Fynd (samtliga): 2 ad rastande Öster-Malma, Nyköping 15.4 (Niklas Holmqvist). 2 ex stationär Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 27.4 (Tommy Pettersson). 2 ex rastande Näs, Torpesta kvarn, Nyköping 3.5 (Hasse Berglund). 2 i par Nyköpings hamn, Nyköping 5-6.5 (Bertil Karlsson, Lennart Wahlén, Jan Gustafsson m.fl.).

Grågås *Anser anser*

Fynd under januari och december blir allt vanligare. Flockar över 1000 ex ses på flera lokaler i rapportområdet.

Större antal: 3500 ex rastande Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 21-28.9 (Tommy Pettersson).

Fjällgås X vitkindad gås

Branta leucopsis X anser erythropus (-2007:3/4) (2008:1/1)

Ett fynd under året av denna inte helt vanliga hybrid.

Fynd: (Bedöms vara samma individ) 1 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 28.8 (*Jan Hägg). 1 ex förbiflygande Södra fälten, Svanviken, Nyköping 1.9 (*Jan Hägg).

Grågås X kanadagås

Anser anser X branta canadensis

Tjugo ex sedda under året av denna inte helt ovanliga hybrid.

Stripgås *Anser indicus* (-2007:21/24) (2008:1/1)

Återigen ett fynd av stripgås, denna gång dock sedd bara under en dag. Det är annars inte ovanligt att stripgäss kan ses under längre perioder.

Fynd: 1 ex rastande Sundkarlsbacken, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 4.10 (*Sven Blomqvist).

Snögås *Anser caerulescens* (-2007:41/66) (2008:1/3)

Fynden är ganska jämnt fördelade mellan höst och vår. Snögås har setts i samtliga kommuner i Sörmland förutom i Flens kommun.

Fynd: 3 ex födosökande Brobyviken, Eskilstuna 27.3 (*Lars-Erik Collin).

Bläsgås x kanadagås *Anser albifrons X Branta canadensis*

Ett ex 2008 av denna inte helt vanliga hybrid.

Fynd: 1 ex Stenkvistafältet, Eskilstuna 3.3 (*Björn Jönsson, *Lars-Erik Collin).

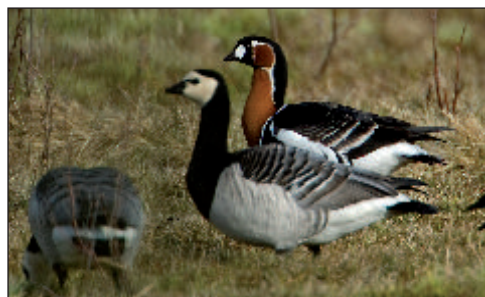
Prutgås *Branta bernicla*

Normalt ses de flesta prutgässen sträcka förbi under hösten och de flesta ses i Hartsö-Enskärsområdet. Vissa år kan större antal ses under våren och i år sågs ca 170 ex sträcka förbi. Detta är ett ovanligt högt antal. Inlandsfynden är oftast få, ibland kan dock antalet bli högt som i fjol då en flock om ca 300 ex sågs sträcka i Mälaren. I år inträffade det märkliga att antalet ex i inlandet översteg antalet ex vid kusten.

Större flockar: 95 ex sträckande mot O Hartsö skärgård 31.5, Nyköping (Göran Altstedt). Ca 70 ex sträckande mot NO Gimmersta, Katrineholm 1.6 (Håkan Lernefalk, Agne Swenzén). 200 ex sträckande mot S Fatbursvägen 36, Mariefred, Strängnäs 17.10 (Erik Widuss).

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

I år har häckningar rapporterats från Strandstuviken, Marsäng och Närkemaderna, samtliga lokaler belägna i Nyköping-

Fjärde fyndet i rapportområdet av rödhalsad gås. Nu i Nyköpingstrakten. Foto Leif Nyström.

Oxelösundsområdet. Häckningar har också rapporterats från sjön Yngaren. Inga häckningar finns i år rapporterats från öar utanför kusten.

Hur stort beståndet är låter sig inte sägas utifrån årets rapporter. Rapporter finns troligen inte från alla häcklokaler. Tidigare har beståndet uppskattats till ca 75 par. Rapporterna från lokalerna i år är i den nivån så rimligen är beståndet betydligt större än 75 par.

Kanadagås *Branta canadensis*

Större flockar: 1700 ex rastande Lindbacke, Svanviken, Nyköping 2.3 (Jan Gustafsson). 1000 ex Sjövikstornet, Kolsnaren, Vingåker 15.11 (Lillemor Däckfors).

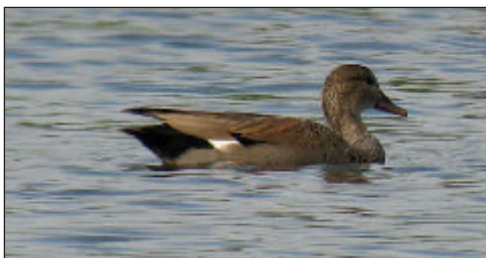
Rödhalssad gås *Branta ruficollis* (-2007:3/4) (2008:1/1)

Fjärde fyndet i rapportområdet. De tre tidigare har varit i Södertälje, Gnesta och Nyköping.

Samtliga fynd: 1 2K stationär Horns båtvarv, Nyköping 17-27.4 (*Arne Hellström, Karl-Erik Häger, Bertil Karlsson m.fl.).

Nilgås *Alopochen aegyptica* (-2007:0/0) (2008:1/1)

Första fyndet för rapportområdet. Inte direkt oväntat då det numera ses flera ex årligen i landet. Fynden i Sverige anses komma från friflygande populationer i Holland och England. En något omdiskuterad art bl.a.

Något färre rappoterade häckningar av snatterand behöver inte betyda att de senaste årens ökande bestånd har minskat. Foto Björn Fors.

för dess aggresiva beteende vid häckplatser.

Fynd: 1 ex stationär Vårdinge - norra Sillen - Näsby gård - Frösjön - Visbohammar viltvatten, Södertälje/Gnesta 10-14.5 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring, Stefan Clason m.fl.).

Gravand *Tadorna tadorna*

Två häckningar under året är i nivå med tidigare år. Glädjande är att det återigen rapporteras om häckning i Strandstuviken.

Enstaka fynd görs årligen i inlandet.

Häckning, inlandsfynd: 1 häckning (1 unge) Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 7-22.6 (Janne Oldebring, Lennart Wahlén).

1 häckning (4 ungar) Strandstuviken, Nyköping 27.7 (Jan Hägg).

1 hane rastande Skäraviken, Hallbosjön, Nyköping 16.3 (Andreas Grabs, Tommy Pettersson). 2 ex förbiflygande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 23.4 (Krister Andersson). 1 ex stationär Gamla tornet, Näsnaren, Katrineholm 29.4-1.5 (Håkan Lernefalk, Pelle Moqvist, Bengt Larsson m.fl.). 3 ex sträckande mot V Kvicksundsbron, Eskilstuna 10.8 (Kent Carlsson). 1 ex stationär Åkers kyrka, Åkers styckebruk, Strängnäs 23.8 (Markku Kemppi, Leif Ekblom). 2 1K rastande Ärjafälten, Åkers styckebruk, Strängnäs 23-25.8 (Yngve Meijer, Markku Kemppi, Bernt Andersson m.fl.)

Komplettering 2007: I förra årets redogörelse noterades att det inte rapporterats om några häckningar för året. Det fanns dock en häckning med 5 pull från Torskbådan Hartsö skärgård, Nyköping.

Mandarinand *Aix galericulata* (-2007:18/20) (2008:1/1)

Åter ett fynd efter att arten saknades i rapporteringen från 2007.

Samtliga fynd: 1 ex Rördrommen, Sörfjärden, Eskilstuna 7.6 *Lennart Hellström).

Bläsand *Anas penelope*

Vinterfynd är numera vanliga och Ekeby våtmark är en säker lokal för sådana. I övrigt kan enstaka bläsänder dyka upp där det finns öppet vatten. Under hösten ses ofta större flockar.

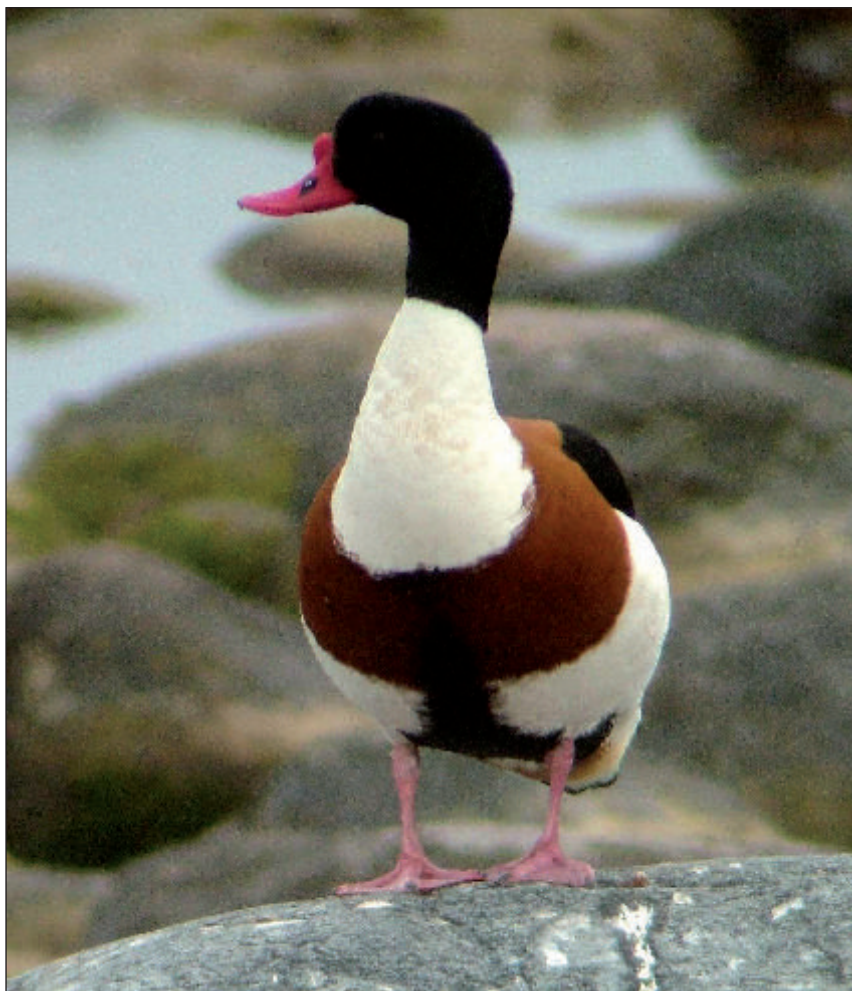
Vinterfynd, Stora flockar: 1 hane Ekeby våtmark, Eskilstuna 1-31.1 (Maud Karlsson, Lennart Eriksson, Lars-Erik Collin m.fl.). 2 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 14-16.1 (Björn Jönsson, Ilva Hansson). 1 hane Ekeby våtmark, Eskilstuna 3-31.12 (Leif Ekblom, Magnus Brandel, Jukka Väyrynen m.fl.). 5 ex Norasjön, Trosa 6.12 (Göran Andersson). 1 hona Borgmästarholmen, Öbolandet, Trosa 7.12 (Claes Leijon). 2 ex stationär Pålsundsbron, Mörkö, Södertälje 7.12 (Martin Resare). 1 hane stationär Norasjön, Trosa 13-22.12 (Lennart Wahlén, Örjan Jitelius, Jan Hägg m.fl.).

1110 ex sträckande mot S Prästhällen, Herresta Norra Tomtområde, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 11.9 (Kent Söderberg, Björn Carlsson). 700 ex rastande Näsnaren, Katrineholm 21.9 (Krister Aronsson).

Snatterand *Anas strepera*

Tre rapporterade häckningar under året är något färre än de senaste åren. Snatterand har under hela 2000-talet ökat och minskningen av rapporterade häckningar under året tyder förhoppningsvis inte på att det skett någon minskning av beståndet. Under vintertid ses numera ett flertal snatteränder. Under hösten ses numera större flockar. Årets är den hittills högsta i rapportområdet.

Häckningar, stort antal: 2 hona bo, ägg/ungar Ön Fingerborgen, Sörfjärden, Mälaren

Glädjande är att det återigen rapporteras om att gravänder häckar i Strandstuviken.

Foto Jonny Werdin.

1.6 (Lars Broberg, Ture Persson). 4 hona bo, ägg/ungar Svavelgrund, Sörfjärden, Mälaren 1.6 (Lars Broberg, Ture Persson). 2 hona bo, ägg/ungar Dyskär, Sörfjärden, Mälaren 1.6 (Lars Broberg, Ture Persson). 400 ex norra Sjösaviken, Nyköping 29.9 (Lennart Wahlén).

Kricka *Anas crecca*

Ekeby våtmark har de senaste åren varit en säker lokal för vinterfynd av kricka och under 2008 sågs som mest 6 ex. I januari sågs kricka på ytterligare tre lokaler och i december på ytterligare två lokaler.

Några häckningar rapporteras varje år. Av årets fyra häckningar skedde tre i anlagda småvatten.

Fynd (häckning, stora flockar vintertid): 1 häckning (2 ungar) Brannäs våtmark, Oxelösund 23.6 (Jan Gustafsson). 1 ad hona med bo, ägg/ungar Skebokvarns viltvatten, Flen 2.7 (Leif Ekblom, Jukka Väyrynen). 1 häckning (6 ungar) norra delen av Tynnelsö, Strängnäs 12.7 (Yngve Meijer m.fl.). 7 1K Långbromaden, Nyköping 30.7 (Hasse Berglund). 6 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 24.1 (Ilva Hansson).

Max 15 ex stationär Norasjön, Trosa

6-22.12 (Lennart Wahlén, Örjan Jitelius, Göran Andersson med flera).

Amerikansk kricka *Anas carolinensis* (-2007:8/8) (2008:1/1)

Nionde fyndet av denna amerikanska art i vårt rapportområde. Årets fynd är det första för Oxelösunds kommun. Av de övriga fynden har sex skett i Nyköpings kommun och ett vardera i Katrineholms kommun och Södertäljes kommun. De flesta fynden har gjorts i april (sex stycken) som också är den vanligaste månaden i landet som helhet. De övriga två fynden har gjorts i mars. Årets fynd är det första för juni månad.

Fynd: 1 ad hane födosökande Brannäs våtmark, Oxelösund 23.6 (*Tommy Pettersson).

Gräsand *Anas platyrhynchos*

Under senare delen av hösten ses ibland flockar om 1000 ex eller fler.

Stora flockar: 1000 ex födosökande Skäraviken, Hallbosjön, Nyköping 19.10-1.11 (Tommy Pettersson). 2000 ex rastande Näsnaren, Katrineholm 25.10 (Krister Aronsson).

Stjärtand *Anas acuta*

De senaste åren har vinterfynd varit vanliga. I år har det dock inte setts några stjärtänder alls under vintermånaderna. Sommarfynden gäller inte häckande fåglar utan snarare översomrande, alternativt sena/tidiga rastande fåglar.

Samtliga fynd: 2 i par Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 1.6 (Martin Tjernberg, Tomas Carlberg, Anders Eriksson, Magnus Liljefors). 1 hane Skanssundet, Norra Mörkö, Södertälje 5-16.6 (Petter Simonsson, Stefan Clason, Per Lundkvist, Ulf Modin).

Årta *Anas querquedula*

Återigen få fynd under häckningstid av årta. En konstaterad häckning under året, något som inte rapporteras varje år. I övrigt

fynd från 8 lokaler under häckningstid. Uppenbarligen har inte årta som de flesta övriga simänder gynnats av alla nyanlagda småvatten.

Fynd (Häckning): 1 häckning (8 ungar) Skebokvarns viltvatten, Flen 2.7 (Jukka Värynen, Leif Ekblom).

Skedand *Anas clypeata*

Fem konstaterade häckningar under året, varav tre från samma lokal. I övrigt fynd under häckningstid från ytterligare sex lokaler. Antalet par är svårt att uppskatta, men beståndet tycks vara ganska så konstant.

Häckningar: 1 pull Brannäs våtmark, Oxelösund 18.6 (Tommy Pettersson). 2+6+7 pulli/nyligen flygga Grinda våtmark, Nyköping 3.7 (Jan Hägg). 8 pull Långbromaden, Nyköping 21.7 (Per-Olof Nilsson).

Brunand *Aythya ferina*

Utvecklingen tycks åter vara dyster för brunand. Under året har inga häckningar rapporterats. Efter flera års tillbakagång så ökade återigen antalet häckningar till fem konstaterades under 2006. Ifjol blev det dock bara en konstaterad häckning.

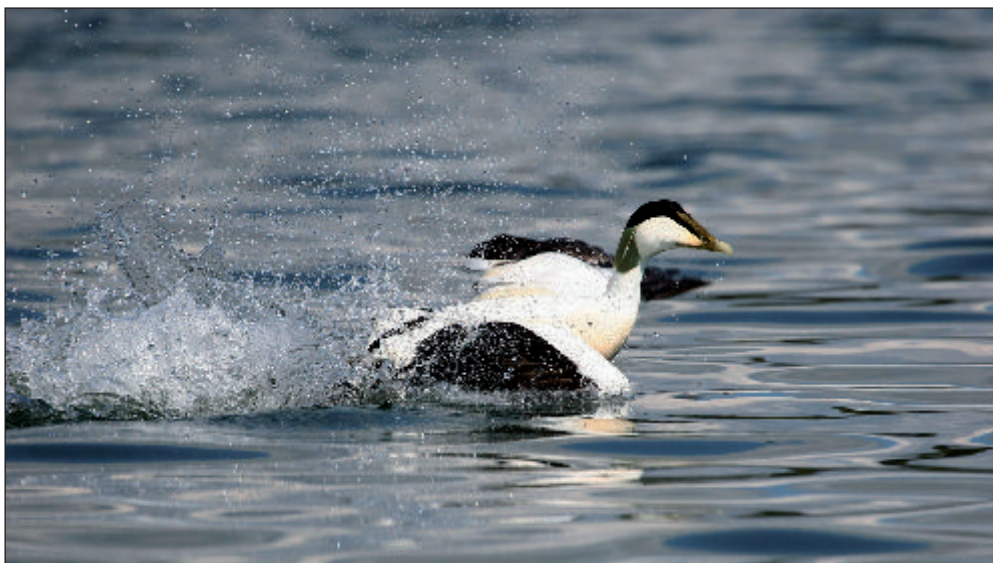
Det finns en del fynd från flera lokaler under häckningstid så förhoppningsvis finns fortfarande något/några häckande par kvar i rapportområdet.

Under eftersommaren ses ofta större flockar i Näsnaren. Årets antal är något högre än de senaste åren, men långt ifrån de antal som kunde ses under 90-talet.

Stora flockar: 300 ex Naturstugan, Näsnaren, Katrineholm 21.7 (Carl-Henrik Udd). 300 ex Vännervassön, plattformen, Näsnaren, Vingåker 22.7 (Erik Peurell).

Vigg *Aythya fuligula*

Årets högsta antal om 10 000 ex är den lägsta högstanoteringen under hela 2000-talet. Fram till 2006 skedde en kraftig ökning med ända upp till 60 000 rastande vig-

I år noterades ovanligt många ejdrar i inlandet. Hela 43 ex sågs sträckande vid Dansbaneudden, Hjälmarensund. Foto Göran Andersson.

gar under vintern samma år. Orsaken till minskningen är oklar.

Stort antal: 10000 ex rastande norra Sjösaviken, Nyköping 1.1 (Nisse Nilsson).

Bergand *Aythya marila*

Vi får gå tillbaka till början av 2000-talet för att hitta så låga antal av bergand som setts i år. Jämfört med förra årets rekordsiffror om 5 000 ex har det skett en dramatisk nedgång i år. Även vigg har minskat kraftigt i år. Även i inlandet var antalet fynd under året lågt. Under våren sågs 4 ex och under hösten sågs 2 ex.

Orsaken till minskningen av rastande bergänder är oklar. Det skulle kunna bero på förändring av övervintringslokaler.

Fynd (större flock): 500 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 24.3 (Bertil Karlsson).

Ejder *Somateria mollissima*

I år noterades ovanligt många ex. i inlandet. Hela 43 ex sågs sträckande vid Dansbaneudden, Hjälmarensund. I övrigt sågs ytterligare 12 ex. Orsaken till ökningen är trolig-

gen den ökade bevakningen vid Hjälmaren.

De allra flesta ses sträckande under april och maj. Ett fynd i år gjordes i mars.

Stor flock: 24 hanar sträckande mot O Dansbaneudden, Hjälmarensund, Eskilstuna 4.5 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson).

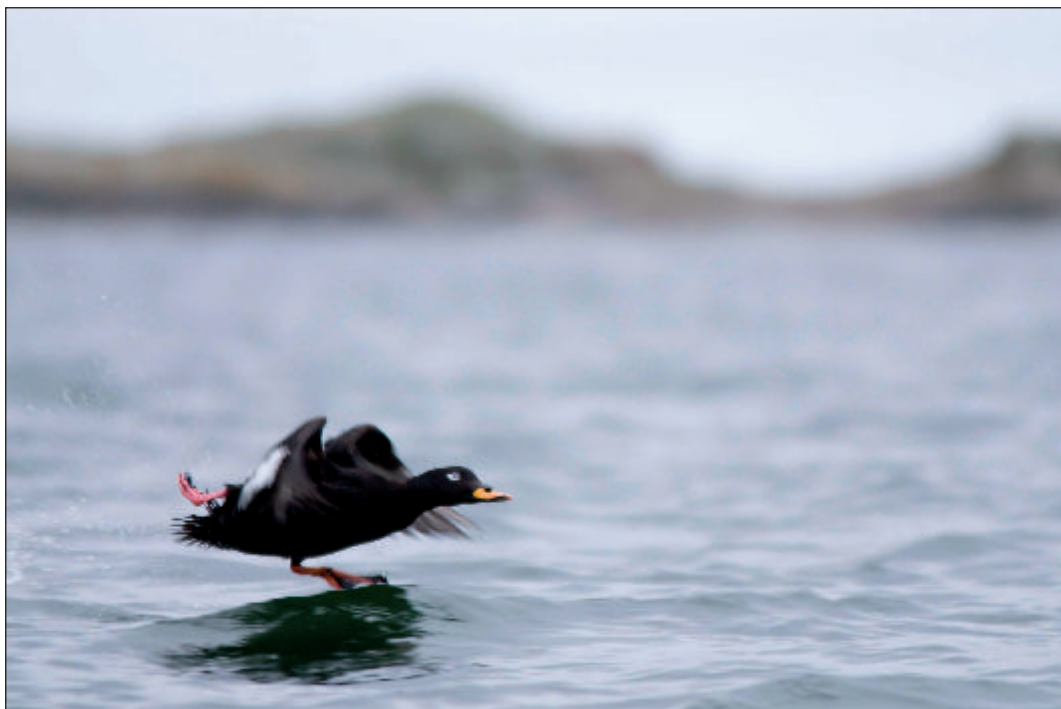
Praktejder *Somateria spectabilis* (-2007:29/33) (2008:3/3)

Efter två år utan fynd så rapporterades det tre ex under året. Två av dessa i april, vilket tillsammans med maj är den tid då de flesta fynd rapporteras.

Fynd: 1 ad hane stationär Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 7-9.4 (*Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Tommy Ubbesen m.fl.). 1 ad hane str NO Hartsö skärgård, Nyköping 26.4 (*Göran Altstedt). 1 ad hona stationär Hartsö-Enskär fstn, Hartsö skärgård, Nyköping 11.10 (*Janne Oldebring, *Lennart Wahlén).

Alfågel *Clangula hyemalis*

Inlandsfynd är inte ovanliga. De flesta görs som i år under april, maj och oktober. Vinterfynd i inlandet är däremot mycket ovanliga.

2007 var första gången det saknades rapport om häckning av svärta. Glädjande nog har det rapporterats två häckningar under 2008. Foto utanför Rågö, Nyköping av Per Folkesson.

Fynd inland: 1 hane födosökande Ekeby våtmark, Eskilstuna 10-15.1 (Lars-Owe Hagman, Barbro Hedström, Kent Carlsson m.fl.). 1 hane rastande Naturstugan, Näsnaren, Katrineholm 29.4 (Krister Andersson). 4 i par Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna 3.5 (Joachim Strengbom). 3 hane rastande Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna 4.5 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson). 1 ex förbiflygande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 7.5 (Krister Andersson). Max 5 ex rastande Gåsviken Skundern, Mälby Kvarn, Flen 17-18.10 (Jukka Väyrynen).

Sjörre *Melanitta nigra*

De senaste åren har antalet inlandsfynd ökat både vår och höst. Årets antal var inte lika högt som rekordåret 2006, men i nivå med förra året. De flesta ses under våren. Oftast ses enstaka ex, men ibland kan större flockar

ses. Några ovanligt stora flockar sågs i år.

Fynd (större flockar): 73 ex rastande Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna 30.4 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson). 50 ex sträckande Gnesta 2.5 (Niklas Holmqvist). 60 ex Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna 6.5 (Lennart Eriksson). 75 ex förbiflygande Dansbaneudden, Hjälmaresund, Eskilstuna 10.5 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson).

Svärta *Melanitta fusca*

Förra året var första gången det saknades rapport om häckning av svärta. Glädjande nog har det rapporterats två häckningar i år. Fortfarande finns en liten stam kvar i vårt rapportområde.

Ca 200 ex sågs i inlandet under våren. Det är en av de högsta antal som noterats. De flesta ses sträcka och då vid Hjälmaresund.

Fynd (häckningar): 1 hona med bo, ägg/ungar Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 22.6 (Lennart Wahlén). 5 1K Isskären, Askö, Trosa 10.8 (Göran Andersson, Per Flodin).

Salskrake *Mergus albellus*

Sommarfynd är numera regelbundna vid Tynnelsö, Strängnäs, så även i år. Under 2006 skedde rapportområdets första häckning här. Inga tecken på häckning har noterats i år dock.

Flockar över 100 ex brukar vara vanliga under höst, vinter och vår. I år har det däremot setts ovanligt små flockar. Endast på två lokaler har det noterats flockar på mer än 100 ex. Båda noteringarna gjordes i oktober och märkligt nog under samma dag. I Näsnaren ses ofta stora flockar både vår och höst. Årets antal om 103 ex. är den lägsta högstanoteringen som rapporterats på många år.

Flockar över 100 ex och sommarfynd: 103 ex rastande Näsnaren, Katrineholm 19.10 (Håkan Lernefalk). 102 ex rastande norra delen Tynnelsö, Strängnäs 19.10 (Yngve Meijer, Markku Kemppi). 2 honfärgade rastande norra delen Tynnelsö, Strängnäs 12.7 (Yngve Meijer, Markku Kemppi).

Småskrake *Mergus serrator*

Några par häckar varje år i Mälaren och Hjälmararen. I år konstaterades två häckningar i Mälaren. Beståndet är konstant och ligger mellan 5 och 10 par.

Storskrake *Mergus merganser*

I år har det setts flera stora flockar (mer än 1000 ex). Tidigare sågs ofta stora flockar under främst hösten i Mälaren, Hjälmararen och Öljaren. Under 2000-talet har det varit ovanligt med flockar över 1000 ex. Vårfynd som det vid Fiskeboda i år är mycket ovanliga. Skälet till det stora antalet vid Fiskeboda är troligen de ovanliga isförhållandena, då isen delvis gick upp ovanligt tidigt.

Vårfynd av storskrake som det vid Fiskeboda 2008 är mycket ovanliga. Foto Arne Hellström.

Stora flockar: 5000 ex rastande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 19.2 (Pelle Moqvist, Krister Andersson). 1000 ex Öljaren, Vingåker och Katrineholm 7.3 (Lillemor Däckfors). 1200 ex födosökande Öljaren, Vingåker och Katrineholm 3.11 (Pelle Moqvist). 1000 ex födosökande Östra Hjälmararen, Eskilstuna 20.12 (Leif Carlsson).

Järpe *Bonasa bonasia*

Totalt 18 fynd av sammanlagt 19 fåglar finns rapporterade från 2008. Ett fåtal av dessa fynd kan möjligen gälla samma fåglar då avståndet mellan fyndplatserna i några fall är relativt kort. Utöver dessa fynd finns även en rapport om en konstaterad häckning i Eskilstuna kommun. Merparten av fynden kommer som vanligt från de norra delarna av rapportområdet.

Häckning: 1 ad hona vid bo med 8 ägg Magda, Eskilstuna 1-4.6 (Håkan Pohlstrand).

Från 2008 finns rapporter om spelande tuppar på fyra lokaler i rapportområdet. Foto Jonny Werdin.

Orre *Tetrao tetrix*

Totalt finns rapporter om spelande orrar från 23 lokaler under våren i rapportområdet och på de flesta platserna rör det sig om enstaka spelande tuppar. Rapporterna är koncentrerade till de norra och sydvästra delarna av rapportområdet och det finns ett relativt stort område i de centrala och sydöstra delarna som helt saknar rapporter om spelande orrar.

På följande fem lokaler har minst 3 spelande tuppar inräknats: Stora Bötet Nyköping (9 spelande), Abormossen Strängnäs (5 spelande), Hedmossen Flen (7 spelande), Fågelsjön Eskilstuna (3 spelande), Nyckelsjön Gnesta (4 spelande).

Rapporter om säkra eller troliga häckningar saknas helt från 2008.

Tjäder *Tetrao urogallus*

Rapporterna om spelande tjädertuppar i rapportsystemet Svalan är som vanligt

mycket få. Från 2008 finns rapporter om spelande tuppar på fyra lokaler i rapportområdet. Antalet spelande tuppar på dessa 4 spelplatser var: 6, 5, 2 och 2. Inga rapporter med högre häckningskriterier eller säkra häckningar finns från året.

För en grundlig redovisning av tjäderns status i rapportområdet hänvisas till den inventering som gjordes 2004–2007 och som finns publicerad i Det sörmländska fågelåret 2007. Från 2008 rapporteras från tjäderinventeringarna att det finns 97 kända lekar i länet.

Rapphöna *Perdix perdix*

Rapphöns har under 2008 setts på 16–18 lokaler runt om i rapportområdet och flertalet av dessa härstammar säkerligen från utsättningar. På Norra Mörkö har rapphöns setts under i stort sett hela året och rapporterna antyder att en större utsättning gjordes där under eftersommaren.

Sex fynd under juni månad, varav 3 spelande fåglar, förtjänar att omnämnas då de kan indikera häckningsförsök. Flera av dessa kommer dessutom från områden där det saknas rapporter som tyder på utsättningar.

Fynd (juni) 2 ex Åkers trafikplats, Strängnäs 3.6 (Musse Björklund, Andreas Gustafsson, Bengt Sjöman). 1 ex spel/sång Vallmotorp, Katrineholm 4.6 (Håkan Lernefalk, Krister Aronsson, Agne Swenzén). 1 ex spel/sång Tybblefältet, Stora Malm, Katrineholm 8.6 (Håkan Lernefalk, Agne Swenzén). 1 ex spel/sång Öllsta, Nyköping 13.6-4.7 (Ragnar Falk, Henrik Andersson). 1 ex Tuna k:a, Nyköping 13.6 (Ragnar Falk). 2 ad Snesta, Nyköping 30.6 (Hasse Berglund).

Vaktel *Coturnix coturnix*

Från året rapporteras totalt 42 spelande vaktlar i rapportområdet under perioden 10.5-20.8. Efter förra årets rekordmånga vaktlar, och fyra år i rad med fler än 60 spelande fåglar, är årets antal en märkbar nedgång och det lägsta antal som rapporterats under 2000-talet. Medeltalet (spelade fåglar) under perioden 2000-2007 är 61,5 fåglar/år.

Från året saknas även fynd av rastande fåglar under hösten eller fynd som kan indikera häckningar.

Framtiden får utvisa om årets nedgång beror på tillfälligheter eller om vi nu sett kulmen på vaktelns långa, positiva utvecklingskurva.

Fynd (3 eller fler spelande): 4 ex spel/sång Sörby, Berga säteri, Strängnäs 10.5-23.7 (Bernt Andersson, Leif Ekblom, Anders Lidholm). 3 ex spel/sång Stensjön, Stora Malm, Katrineholm 20.5-20.8 (Bernth Andersson, Anne-Marie Johansson, Håkan Lernefalk m.fl.). 4 ex spel/sång Stenkvistafältet, Eskilstuna 4.6-10.8 (Ilva Hansson, Lennart Eriksson, Sten Ljungars m.fl.). 3 ex spel/sång Kafjärdsslätten, Eskilstuna 7.6-1.7 (Joachim Strengbom, Lars-

Under 2008 sågs sammanlagt 9 smålommar i inlandet vilket är något fler än de senaste åren. Foto Jonny Werdin.

Owe Hagman, Kristina Hagman m.fl.).

Smålom *Gavia stellata*

Totalt 110 smålommar finns rapporterade från 2008 och som vanligt dominerar vårfynden stort. Fyndbilden i rapportområdet påverkas till stor del av hur god bevakningen varit längs kusten under sträcket i april och maj. Årets smålommar fördelar sig under året enligt följande: vinter (jan-feb och dec) 16 ex, vår (mars-maj) 80 ex, sommar (juni-juli) 2 ex och höst (aug-nov) 8 ex.

Enstaka inlandsfynd görs årligen, främst av sträckande eller förbiflygande fåglar. Under 2008 sågs sammanlagt 9 fåglar i inlandet vilket är något fler än de senaste åren.

En större ansamling rastare och en högre sträcksumma finns även från kusten under våren.

Fynd (inlandsfynd): 1 ex sträckande mot N Väsbosundet, Hjälmaran, Katrineholm 21.4 (Håkan Lernefalk). 1 ex sträckande mot NV Simsjön, Hölö, Södertälje 4.5 (Erik Peurell). 1 ad sträckande mot V Kvicksundsbron, Mälaren, Eskilstuna 30.6 (Joachim Strengbom). 2 ex sträckande mot S Hästnäs, Mälaren, Strängnäs 24.8 (Erik Widuss). 2 ex sträckande mot V Kvicksundsbron, Mälaren, Eskilstuna 11.9 (Tommy Emanuelsson). 1 ex sträckande mot O

Kvicksundsbron, Mälaren, Eskilstuna 13.9 (Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson). 1 ex rastande Fittjehuvud, Hjälmaren, Eskilstuna 14.9 (Yonas Ericsson).

Fynd (högre antal sträckande och rastande):

Max 22 ex rastande Hartsö skärgård, Nyköping 2-16.3 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring, Jan Hägg). 17 ex sträckande mot NO Oxeludden, Askö, Trosa 4.5 (Jukka Väyrynen, Göran Andersson, Örjan Jitelius).

Storlom *Gavia arctica*

Återigen ett år med relativt få rapporterade häckningar. Endast 6 konstaterade häckningar, från lika många sjöar, finns rapporterade från rapportområdet som helhet. Sjöarna med konstaterade häckningar är följande: Näshultasjön Eskilstuna, Lockvattnet Gnesta, Sydöstra Båven Nyköping, Övre Ålsjön Katrineholm, Klämningen Gnesta och Södra Yngern Nykvarn. Utöver häckningarna har storlommar rapporterats på ytterligare 18 lämpliga häckningslokaler under häckningstid. Sammantaget måste man dock konstatera att det i dagsläget råder stor osäkerhet kring storlommens faktiska status och utbredning i rapportområdet. Sannolikt behövs en riktad inventering för att få en mera rättvisande bild av rapportområdets storlomsbestånd.

Även i år rapporteras om större ansamlingar av storlommar i Gölsjön, Flen under augusti. År 2006 rapporterades 51 adulta den 18.8, i år rapporteras 49 adulta den 3.8 (Leif Carlsson). Gölsjön ligger relativt centralt i Båvenområdet och drar uppenberligen till sig en stor del av områdets storlommar vid vissa tillfällen under eftersommaren.

Från vintermånaderna (januari och december) finns rapporter om sammanlagt 8 storlommar.

Fynd (vinter): Max 4 ex Örsbaken, Nyköping-Oxelösund 1-26.1 (Tommy Knutsson, Per Flodin, Andreas Grabs m.fl.). 1 ex Lacka, Trosa 15.1 (Pierre Stålnåbb). 1 ex Oxeludden, Askö, Trosa 7.12 (Göran

Andersson). 2 ex Örsbaken, Brännäs våtmark, Oxelösund 14-15.12 (Tommy Knutsson, Lennart Wahlén).

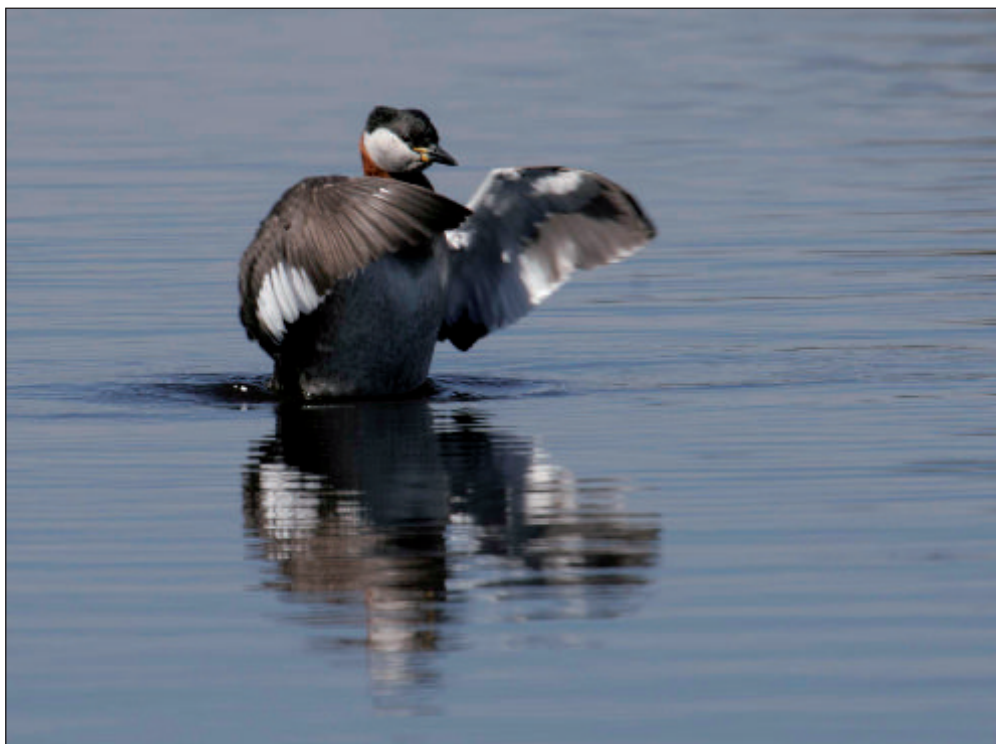
Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Som vanligt kan det vara svårt att hålla isär flyttande fåglar under våren med dom som håller revir, men ca 27 par har rapporterats i år. Glädjande hög andel konstaterade häckningar har gjorts i år då högre häckningskriterier (såsom bo, ungar e.d.) angivits för 13 av dessa par. Dessa noteringar innebär att en positiv trend under 2000-talet inte bara håller i sig utan även har accelererat. Tidigare högsta noteringar var ca 15 par från 2007 och 2005. Det ska bli mycket spännande att följa artens framtida utveckling för att se om trenden håller i sig. Även vinterfynden är ovanligt många och ett par lokaler håller på att etablera sig som pålitliga vinterlokaler för arten.

Vinterfynd: Max 3 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 3-27.1 (Joachim Strengbom, Lennart Eriksson, Kent Carlsson m.fl.). 1 ex Skanssundet, Norra Mörkö, Södertälje 20.1 (Stefan Clason). 1 ad Tullgarnsnäs, Södertälje 26.1 (Ammi Wohlin). 1 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 7-29.12 (Jukka Väyrynen, Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson m.fl.). 1 ex födosökande Gästhamnen, Oxelösund 26-29.12 (Leif Nyström m.fl.). 2 ex stationär Maren, Södertälje stad 31.12 (Stefan Clason).

Skäggdopping *Podiceps cristatus*

Precis som under 2007 finns rapporter om större ansamlingar av skäggdopping under hösten från Öljaren, Näsnaren samt östra delarna av Hjälmaren samtliga i Katrineholms eller Vingåkers kommuner. Detta är en känd fyndbild och årets noteringar avviker inte från det normala för senare år även om 800 ex i Öljaren närmar sig rekordnoteringen 865 ex från 2002. Det är dock inte varje år som det inkommer rapporter från dessa lokaler.

Sex av totalt 18 fynd av gråhakedopping gjordes i inlandssjöar. Foto Björn Jönsson.

Större ansamlingar: 310 ex rastande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 18.7 (Krister Andersson). 200 ex rastande Näsnaren, Katrineholm 21.9 (Krister Aronsson). 800 ex födosökande Öljaren, Vingåker 3.11 (Pelle Moqvist).

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

Årets 18 fynd om totalt 29 individer fördelar sig på ett vinterfynd, tio vårfynd och sju höstfynd. Vinterfynd är ovanliga, men förekommer ändå regelbundet. De flesta fynden gjordes som vanligt i kustbandet, men sex fynd gjordes i inlandssjöar såsom Hjälmaren, Mälaren, Näsnaren och Klämningen.

Vinter och större ansamlingar: 1 ex Örstigsnäas, Strandstuviken, Nyköping 6.1 (Ulf Svahn). En flock om 10 ex rastande Hartsö skärgård, Nyköping 4.5 (Lennart Wahlén).

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Häckningar: Totalt 52 par i lämplig häckningsmiljö med 16 konstaterade häckningar är en återgång till det genomsnitt vi vant oss vid under första halvan av 2000-talet och en tydlig minskning från förra årets rekordhöga 80 par. Under de tre åren 2003-2005 rapporterades just ca 50 par medan det alltså därefter skedde en ökning från 65 par 2006 till de redan nämnda 80 paren under 2007. Man kan nu spekulera i om detta är en spegling av svarthakedoppingens eller fågelskådarnas uppträdande. Tydligt är dock att vi fortsätter att ligga på en nivå klart över den beståndsuppskattning på 45-50 par som gjordes i samband med riksinventeringen 1996, men långt ifrån uppskattningarna under 70- och 80-tal på ca 150 par.

Vinterfynd och udda häckning: 1 ex stationär Horns båtvarv, Nyköping 13.1 (Nisse Nilsson). En anmärkningsvärd häckningslokal då ett par byggde bo och

ruvade i en skyddad vik vid södra Enskär, Nyköping i yttersta havsbandet (Lennart Wahlén).

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Som vanligt är det svårt att göra en heltäckande bedömning av storskarvens utveckling i vårt rapportområde utifrån endast spontanrapportering i Svalan. För att komplettera bilden tar vi hjälp av information från Roland Staav, Lennart Wahlén och Arne

Andersson (i brev) och Thomas Pettersson (skriftlig rapport).

Om vi jämför med Stockholms län så har där en inventering genomförts som visar att skarvbeståndet för första gången minskat sedan arten etablerade sig 1994. Årets inventeringsresultat gav 5196 bon i 21 kolonier jämfört med 5761 bon 2007. (Roland Staav i brev). Någon motsvarande noggrann inventering har inte gjorts i kusttrakterna i vårt rapportområde varför vi endast kan göra generella bedömningar utifrån tillgängliga fakta.

Rapporter om minskande eller försvinnande kolonier sedan ett par år föreligger från centrala delarna av vår skärgård (Arne Andersson och Lennart Wahlén i brev) samtidigt som det etableras nya kolonier såsom vid Vattungarna, Oxelösund (Roland Staav i brev). Sammantaget kan man möjligen anta att situationen i vår del av skärgården är snarlik den i Stockholmsdelen, dvs att vi har en svagt vikande trend.

I Mälaren har det även i år genomförts riktade inventeringar och sammanfattningen i Thomas Petterssons rapport lyder:

Årets ägretthäger skiljer ut sig från tidigare fynd genom att den stannade så pass länge som 18 dagar på en och samma lokal.

Foto Arne Hellström.

Mälarens häckande storskarvar, representerade av underarten *Phalacrocorax carbo sinensis* ("mellan-skarv"), inventerades under perioden 19-24 april 2008. Detta var femte året i rad som beståndet inventerades heltäckande och på ett enhetligt sätt.

Sammanlagt hittades 21 kolonier med häckande storskarv,

med totalt 2 359 aktiva bon. Detta innebär en ökning med en (1) koloni jämfört med 2007, men är samtidigt en nettominskning med 117 aktiva bon (-5 %).

Några tecken på störningar av skarvkolonierna noterades inte 2008, vare sig av människa eller av havsörn.

Övriga häckningsfynd från Svalan förutom Mälaren och skärgården: 32 i par ruvande Näsaren, Katrineholm 24.4 (Håkan Lernefalk), 20 ex använt bo Lövön, Hjälaren, Eskilstuna 22.5 (Johan Skutin) och 40 i par med bo Lindholmen, V Rottingeön, Hallbosjön, Nyköping 28.5 (Gunnar Johansson).

Rördrom *Botaurus stellaris*

Sammanlagt 102 tutande rördrommar under året innebär att förra årets notering om ett tämligen konstant antal revirhävdande rördrommar i rapportområdet förstärks ytterligare. Under åren 2005-2008 har antalet spelande fåglar varierat mellan 95 och 102.

Från Söderfjärden rapporteras en uppgång från förra årets 16 till årets 23 revirhäv-

Häckning har under året konstaterats på 10 lokaler. Foto från Svandammen i Nyköping av Andreas Grabs.

dande fåglar, en ökning som således inte framträder i rapportområdet som helhet.

Tutande rördrommar är ovanliga längs kusten, men i år finns rapporter om spelande fåglar på fyra vassrika kustlokaler i Nyköping och Oxelösund. Rena vinterfynd saknas helt från året.

Ägretthäger *Egretta alba* (-2007:16/17) (2008:1/1)

Ett fynd under året vilket gör att nu totalt 17 fynd av 18 fåglar har gjorts i rapportområdet och ägretthäger har nu setts årligen sedan 2004. Årets fågel skiljer ut sig från tidigare fynd genom att den stannade så pass länge som 18 dagar på en och samma lokal. De flesta tidigare fynden gäller fåglar som setts enbart en dag, men i två fall har de tidigare fåglarna stannat 5 dagar på samma lokal.

Fynd saknas ännu från kommunerna

Katrineholm, Flen och Trosa.

Fynd (samtliga): 1 ex Skäraviken, Hallbosjön, Nyköping 1-18.6 (*Tommy Pettersson, Jan-Eric Hägerroth, Karl-Erik Häger m.fl.).

Gråhäger *Ardea cinerea*

Häckning har under året konstaterats på totalt 10 lokaler. På tre av lokalerna rör det sig om enstaka par och på de övriga sju lokalerna rapporteras kolonier på mellan 5 och 54 par. Som vanligt rapporteras de flesta kolonierna från Mälaren. Mönstret att huvuddelen av rapportområdets häckande gråhäger återfinns i Mälaren förstärks ytterligare då 70 % av årets kolonier och 83 % av de rapporterade paren återfinns i Mälaren. Om övriga delar av rapportområdet var lika välinventerade som Mälaren skulle helt säkert bilden se annorlunda ut. Hur många kolonier gömmer sig egentligen längs kusten, i Hjälmarén och i de

Många rapporter av röd glada gjordes över hela rapportområdet under året.
Foto från Vadsjön av Kjell Widén.

många sjöarna i det inre av rapportområdet?

Årets 10 kolonier fördelar sig enligt följande: Mälaren 7, Skundern 1, Likstammen 1, Stadsfjärden Trosa 1. Summan av paren på dessa kolonier ger totalt 121 par i rapportområdet under 2008, varav nästan hälften (54 par) i den största rapporterade kolonin på Lindskär, Gripsholmsviken, Mälaren.

Vit stork *Ciconia ciconia* (-2007:32/38) (2008:7/8)

Efter tre år i rad utan rapporter om vita storkar gjordes under 2008 överraskande många observationer, hela 7 fynd av sammanlagt 8 fåglar. Årets antal är med god marginal, med reservation för eventuella dubbelräkningar, den högsta årssumman sedan åtminstone 1960-talet. Den näst högsta årssumman rapporterades 1994 med 2 fynd av 5 fåglar. Totalt finns nu 39 dokumenterade fynd sedan 1932.

Fynd (samtliga): 1 ex sträckande mot N Björksätter, Flen 22.3 (*Lo Jarl). 1 ex sträckande Skiringe gård, Flen 26.4 (*Andreas

Grabs). 1 ex förbiflygande Örsundet, Sörfjärden, Eskilstuna 6.5 (*Lars Broberg). 1 ex Visen, Vingåker 16-18.5 (*Ronny Nilsson, Lillemor Däckfors, Patrik Bergdahl m.fl.). 1 ex Väsby-Hedetorp, Vårdinge, Södertälje 31.5 (*Göran Melin). 1 ex Almby, Gillberga, Eskilstuna 10-11.6 (*Maria Vedin, Lennart Eriksson, Tommy Emanuelsson m.fl.). 2 ex Viggby, Eskilstuna 24.6 (*Björn Fors, Tommy Emanuelsson, Ilva Hansson).

Bivråk *Pernis apivorus*

En trolig häckning noterades under året vid Ludgo, Nyköping (Hasse Berglund) samt 11 observationer med 1-2 individer på lämpliga lokaler eller i permanenta revir under häckningstid.

Brun glada *Milvus migrans* (-2007:44/46) (2008:4/4)

Under 2008 noterades fyra fynd i rapportområdet varav tre av dessa under sommarperioden. Värt att notera är att i Skåraområdet observerades en ad under hela juni.

Årets antal observationer av vit stork är med god marginal den högsta årssumman sedan åtminstone 1960-talet. Foto Björn Fors.

Under 2008 noterades fyra fynd av brun glada. Foto Arne Westlund.

Fynd: 1 ex förbiflygande Ålspånga gård, Ålspångaviken, Långhalsen, Flen 4.6 (*Göran Andersson). 1 ad stationär Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 5-29.6 (*Arne Hellström, Tommy Pettersson, Lennart Wahlén m.fl.), 1 ex stationär Stenta gård, Stora Malm, Katrineholm 9.7 (*Pelle Moqvist), 1 2K+ Fyr sjö, Skåraområdet, Nyköping 26.9 (*Tommy Pettersson).

Röd glada *Milvus milvus*

Många rapporter gjordes över hela rapportområdet under året och på flera platser observerades flera individer. En observation som tyder på häckning gjordes vid Stensjön, Katrineholm där 2 ad och 2 1K fåglar observerades under häckningstid.

Fynd: 1 ex Valnaren, Strängnäs 30.3 (Barbro Hellström, Anders Lidholm, Yngve Meijer m.fl.), 1 ex Stavberget, Torshälla, Eskilstuna 3.4 (Björn Jönsson), 2 ex Åkers trafikplats E20, Strängnäs 3.6 (Andreas Gustavsson, Musse Björklund, Bengt Sjöman), 1 ex Kungsör 15.6 (Patrik Rhönnsstad), 1 ex Öllsta, Nyköping 4.7 (Henrik Andersson), 1 ex 2K+ Vadsjön, Nyköping 25.6 (Kjell & Eva Widén) samt en 1 hane på samma lokal 15.7 (Karl-Erik Häger). Under perioden 1.6-9.8 observerades 1-2 ex vid Vingåkersslätten

Vingåker (Ronny Nilsson, Lillemor Däckfors, Lars Davner), 1 ex Bondängen, Mariefred, Strängnäs 19.8 (Erik Widuss)

Trolig häckning: Under perioden 9.7-22.8 observerades 2 ad samt 2 1K fåglar i området runt Stensjön, Stora Malm, Katrineholm (Kristen Andersson, Pelle Moqvist, Tommy Emanuelsson). Bland annat 2 ad 7.8 (Håkan Lernefalk, Agne Svenzén) och 2 1K 20.8 (Jan Hägg).

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Tack vare arbetet vid Naturhistoriska Riksmuseet och inom SNF/Projekt havsörn kan vi konstatera att havsörnsstammen är fortsatt stabil i vårt område. Under 2008 har man noterat 42 par, varav 26 vid kusten och 16 i inlandet. Dessa häckningar gav totalt 45 ungar. Den antydda ökningen i jämförelse med föregående år (38 häckningar) består enligt uppgift i att några kända borttappade par återfunnits.

Den årliga havsörnsräkningen genomfördes den 1/3 och gav ett betydligt lägre resultat än föregående år med 35 observerade örnar jämfört med 130. Ett utfall som säkerligen får sägas bero på en för räknarna olycklig kombination av en isfri vinter och gråmulet och regnigt väder under räkningen.

Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

Över 1200 rapporter av brun kärrhök är rapporterade under året men endast 9 rapporter som indikerar häckning.

Häckningar: 2 i par besöker bebott bo Dansbaneudden, Hjälmarensund, Eskilstuna 26.4 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson). 1 hane med föda åt ungar Älvestasjön, Katrineholms 8.6 (Håkan Lernefalk, Agne Swenzén). 2 ad i par besöker bebott bo Fiholmsby, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 13.6 (Lars Broberg). 1 ad hona besöker bebott bo Örsundet, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 18.6 (Lars Broberg). 1 ad hona föda åt ungar Näsbyholmsundet, Sörfjärden, Mälaren, Strängnäs 18.6 (Lars Broberg). 2 1K pulli/nyligen flygga Rördromstornet, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 25.7 (Clas Hermansson). 2 ex pulli/nyligen flygga Kalkudden, Strängnäs 28.7 (Håkan Sivencrona). 2 i par med föda åt ungar Tandlaviken, Eskilstuna samt 1 1K pulli/nyligen flygga Tandlaviken, Eskilstuna 30.7 (Jorma Jokinen).

1 ad hane föda åt ungar Prästsjön, Magda, Eskilstuna 10.8 (Bo Gustafsson).

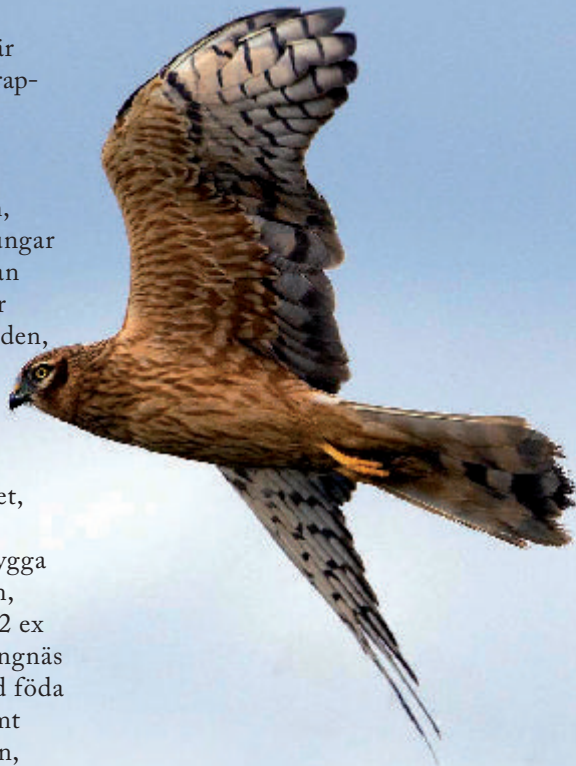
Tidiga vårfynd: Tio observationer gjordes runt om i rapportområdet den 30.3 på 9 lokaler.).

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

Under vintermånaderna januari och december noteras numera årligen flera övervintande blå kärrhök.

Vinterfynd januari: 1 ex stationär Skåraområdet, Nyköping 1-31.1 (Per Flodin, Jukka Väyrynen, Jan Gustafsson m.fl.). 1 hona stationär Stensjön, Stora Malm, Katrineholm 13.1 (Pelle Moqvist, Bengt Larsson, Hans Karlsson m.fl.). 1 hane födosökande Svärsta, Flen 19.1 (Johan Gustafsson). 1 2K+ honfärgad förbiflygande. Träbron, Lilla Kungsladugården, Nyköping 29.1 (Jan Hägg).

Vinterfynd december: 1 ex stationär

En misslyckad häckning men flera fynd av ängshök rapporterades under 2008. Bilden visar honan från Marsäng, Nyköping. Foto Leif Nyström.

Skåraområdet, Nyköping 5-14.12 (Lennart Wahlén, Tommy Pettersson).

Ob. stäpp-/blåhök *Circus macrourus/cyaneus*

En honfärgad födosökande Härad, Strängnäs 13.6 (Ulf Gustafsson).

Stäpphök *Circus macrourus* (-2007:12/12) (2008:1/1)

Arten är regelbundet rapporterad i rapportområdet mellan åren 2004-2007. Från år 2008 finns ett fynd: 1 2K sträckande mot NO Dansbaneudden, Hjälmarensund, Eskilstuna 4.5 (*Joachim Strengbom, *Kent Carlsson). Det bör påpekas att detta är den tredje majobservationen sedan 2004.

Under duvhökens häckperiod noteras stationära par eller par med ungar på sju lokaler. Foto Arne Hellström.

Ob. stäpp-/ängshök

Circus macrorus/pygargus (-2007:18/18) (2008:2/2)

1 3K+ hona sträckande mot V Kumla viltvatten, Strängnäs 11.5 (*Jalle Hiltunen), 1 2K+ hona förbiflygande Husby enskifte, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 28.9 (*Tommy Emanuelsson, *Yonas Ericsson).

Ängshök *Circus pygargus* (-2007:89/99) (2008:9/10)

En misslyckad häckning gjordes under år 2008 i rapportområdet med ett adult par som noterades vid Marsäng, Nyköping under perioden 18.5-16.8 (*Mikael Ackelman, Jan Karlsson, Jan Gustafsson m.fl.).

Fynd (samtliga): 1 3K+ hane sträckande mot NV Kumla viltvatten, Strängnäs 1.5 (*Yngve Meijer, *Markku Kemppe, *Erik Widuss). 1 hane förbiflygande Lästringeavfarten E4:an, Nyköping 1.5 (*Tom Arnbom). 1 ad hane Stenkvistafältet, Eskilstuna 9-12.5 (*Yonas Ericsson, Barbro Hedström, Lennart Eriksson m.fl.). 1 ad

hane sträckande Svanvikens plattform, Nyköping 13.5 (*Leif Nyström). 1 ad hane förbiflygande Kriminalvårdsanstalten, Arnö, Nyköping 15.5 (*Göran Andersson). 1 3K+ hona födosökande Hillesta, Trosa 16.5 (*Göran Andersson). 2 ad i par Marsäng, Nyköping 18.5-16.8 (*Mikael Ackelman, Jan Karlsson, Jan Gustafsson m.fl.). 1 3K+ hona stationär Stenkvistafältet, Eskilstuna 29.5 (*Yonas Ericsson, Tommy Emanuelsson, Kent Carlsson m.fl.). 1 ad hona födosökande Åkra, Segerstad, Nyköping 10.8 (*Leif Nyström).

Duvhök *Accipiter gentilis*

Rapporterad över hela området i stora antal från januari-december.

Under häckperioden juni-augusti noteras stationära par eller par med juv på sju lokaler, fördelat på sex häckningar från norra delen samt en häckning från södra rapportområdet.

Sparvhök *Accipiter nisus*

Arten är en av flera fåglar som noteras i stort antal under året, men där häckningsframgångar inte framkommer.

Några sträckssiffror under året: 300 ex sträckande mot S Örsbaken, Brännäs våtmark, Oxelösund 12.10 (Jan Gustafsson), 178 ex sträckande Marsäng, 12.10 (Jan Karlsson).

Som för övriga arter ingen bevakning vid Vattentornet, Oxelösund under sträckperioden.

Ormvråk *Buteo buteo*

Arten får numera räknas som en stabil övervintrande fågel och ofta noteras 1-3 individer på flera lokaler runt om i rapportområdet.

Exakta totalsiffror från januari och december är svåra uppskatta eftersom dubbelräkningar inte kan uteslutas, men som tidigare år ligger månadssiffrorna strax över 100 övervintrande individer.

Fynd med flera ex: 4 ex födosökande Marsäng, Nyköping 24.1 (Lars-olof Löfman), 8 ex Skåraområdet, Nyköping 13.12 (Tommy Pettersson), 4 ex Getskav, Katrineholm 14.12 (Håkan Lernefalk).

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Uppskattningsvis uppehöll sig närmare 100 individer i rapportområdet under vintermånaderna och på minst 12 lokaler noterade 2 eller fler övervintrande fjällvråkar.

Fynd med flera ex: 4 ex födosökande Skåraområdet, Nyköping 20.1 (Tommy Pettersson), 5 ex stationär Segerstad, Nyköping 25.1 (Jan Hägg), 3 ex stationär Stenkvistafältet, Eskilstuna 9.12 (Yonas Ericsson).

En sen majobservation gjordes i Strängnäs med 1 ad hane förbiflygande Malmby 21.5 (Simon Ström).

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

För 2008 meddelas från kungsörnsprojektet att situationen för arten är oförändrad för fjärde året i följd. Det finns sedan 2005 tre kända etablerade par och glädjande nog sågs liksom föregående år en ungfågel i ett av dessa revir.

Rrk-Srm tar gärna emot rapporter av kungsörn och förmedlar dessa till de ansvariga i kungsörnsprojektet. Som en del i skyddet av denna känsliga art önskar vi att alla rapporter under häckningstid döljs av rapportören. I de fall där detta missas gör vi i Rrk det.

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Under året notrades 58 aktiva boplatser i rapportområdet där häckning konstaterats samt 18 lokaler med troliga häckningar. Glädjande nog är det en ökning totalt jämfört med både år 2006 (55 troliga eller säkra häckningar) samt år 2007 (50 säkra eller troliga häckningar).

Två sena ex sågs under oktober: 1 ex sträckte mot S Älspångaviken, Långhalsen,

Fyra häckningar av tornfalk konstaterade under 2008 vilket är en ökning jämfört med de senaste fyra åren. Foto Arne Hellstöm.

Flen 4.10 (Per Flodin, Andreas Grabs). 1 sträckande Marsäng, Nyköping 12/10 (Jan Karlsson).

Tornfalk *Falco tinnunculus*

Fyra häckningar konstaterade under året vilket är en ökning jämfört med de senaste 4 åren. Under häckningstid notrades även stationära par och födosökande individer i lämplig biotop på många lokaler över hela landskapet.

Häckningar: 1 par med juv Volvo, Brunnsta, Eskilstuna 7.4-22.6 Mati Nömm), 1 par med juv Odals spannmålsmagasin, Södertälje 31.5-27.7 (Stefan Clason, Ingmar Gard, Anders Westlund), 4 1K sågs i holk Stenkvistafälten, Eskilstuna 7.8 (Ilva Hansson) samt 2 pull födosökande på samma lokal 28.7 (Mati Nömm), 1 ad matar ungar Näveckvarn, Nyköping, 10.8 (Jan Gustavsson).

Övervintrande tornfalkar observerades regelbundet med flera ex i Sörmland under januari samt i december.

Flera lärkfalkpar rapporterade under häckningsperioden men ingen häckning. Foto Björn Fors.

Aftonfalk *Falco vespertinus* (-2007:57/60) (2008:6/6)

Sex fynd under året får anses vara något över det normala. Fyra av dessa gjordes under våren (maj månad) och två observationer under hösten (september och oktober).

Fynd (samtliga): 1 ad hanne Gälltorp, Nyköping 15.5-17.5 (*Niklas Holmqvist, Owe Rosengren, Jan-Eric Hägerroth, Jukka Väyrynen m.fl.), 1 2K+ hona Stenröse SV Lötén, Kafjärdsslätten, Eskilstuna 17.5 (*Joachim Strengbom), 1 ad hona Näsby, Taxinge, Nykvarn 19.5 (*Lennart Karlén), 1 ex Brobyviken, Eskilstuna 24.5 (*Pedro Haglund), 1 ad hanne Åkers Kyrka, Åkers styckebruk, Strängnäs 28.9 (*Claes Wikström), 1 ex 1K sträckte SO Hartsö-Enskär fågelstation, Nyköping 2.10 (*Kent Carlsson).

Stenfalk *Falco columbarius*

Vinterfynd: 1 ad hane Stora Väsby, Fogdö, Strängnäs 7.12 (Staffan Hellbom). 1 honfärgad Skåra viltvatten, Skåraområdet,

Nyköping 20.12 (Tommy Pettersson).

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Flera par rapporterade under häckningsperioden i lämplig biotop, men ingen häckning konstaterad under året. Dock en misslyckad häckning från Brogetorp, Nyköping 18.8 (Nisse Nilsson).

April/oktoberfynd: 1 ex sträckande mot N Solvikskolan, Yttereneby naturreservat, Södertälje 30.4 (Valentin Hermundsson), 2 ex Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 3.10 (Daniel Andersson), 1 1K sträckande Vattentornet 14.10 (Kalle Brinell).

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Tre observationer gjordes under den senare delen av maj samt en ad från juni, men inga av observationerna tyder på häckning utan är troligen omkringstrykande fåglar. Under vår och höst noterades flera sträckande fåglar fördelat över hela landskapet.

Intressantare fynd: 1 ex rastande Torpa k:a, Kungsör 18.5 (Patrik Rhönnsstad), 1 ex Ekbacken, Torshälla, Eskilstuna 19.5 (Sten Ljungars), 1 ex sträckande mot N Aspa gård, Oxelösund 26.5 (Tommy Pettersson), 1 ad födosökande Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 24.6 (Tommy Pettersson).

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Totalt tio övervintrande vattenrallar finns rapporterade från januari och december 2008. Fåglarna fördelar sig på sex ex under januari och fyra ex under december. Vattenrallen är numera en årlig övervintrare i framför allt rapportområdets södra delar där Brandholmens reningsverk i Nyköping och Brannäs våtmark i Oxelösund framstår som säkra lokaler för vattenrall vintertid. Att övervintrande vattenrallar är en relativt ny förekomst i rapportområdet framgår av Förteckning över Sörmlands Fåglar (1992) som anger endast två kända vinterfynd av vattenrall fram till och med 1990.

Fynd (januari och december): 2 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 1-27.1 (Jan Gustafsson, Tommy Knutsson, Arne Hellström m.fl.). 1 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping 6-19.1 (Nisse Nilsson, Ragnar Falk, Katarina Boström m.fl.). 1 ex Viltvatten, väst Dragsjön, Eskilstuna 6.1 (Kjell Sahlberg). 1 ex Rördrommen, Sörfjärden, Eskilstuna 17.1 (Ilva Hansson). 1 ex Seminarieparken, Ytterjärna, Södertälje 31.1 (Johannes Hermundsson). 2 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping 13-31.12 (Lennart Wahlén, Gunnar Rosqvist, Örjan Jitelius). 2 ex Brannäs våtmark, Oxelösund 21-31.12 (Jan Hägg, Tommy Knutsson).

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

Sammanlagt åtta spelande fåglar, under perioden 4.5–29.7, är exakt samma antal spelande fåglar som rapporterades 2007. Antalet är något under det årsgenomsnitt, på ca 14 spelande individer som rapporterats den senaste 15-årsperioden. Artens upp-trädande karaktäriseras annars av rätt stora växlingar mellan åren och det är svårt att utläsa något tydligt mönster i uppträdandet. Utöver årets spelande fåglar konstaterades även rapportområdets första häckning i en relativt nyligen anlagd våtmark vid Stora Sundby, Eskilstuna. Arten har helt säkert häckat tidigare, och kanske gör det årligen, men att säkert konstatera detta är naturligtvis mycket svårt.

Fynd (samtliga): Spelande: 1 ex spel/sång Simsjön, Hölö, Södertälje 4.5 (Erik Peurell). 2 ex spel/sång Näsbyholmssundet, Strängnäs 7-23.5 (Kent Söderberg, Staffan Hellbom, Janne Oldebring m.fl.). 1 ex spel/sång Södertuna, Gnesta 11.5 (Lennart Wahlén). 1 ex spel/sång Slottdammarna, Stora Sundby, Eskilstuna 31.5-4.6 (Joachim Strengbom, Sten Ljungars, Kent Carlsson m.fl.). 1 ex spel/sång Vadsjön, Nyköping 2.6 (Arne Hellström). 1 ex spel/sång Långsjön, N Ålbäck, Nyköping 2.6 (Björn Johansson).

1 ex spel/sång Svanviken, Nyköping 28-29.7 (Jan Sjöstedt).

Konstaterad häckning: 1 ad och 3 pulli Slottdammarna, Stora Sundby, Eskilstuna 2.8 (Kent Carlsson).

Kornknarr *Crex crex*

Totalt 36 kornknarrar, varav 34 spelande under perioden 25.5-31.7, är en viss nedgång från förra årets rekordantal på 49 spelande. Årets summa måste ändå betraktas som hög ur ett längre perspektiv då det under perioden 1964-2007 endast finns två år (2005 och 2007) med fler rapporterade spelande kornknarrar.

Kornknarren var under 2008 utsedd till riksinventeringsart. Ingen samlad organiserad inventeringsinsats gjordes, men riksinventeringen presenterades på hemsidor och i tidskrifter med uppmaningen att lyssna efter och rapportera samtliga kornknarrar. De inkomna rapporterna är således i huvudsak resultatet av spontan rapportering i rapport-systemet Svalan.

Lyssnaraktiviteten och rapporterandet bedöms vara jämförbar med de senaste åren. Rrk gör även bedömningen att täckningen av rapportområdet varit relativt god och att de senaste årens bästa och säkraste kornknarrlokaler är avlyssnade.

Fynd (2 eller fler spelande): 2 ex spel/sång Kastalruinen, Svanviken, Nyköping 27.5-28.6 (Jan Sjöstedt, Markus Fredriksson, Jan Gustafsson m.fl.). 2 ex spel/sång Tuna kyrka, Nyköping 27.5-2.7 (Jan Hägg, Jan Gustafsson, Johan Gustafsson m.fl.). 2 ex spel/sång St. Djulö, Katrineholm 27.5-9.6 (Ulric Johansson, Håkan Lernefalk, Erik Peurell m.fl.). 3 ex spel/sång Sörby, Runtuna, Nyköping 6.6 (Lennart Wahlén). 5 ex spel/sång Västerby, Norrälanna, Strängnäs 12.6-4.7 (Ulf Gustafsson, Göran Johansson, Bernt Andersson m.fl.). 2 ex spel/sång Palmtorps allé, Oxelösund 13-22.6 (Jan Gustafsson, Ragnar Falk).

Stora ansamlingar av sothöns i Näsnaren, Katrineholm under en stor del av hösten – näst högsta antalet i en svealandslokal. Foto Björn Jönsson

Rörhöna *Gallinula chloropus*

Totalt tio lokaler med konstaterade häckningar finns rapporterade under året vilket är något fler än de senaste två åren.

Lokalerna med säkra häckningar är följande: Hästhagen Vappersta Gnesta, Svandammen Nyköping, Ekeby våtmark Eskilstuna, Seminarieparken Ytterjärna Södertälje, Strömstigen Eskilstunaån Eskilstuna, Beckershovs viltvatten Katrineholm, Grinda våtmark Nyköping, Knutstorps viltvatten Katrineholm, Östra Vingåkers viltvatten Katrineholm samt Sörby viltvatten Gnesta.

Utöver detta finns ytterligare tio lokaler med trolig eller möjlig häckning vilket alltså ger totalt 20 lokaler med säkra eller troliga häckningar och av dessa lokaler är 65% anlagda dammar och våtmarker.

Endast tre fåglar rapporteras från vintern (januari och december).

Fynd (vinter): 1 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna

1-31.1 (Maud Karlsson, Björn Jönsson, Kent Carlsson m.fl.). 1 ex Storhusqvarn, Nyköping 1-23.1 (Nisse Nilsson, Per Flodin, Ragnar Falk m.fl.). 1 ex Ekeby våtmark, Eskilstuna 5-31.12 (Viktor Eriksson, Magnus Brandel, Yonas Ericsson m.fl.).

Sothöna *Fulica atra*

Precis som förra året finns även i år rapporter om stora ansamlingar av sothöns i Näsnaren, Katrineholm under en stor del av hösten. I år inräknades den imponerande siffran 2500 ex vid två olika tillfällen (21.9 och 5.10). En sökning i rapportsystemet Svalan, under perioden 1900-2009, visar att dessa antal är mycket höga även i ett större geografiskt perspektiv. Enda lokalen i Svealand med högre antal är Tämnaaren i Uppland med en rapport om 4000 ex 17.10 1976. Andra lokaler i Svealand med fler än 1000 rapporterade sothöns är följande: Gussjön i Västmanland, Skansundet i Sörmland, Hjälstaviken i Uppland och Kvismaren i Närke.

Även i år saknas rapporter om högre antal

Årets bästa sträckdag för tranor inföll 12 oktober med tre rapporter om fler än 500 sträckande. Rapporter om fler än 1000 sträckande tranor saknas helt från 2008. Foto Jonny Werdin.

sothöns från kusten vintertid. Kan detta bero på bristande rapportering eller finns det inte längre några större ansamlingar med övervintrande sothöns längs kusten?

Fynd (mer än 500 ex): Max 2500 ex Näsaren, Katrineholm 22.7-25.10 (Krister Aronsson, Hans Karlsson, Håkan Lernefalk m.fl.). 600 ex stationär norra delen av Tynnelsö, Strängnäs 24.8 (Yngve Meijer, Markku Kemppi).

Trana *Grus grus*

Antalet rastande tranor vid Skåraområdet, Nyköping fortsätter att öka. Under en stor del av hösten (29.8-12.10) finns rapporter om större ansamlingar i området. De högsta rapporterade antalen är från 28-29.9 med 2500 ex och 11.10 med 2000 ex. Efter detta dröjde sig en mindre flock på ca 70 ex kvar i området fram till 17.10 och därefter en ensam trana fram till den 2.11.

Från året saknas riktigt höga sträcksiffror vilket sannolikt mest beror på bristfällig bevakning under de rätta dagarna. Årets

bästa sträckdag för tranor inföll 12 oktober med tre rapporter om fler än 500 sträckande. Rapporter om fler än 1000 sträckande tranor saknas helt från 2008.

Årets första tranor dök upp redan den 25.2 och den sista sågs den 4.11.

Fynd (rastande, mer än 1000 ex): Max 2500 ex rastande Skåraområdet, Nyköping 29.8-12.10 (Tommy Pettersson, Lennart Wahlén).

Fynd (årets första och årets sista): 2 ex Slagsta, Eskilstuna 25.2 (Lars Johansson). 1 ad Stora Lundby, Strängnäs 22.10-4.11 (Björn Carlsson, Staffan Hellbom).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Någon eller några inlandshäckningar inrapporteras varje år och oftast är det förstås de stora sjöarna som hyser stationära par. Yngaren har även tidigare visat sig vara en pålitlig lokal för en annars utpräglat kustbunden art.

Inlandshäckningar: 2 ad i par ruvande Lindholmen, mellersta Yngaren, Katrineholm 19.5 (Gunnar Johansson). 1

ad ruvande Knispen, Yngaren, Nyköping 26.5 (Gunnar Johansson). 1 ex ruvande Marieberg, Yngaren, Katrineholm 8.6 (Håkan Lernefalk).

Skärfläcka *Recurvirostra avosetta* (-2007:19/30) (2008:1/1)

Den första skärfläckan rapporterades 1964 och sedan dess har arten varit oregelbunden och svår att förutsäga. Man kan dock skönja en svag ökning av fynd under 1990- och 2000-talet, något man sannolikt kan förklara med ökad fågelskadaktivitet. Av de 20 fynden har 16 gjorts under våren (mars – maj) och tre under hösten (augusti – september). Årets fynd är alltså det första sommarfyndet.

1 ex rastande Grinda våtmark, Nyköping 29.6-3.7 (*Lennart Wahlén, Jan Hägg, Janne Oldebring m.fl.).

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

Högre häckningskriterie har noterats på tio platser vilket innebär en återgång till mer normala nivåer efter förra årets låga notering om häckning på fyra lokaler.

Häckning har konstaterats eller starkt misstänkts på fyra lokaler i Nyköpings kommun, tre lokaler i Strängnäs samt en vardera i Katrineholm, Eskilstuna och Flen. Följande lokaler har hyst mindre strandpipare under 2008: Nyköping: Brandholmen, Strandstuviken, Idbäcken samt Närkemaderna vid Buskhyttan.

Strängnäs: Kumla viltvatten (möjligen två lyckade häckningar), Gorsingeholm samt Hovgårdens viltvatten på Vansö.

Katrineholm: Forssjösjön.

Eskilstuna: Lundby grusgrop.

Flen: Torps grustag.

Det finns alltså all anledning för oss Sörmländska skådare att aktivt leta på alla andra platser som har en för arten lämplig miljö.

Dessutom gjordes de två första i Svalan noterade marsfynden under 2008: Ett ex. Strandstuviken, Nyköping 29.3

Högre häckningskriterie för mindre strandpipare har noterats på tio platser vilket innebär en återgång till mer normala nivåer. Foto Kjell Widén.

(Mikael Ackelman). Två ex. Horns båtvarv, Nyköping 31.3-5.4 (Nisse Nilsson).

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Precis som förra året så har det rapporterats häckning från tre lokaler vilket märkligt nog tycks vara en normal siffra för vårt landskap. Det är f.ö. samma tre lokaler i år som förra året som haft häckande större strandpipare.

Marsfynd är inte ovanliga för denna art, men det tidiga fyndet den 7.3 i Strandstuviken är tangerat fenologirekord för fynd registrerade i Svalan. Tidigare har ett lika tidigt fynd gjorts på samma lokal 1997.

Ansamlingen utanför Kungsör i Mälaren under augusti är anmärkningsvärd och den största kända under åtminstone de senaste tio åren. Flockar på fler än 50 individer är sällsynta i vårt rapportområde.

Häckningar (säkra eller misstänkta): 1 häckning (3 ungar) Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 20.5 (Jan Gustafsson). 1 pulli Örudden, Askö, Trosa 31.5 (Ragnar Lagerkvist). 2 häckningar (2+4 ungar)

Strandstuviken, Nyköping 15.6-16.7 (Jan Gustafsson, Bertil Karlsson, Jan Hägg).

Tidiga fynd och större ansamlingar:

Max 7 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 7-20.3 (Mikael Ackelman, Lennart Wahlén, Jan Hägg m.fl.). Max 2 ex rastande Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 15-18.3 (Jan Gustafsson, Nisse Nilsson). Max 98 ex rastande Svarthäll, Kungsör 18-20.8 (Patrik Rhönnsstad, Göran Nilsson).

Fjällpipare *Charadrius morinellus* (-2007:39/140) (2008:12/142)

En formidabel invasion av fjällpipare kunde noteras under ett par dagar 17-18.5. Denna följde under en period med mycket ostadigt väder. Under normala vårar kan enstaka mindre flockar av fjällpipare ses under sådana omständigheter, men årets mängd är däremot utan motstycke.

Notera exempelvis att det t.o.m. 2007 totalt räknats in 140 fjällpipare medan det under maj i år sågs 142 ex. Av dessa sågs 118 under just 17-18.5 varför denna företeelse får anses som synnerligen anmärkningsvärd.

Notera även att tyngdpunkten för fynden ligger på de inre delarna av Sörmland. Inte ett enda fynd från de kustnära kommunerna trots eftersök under perioden.

Fyndbilderna med anmärkningsvärt många fjällpipare var f.ö. densamma för hela Sydsvrige under dessa dagar. Några bakomliggande orsaker annat än vädret är svåra att förstå. Vanligtvis brukar något höstfynd i september göras, men så inte i år.

Fynd: 1 hona rastande Kafjärden, Sofiebergssåsen, Eskilstuna 10.5 (*Joachim Strengbom). 3 ex rastande Stenkvistafältet, Eskilstuna 15.5 (*Kent Carlsson, Lennart Eriksson, Ilva Hansson). 3 ex rastande Apalsjön, Lista, Eskilstuna 16.5 (*Sten Ljungars, *Monica Ljungars). 39 ex rastande Vingåkerslätten, Vingåker 17.5 (*Bengt Larsson, *Anne-Marie Johansson, Krister Andersson m.fl.). 6 ex Lötfälten, Gorsingeholm, Strängnäs 17.5 (*Yngve Meijer, *Markku Kemppi). 18 ex

Två fynd våren 2008 av ljungpipare med flockar på drygt 200. Foto Jonny Werdin.

rastande Stora Lundby Överselö, Strängnäs 17.5 (*Björn Carlsson, Staffan Hellbom, Mats Rönngren). 15 ex rastande Övre Bränne, Eskilstuna 17.5 (*Joachim Strengbom, Barbro Hedström, Björn Fors m.fl.). 17 ex stationära Stenröse SV Löten, Kafjärdsslätten, Eskilstuna 17-18.5 (*Joachim Strengbom, Yonas Ericsson, Kent Carlsson m.fl.). 1 honfärgad Röl, N Malmköping, Flen 17.5 (*Jukka Väyrynen). 29 ex Stenkvistafältet, Eskilstuna 17.5 (*Anders Norberg). 3 ex rastande Tjugestafälten, Floda, Katrineholm 18.5 (*Andreas Grabs, Agne Swenzén, Håkan Lernefalk). 7 ex stationära Lundbyfälten, Eskilstuna 20.5 (*Kent Carlsson).

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Med tanke på ”invasionen” av fjällpipare under maj kunde man förvänta sig stora ansamlingar även av ljungpipare för samma period, men sträcket för denna art kulminerar något tidigare varför fyndbilderna under 2008 trots allt blir rätt lik den för 2007. De två högsta noteringarna vid Kafjärden och Skåraviken överlappade dock i tiden med uppträdandet av fjällpipare. Som synes alltså två fynd denna vår med antal över 200. Därutöver rapporter om ytterligare ca 15 flockar med >50 individer. Precis som för fjällpiparen kan man se en övervikt av fynd

Omkring 2000 tofsvipor sågs på sensommaren vid Hallbosjön, Nyköping. Foto Jonny Werdin.

i de inre delarna av landskapet även om det inte är riktigt lika tydligt för ljungpiparen.

Fynd (200 ex eller fler): Max 300 ex rastande Kafjärden, Sofiebergsåsen, Eskilstuna 3-17.5 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Leif Carlsson). 200 ex sträckande Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 24-26.5 (Tommy Pettersson).

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

En anmärkningsvärt hög sträckcifra noteras från 24.5 då 200 ex sträckte NO Dansbaneudden, Hjälmarensund, Eskilstuna (Kent Carlsson). I övrigt inte mindre än 17 inlandsfynd om totalt ca 110 individer under juli - september vilket är ett ovanligt högt antal. Till stor del förklaras detta av god sträckbevakning i Mälaren.

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Den 9.2 sågs de första vårflyttande tofsviporna och därefter fyller det snabbt på med fler de kommande dagarna och inom tio dagar ses tofsvipor i de flesta kommunerna. Dessa februari fåglar räknas alltså inte som vinterfynd utan som nyanlända vårfåglar. Däremot föreligger ett vinterfynd om en förbiflygande tofsvipa vid Hansta, Vingåker 23.12 (Rüdiger Kasche). Flockar om fler än 500 tofsvipor är inte alltför ovanliga och

sådana har under juli till oktober inräknats från nio lokaler väl spridda i rapportområdet. Mest anmärkningsvärd är ansamlingen om max 2000 ex vid Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 18.7-5.9 (Tommy Pettersson).

Kustsnäppa *Calidris canutus*

Samtliga rapporterade inlandsfynd kommer som synes från sträckande eller rastande fåglar i Hjälmaren eller Mälaren och återigen kan vi notera att förbättrad sträckbevakning på strategiska platser ökar antalet fynd. Notera f.ö. att tre av fyra fynd görs inom loppet av några få dagar i mitten av juli. Annars brukar slutet av juli och augusti vara bästa tiden för arten.

Inlandsfynd: 1 ex sträckande Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 15.7 (Pelle Moqvist, Krister Andersson). 1 ex sträckande SV Kvicksundsbron, Eskilstuna 16.7 (Joachim Strengbom, Pontus Lindberg, Tommy Emanuelsson m.fl.). 1 ex sträckande SV Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 18.7 (Krister Andersson). 1 ad rastande Svarthäll, Kungsör 19.8 (Patrik Rhönnsstad).

Sandlöpare *Calidris alba*

Som vanligt visar sig Hartsö skärgård vara en pålitlig lokal för denna utpräglade ytter-skärgårdsspecialist. Med tanke på att arten så sällan ses någon annanstans än just i de yttre delarna av skärgården är både fyndet vid Örsbaken och framförallt inlandsfyndet i Likstammen värda att notera. Under de senaste sju åren har det endast gjorts inlandsfynd under 2005 förutom detta fynd i Likstammen.

Fynd: 12 ad rastande (fördelade på tre flockar) Hartsö skärgård, Nyköping 4.8 (Lennart Wahlén). 1 ex rastande Utterholmshällarna, Örsbaken, Brännäs våtmark, Oxelösund 5.9 (Tommy Knutsson). 1 ex stationär Likstammen norra, Gnesta 7.9 (Niklas Holmqvist).

Småsnäppa *Calidris minuta*

I de flesta fall noteras skärsnäppor på öar i det allra yttersta kustbandet, dit man behöver båt för att nå. Men 2008 gjordes observationer även utanför Oxelösund. Foto vid Hävringe av Jonny Werdin.

Fågelrapporten brukar innehålla en presentation av inlandsfynd av småsnäppa och dessa varierar väsentligt i antal från år till år. Det är inte alltid lätt att förstå varför. Efter förra årets höga antal har vi denna säsong istället ovanligt få fynd. Totalt fyra fynd om sex individer är närmast anmärkningsvärt få. Under 2000-talet har annars inlandsfynden varierat från 2002 års två fåglar till 2004 års rekordhöga 42 individer.

Fynd från inlandslokaler: 2 2K+ rastande Vadsjön, Nyköping 20.7 (Per Flodin, Anders Forsberg, Andreas Grabs). 2 ex rastande Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 2-3.8 (Tommy Pettersson). 1 ex rastande Vadsjön, Nyköping 25.8 (Sten Ljungars, Monica Ljungars). 1 ex födosökande Hästhagen, Stenkvistafältet, Eskilstuna 3-6.9 (Kent Carlsson, Tommy Emanuelsson, Ilva Hansson, Yonas Ericsson).

Tuvsnäppa *Calidris melanotos* (-2007:11/11) (2008:1/1)

För femte året i rad gästas vårt rapportområde av en art som sågs för allra första gången hos oss så sent som 1996. Med andra ord har det setts 12 fåglar på 13 år sedan dess

vilket ger nära nog ett snitt på en per år. Inte mindre än nio av dessa har setts i Nyköpings kommun med övriga tre fördelade på Flen, Eskilstuna och Södertälje. Fynden fördelar sig på juni (1), juli (2), augusti (4), september (3) och oktober (2).

Fynd: 1 1K stationär Strandstuviken, Nyköping 3-7.10 (*Jan Hägg, Lennart Wahlén, Jan Gustafsson m.fl.).

Skärsnäppa *Calidris maritima*

Inga särskilt avvikande fynd detta år även om observationerna vid Femörehuvud sticker ut något i så måtto att det är relativt ovanligt med fynd som görs från fastlandet. I de allra flesta fall noteras skärsnäppor på öar i det allra yttersta kustbandet dit man behöver båt för att nå.

Samtliga fynd: 1 ex födosökande Svarta hällen, Femörehuvud, Oxelösund 1.1 (Per Flodin, Göran Andersson, Jukka Väyrynen, Andreas Grabs). 1 ex stationär Vinterklasen, Femörehuvud, Oxelösund 16.2 (Lennart Wahlén). Max 140 ex Hartsö skärgård, Nyköping 16.3-20.4 (Janne Oldebring, Lennart Wahlén, Göran Altstedt). 1 ex sträckande mot SV Hartsö-Enskär fstrn, Nyköping 10.10 (Lennart Wahlén). 1

ex rastande Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 25.10 (Lennart Wahlén). 10 ex stationär Kistan, Hartsö skärgård, Nyköping 7.12 (Lennart Wahlén). 4 ex födosökande Asenskallen, Askö, Trosa 7.12 (Göran Andersson).

Kärrensäppa *Calidris alpina*

Endast en rapport om en flock med fler än 100 individer noterad denna säsong. Under några dagar runt 24–25.5 pågick ett tämligen omfattande sträck i Östersjön och exempelvis 24.5 noterades 70 norrsträckande kärrensäppor vid Askö i Trosa skärgård. Inga anmärkningsvärda fenologiska fynd denna säsong.

Fler än 100 samt större ansamlingar i inlandet: 100 ex rastande Stora Garkast, Hartsö skärgård, Nyköping 25.5 (Lennart Wahlén). 71 ex rastande Svarthäll, Kungsör 20.8 (Patrik Rhönnsstad).

Sydlig kärrensäppa *Calidris alpina schinzii*

Sydlig kärrensäppa kan vara svår att skilja säkert från den nordliga som flyttar förbi oss i varierande antal. Fågeln i Strandstuviken var dock märkt med färgringar som kunde läsas av och det visar sig att den är märkt som unge som nyligen lämnat boet den 7 juni 2005 vid Lumijoki, Uleåborg, Finland.

Fynd: 1 ad hona märkt Strandstuviken, Nyköping 21.6 (Jan Gustafsson).

Myrsnäppa *Limicola falcinellus*

Inalles 7 fynd av 16 ex innebär att vi ligger kvar på höga nivåer i ett historiskt perspektiv även om det sågs fler förra året (22 ex). I år är fördelningen på kustlokaler extremt tydlig där Strandstuviken som brukligt framstår som vår pålitligaste lokal för arten. Fördelningen i tiden som framgår nedan är nästan identisk med förra året då säsongens första fynd också gjordes 21.5 och det sista 1.9.

Samtliga fynd: 2 ex födosökande Tornet, Strandstuviken, Nyköping 21.5 (Lennart Wahlén). Max 6 ex stationära

Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 24-28.5 (Jan Gustafsson, Bertil Karlsson, Jan Hägg m.fl.). 1 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 29.5 (Jan Gustafsson, Janne Oldebring, Jan Hägg m.fl.). 2 ex rastande Tornet, Strandstuviken, Nyköping 7-8.6 (Håkan Rune, Jan Gustafsson, Lennart Wahlén m.fl.). 2 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 7.7 (Lennart Wahlén, Jan Hägg, Nisse Nilsson m.fl.). 2 ad Knutstorp viltvatten, Katrineholm 2.8 (Håkan Lernefalk). 1 1K rastande Tornet, Strandstuviken, Nyköping 1-2.9 (Jan Gustafsson, Jan Hägg, Ragnar Falk).

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Totalt ca 38 inrapporterade dvärgbeckasiner är lägre än de senaste två årens 60-65, men så har heller ingen större ansamling noterats 2008, såsom gjordes både 2006 och 2007, vilket är en stor del av förklaringen. Fynden fördelar sig på Södertälje 16, Nyköping 12, Oxelösund 3, Eskilstuna 3 samt en vardera i Vingåker, Flen, Strängnäs och Kungsör.

De pålitligaste lokalerna med fler än 5 rapporterade individer är Tullgarnsnäs, Södertälje samt Strandstuviken, Nyköping. Av samtliga rapporter avser en av dessa en spelande individ vid Mågla strandäng, Sörfjärden, Mälaren 28.4 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson). Mest anmärkningsvärt är ett sommarfynd vid Odesängssjön, Hökhult, Vingåker 16.6 (Daniel Andersson).

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

Inga vinterfynd i början av året utan istället började vårfynden i mitten av mars. Det är mycket tydligt i rapporteringen att det var ett inflöde av enkelbeckasiner som började brett över landskapet den 16.3. Däremot finns ett vinterfynd från slutet av året då ett ex sågs födosöka på Lacka, Trosa 26-29.12 (Pierre Stålnäbb).

I vanliga fall brukar det varje år rapporteras ett antal flockar överstigande 50 individer med exempelvis en största flock på

150 ex under 2007. Under 2008 föreligger däremot av oklar anledning endast en sådan rapport om 51 ex rastande Bondeka bryggan, Eskilstuna 12.4 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson).

Dubbelbeckasin *Gallinago media*

I år har det noterats 5 fynd om 7 individer om man räknar fynden vid Häggnäsviken, Tullgarn som två olika fåglar. Detta får betecknas som tämligen normalt numera om det inte genomförs riktade eftersök efter spelande fåglar under våren. Dubbelbeckasin är annars en art som lämpar sig väldigt väl att eftersöka för var och en inom det egna hemmaterritoriet för att öka kunskapen om dess uppträdande. Att ge sig ut i lämplig biotop stilla kvällar i början av maj kan ge utdelning. Notera det intressanta fenomenet med två fåglar vid Svanviken under både vår och höst.

Spelande fåglar: 2 ex spel Södra ängarna, Svanviken, Nyköping 3-5.5 (Jan Karlsson, Jan Gustafsson, Lennart Wahlén m.fl.).

Höstfynd: 1 ex rastande Årjafälten, Åkers styckebruk, Strängnäs 7.9 (Seppo Hiltunen). 1 ex Häggnäsviken, Tullgarnområdet, Södertälje 20-21.9 (Stefan Clason, Mats Blomstedt, Janne Oldebring). 2 ex rastande Norra ängarna, Svanviken, Nyköping 21.9 (Per Eriksson, Bertil Karlsson, Jan Gustafsson m.fl.). 1 ex rastande Häggnäsviken, Tullgarnområdet, Södertälje 27.9 (Stefan Clason).

Morkulla *Scolopax rusticola*

Morkullan rapporteras inte årligen som övervintrare och årets fem individer tangerar 2006 års resultat medan det endast sägs en enda under 2007. Övervintrande morkulla är naturligtvis ett fenomen som antas öka om vintrarna verkligen blir mildare. Vill man göra riktade eftersök bör man söka utefter mindre bäckar och åar som förblir öppna vintertid och där det finns skyddande vegetation.

Vinterfynd: 1 ex födosökande Källvik,

Avvikande från det normala mönstret var några dagar i mitten av juli då anmärkningsvärt många sträckande myrspovar noterades. Foto Leif Nyström.

Trosa 4.1 (Åke Sand). 1 ex Berga säteri, Strängnäs 14.1 (Bernt Andersson). 1 ex förbiflygande Oxbro, Stora Flaksundet, Båven, Flen 15.1 (Jukka Värynen). 1 ex Buskhyttan, Nyköping 19.1 (Nisse Nilsson). 1 ex rastande Brannäs gård, Oxelösund 4.12 (Lennart Wahlén).

Rödspov *Limosa limosa*

De senaste sju åren har antalet rödspovar i vårt rapportområde varierat mellan två och åtta varför årets fyra fynd om sex individer inte avviker alls från den bilden. Rödspoven fortsätter alltså att vara en sparsam gäst i vår del av Sverige och någon etablering på res-taurerade våtmarksmader tycks inte aktuell även om fyndet om två fåglar vid Skåraviken i juni är intressant.

Fynd: 1 ex rastande Skansundet, Norra Mörkö, Södertälje 28.4 (Petter Simonsson, Stefan Clason, Rikard Hellgren m.fl.). 1 ex spel/sång Marsäng, Nyköping 18.5 (Mikael Ackelman). Max 2 ex rastande Skåraviken, Hallbosjön, Skåraområdet, Nyköping 24-30.6 (Tommy Pettersson, Lennart Wahlén, Jan Hägg m.fl.). 2 ex förbiflygande Valla gårds viltvatten, Stora Malm, Katrineholm 14.9 (Carl-Henrik Udd).

Myrspov *Limosa lapponica*

2008 års tidiga fynd 2 april vid Skåraviken av svartsnäppa är vårfenologirekord. Foto Kjell Widén.

Som brukligt gjordes enstaka spridda inlandsobservationer av arten på typiska lokaler under sträckperioden. Med typiska lokaler menas traditionella vadarlokaler för rastande fåglar och bra spanställen vid öppet vatten för sträckande fåglar. Avvikande från det normala mönstret var dock några dagar i mitten av juli då anmärkningsvärt många sträckande myrspovar noterades.

Från 12.7 till 19.7 räknades ca 350 sträckande myrspovar i främst Mälaren och Hjälmaren, men även en flock förbi Vadsjön, Nyköping. Under perioden rådde ostadigt väder vilket sannolikt gjorde att myrspovarna inte sträckte högt och utom synhåll utan istället lågt över vattenytan över de större sjöarna.

Man kan även spekulera i att vädret tidigare under flytten från ishavet gjort att dom hamnat på en speciell sträckled som gjorde dom synliga hos oss. Att spana efter vackra arktiska vadare under sommartid i ruskväder är uppenbarligen ett framgångskoncept.

Småspov *Numenius phaeopus*

Det normala för de senaste åren har varit ett totalantal på ca 100 individer. Därför är årets 41 fynd om totalt 319 individer anmärkningsvärt. Särskilt bra dag var 30.4 då 178 småspovar sågs sträcka mot norr.

Årets första fynd gjordes 22.4 och det sista 30.8. Fynden är troligen väl spridda över rapportområdet.

Storspov *Numenius arquata*

Det tycks nu som att vi får lov att inse att storspoven inte längre är en häckfågel i vårt rapportområde. Under de senaste fyra åren finns endast en indikation på permanent revir (2007). Kom ihåg att så sent som för 20 år sedan uppskattades antalet par till 50.

Vid tre tillfällen finns rapporter om mer än 100 sträckande individer. Notera f.ö. att två av dessa noteringar gjordes samma datum:

107 ex sträckande mot NO Femöre huvud, Oxelösund 19.4 (Kalle Brinell). 127 ex sträckande mot NO Dansbaneudden, Hjälmarensund, Eskilstuna 19.4 samt ytterligare hela 389 obestämda spovar samma datum (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson). 136 ex sträckande mot SV Strandstuviken, Nyköping 27.6 (Andreas Grabs).

Svartsnäppa *Tringa erythropus*

De tidigaste svartsnäpporna i Sörmland brukar ses i slutet av april. De flesta anlände också 2008 just i slutet av april, men några fynd sticker ut enligt nedan. Innan årets tidiga fynd var 19.4 vårfenologirekordet

Rödbena sågs rastande redan 31 mars – det är tidigt, men inte unikt. Foto Arne Hellström.

enligt fynden rapporterade i Svalan. Fyndet vid Skåraviken får anses exceptionellt och som vanligt när det gäller rekordnoteringar har både detta och fynden vid Buskhyttan och Svanviken granskats av Rrk. I våra angränsande rapportområden har det noterats ett tidigt fynd även i Uppland med en svartsnäppa i Hjälstaviken 7.4, men i Stockholm, Närke, Östergötland och Västmanland är fyndbilden mer normal.

Tidiga fynd: 1 ex rastande Skåraviken, Hallbosjön, Nyköping 2.4 (Jan Hägg). Max 2 ex rastande Närkemaderna, Buskhyttan, Nyköping 10-19.4 (Nisse Nilsson, Jan Hägg, Jan Gustafsson m.fl.). 1 ex rastande Svanviken 12.4 (Lennart Wahlén).

Rödbena *Tringa totanus*

Rödbenan är en tålig art som kommer tidigare än sina kusiner. Trots detta är marsfynd fortfarande sparsamma. Artens uppträdande påverkas som de flesta tidiga vårfluglar förstas av vädret och under både 2004 och 2007 gjordes några fynd under de sista dagarna av mars. Årets fynd är alltså

inte unikt, men fortfarande avvikande.

Tidigt fynd: 1 ex rastande Pålsundet, Mörkö, Södertälje 31.3 (Johannes Hermundsson, Valentin Hermundsson).

Dammsnäppa *Tringa stagnatilis* (-2007:20/22) (2008:2/2)

Första fyndet av arten gjordes så sent som 1993, men därefter har den noterats 12 av 16 år. Totalt 22 fynd under dessa 16 år ger ett genomsnitt på 1,5 dammsnäppor per år varför man numera kan bedöma den som nära nog årlig. Vi ser dock ingen tydlig trend med vare sig ökande eller minskande antal. Med tanke på att häckningar konstaterats och misstänkts i Sydsverige kunde man förvänta sig en svag ökning som alltså ännu inte inträffat. Det sågs exempelvis inga dammsnäppor alls i vårt rapportområde under 2007. Fågeln vid Västerviken alternerade mellan Södertälje och Trosa vilket gav andra respektive första fyndet för de två kommunerna.

Fynd: 1 ex rastande Skåra viltvatten, Skåraområdet, Nyköping 14-21.5 (*Jan Hägg, Jan Gustafsson, Bertil Karlsson m.fl.). 1 ex stationär Västerviken, Tullgarnområdet, Södertälje/Trosa 6-8.7 (*Stefan Clason, *Mats Blomstedt, Ulf Modin m.fl.).

Grönbenan *Tringa glareola*

Fyndet i april är tidiga, men inte rekordartade. Under de senaste 20 åren har medeldatum varit 24.4 och rekordet för tidigt vårfynd lyder 3.4. Att det noteras ansamlingar på >100 individer i maj och/eller juli är normalt. Fyndet 26.9 är intressant då det är det näst senaste som finns rapporterat i Svalan från vårt rapportområde. Rekordet lyder 28.9 och är från 2004. Normalt sett försvinner grönbenorna i mitten av september och fynd efter 20.9 är relativt ovanliga.

Tidiga/sena fynd samt större ansamlingar: 1 ex stationär Fågeltornet Valnaren, Valnaren, Strängnäs 12.4 (Barbro Hellström) och 3 ex på samma plats 13.4 (Ulf Cassel). 100

ex rastande Berga viltvatten, Vingåker 8.5 (Lillemor Däckfors). 100 ex rastande Skäraviken, Hallbosjön, Skåraområdet, Nyköping 10-11.5 (Tommy Pettersson). 120 ex Berga viltvatten, Vingåker 1.7 (Lillemor Däckfors). 3 ex sträckande V Torshälla huvud, Eskilstuna 26.9 (Sten Ljungars, Monica Ljungars).

Tereksnäppa *Xenus cinereus* **(-2007:3/3) (2008:1/1)**

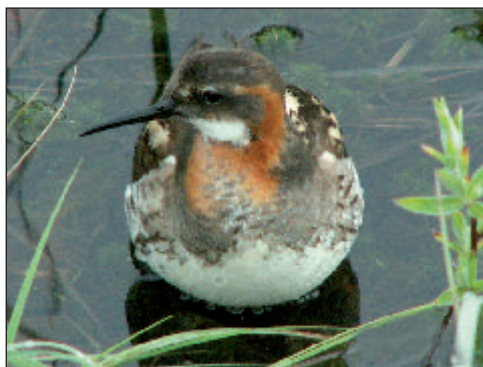
Tereksnäppan fortsätter att vara en högklassig raritet, men med detta sagt kan vi konstatera att den setts i vårt landskap tre av de senaste fyra åren. Detta det fjärde fyndet för landskapet blev även det fjärde för Nyköping. Kom dock ihåg att två av dessa skett på inlandslokaler så chansen att träffa på arten finns på vilken mer kvalitativ vadarmad som helst. De fyra fynden ligger inom intervallet 12.5-11.7. Jämför detta med fyndbilderna för hela Sverige 2007 då de åtta fåglarna sågs mellan 11.5-23.6.

1 ex Strandstuviken, Nyköping 29.5 (*Jan Gustafsson, *Björn Johansson, Jan Hägg m.fl.).

Roskarl *Arenaria interpres*

I Hartsö-arkipelagen utanför Nyköping sågs stationära fåglar på tre platser under häckningstid indikerande att vi fortfarande kan ha 2-3 par i detta område även om ingen häckning kunde konstateras (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). Även vid Gränskären och Hävringe, båda utanför Oxelösund, noterades fåglar under juni (Roland Staav). Totalt möjligen fem par alltså. Detta kan jämföras med början av 2000-talet då det rapporterades 1-3 konstaterade eller troliga häckningar i ytterskärgården. Några enstaka inlandsfynd brukar göras varje år och man kan väl misstänka att den ökade bevakningen av sträcket i Mälaren kommer att ge fortsatta observationer av arten även framöver.

Inlandsfynd: 1 honfärgad rastande Lilla

Årets sex fynd om tolv smalnäbbade simsnäppor är ganska normalt, dock gjordes inget höstfynd. Foto Jonny Werdin.

Blackhäll, Eskilstuna 24.5 (Markus Rehnberg, Thomas Pettersson). 5 ex förbiflygande Kvicksundsbron, Eskilstuna 16.7 (Ingvar Enning, Ilva Hansson, Barbro Hedström m.fl.). 2 ex sträckande V Kvicksundsbron, Eskilstuna 19.8 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson).

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

Som för många andra vadararter varierar antalen märkbart från år till år. Sannolikt är väderförhållandena under flyttperioden den enskilt största förklaringen till detta. Årets sex fynd om tolv fåglar står inte ut som vare sig anmärkningsvärt högt eller lågt. Vanligtvis brukar det dock göras något höstfynd, men så inte i år.

Fynd: 2 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 24-25.5 (Jan Gustafsson, Lennart Wahlén, Toomas Maadre). 1 ex rastande Stora Garkast, Hartsö skärgård, Nyköping 25.5 (Lennart Wahlén). 1 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 4.6 (Jan Gustafsson, Jan Hägg). 2 ex rastande Grinda våtmark, Nyköping 6.6 (Janne Oldebring, Lennart Wahlén, Thomas Larsson). 5 ex Strandstuviken, Nyköping 7.6 (Jan Gustafsson, Mikael Ackelman, Per Hansson m.fl.). 1 ex stationär Tullgarnsnäs, Södertälje 14.6 (Stefan Clason).

Kustlabben är en sparsam häckfågel i vårt landskap. Bara tio talet stationära par rapporterades under 2008.

Foto från Vattungarna i skärgården utanför Oxelösund av Leif Nyström.

Kustlabbe *Stercorarius parasiticus*

Tyvärr fortsätter det att vara väldigt få rapporterade häckningar eller stationära par i skärgården. Hartsö skärgård är annars ett pålitligt tillhåll för arten. Utöver det ruvande paret finns uppgifter om ytterligare ca 10 stationära par från Trosa skärgård i norr ner till skären söder om Hävringe utanför Oxelösund i söder. Vi får alltså fortsätta att betrakta kustlabben som en sparsam häckfågel i vårt landskap. Vad gäller inlandsfynd så har vi på senare år vant oss vid att det ses kustlabbar i varierande omfattning i Hjälmarens/Mälarens. Med tanke på den ökande sträckbevakningen på strategiska platser vid dessa sjöar kunde man kanske snarare förvänta sig fler än årets två fynd.

Inlandsfynd & konstaterade häckningar: 1 ad ruvande Enskärsklubben, Hartsö skärgård, Nyköping 22.6 (Lennart Wahlén). 1 ex sträckande SV Fatbursvägen 36, Mariefred, Strängnäs 28.8 (Erik Widuss). 1 ex Väsbosundet, Fiskeboda, Katrineholm 5.9 (Krister Andersson).

Fjällabbe *Stercorarius longicaudus* (-2007:5/5) (2008:1/1)

Detta rekordtidiga fynd av fjällabbe är ett av årets mer remarkabla fynd. Fjällabben är som art ovanlig i vårt rapportområde och

tidpunkten är dessutom anmärkningsvärd även ur ett riksperspektiv. Detta blir som synes det sjätte fyndet för vårt rapportområde. Av dessa har fyra gjorts på våren och två på hösten.

Vad gäller tidpunkten så är detta det näst tidigaste fyndet i Sverige i Svalan. Det är endast ett fynd från Torö, Nynäshamn 13.4 1967 som är tidigare! Noterbart är att även alla de tre tidigare vårfynden inom vårt rapportområde sticker ut som tidiga med 1:a, 6:e och 8:e maj som då ska jämföras med fyndbilden i övriga Sydsverige där de flesta observationer görs från mitten av maj och framåt.

En annan sak man slås av vid en analys av fyndbilden i Svalan är hur förhållandevis få vårfynd som görs i de södra landskapen som Skåne, Blekinge, Öland och Halland där mängden skådare är stor och sträckbevakningen god. Därför är det anmärkningsvärt med de (visserligen ganska få) vårfynd som gjorts i ett bälte över södra Sverige från norra Väneren till Sörmlands och Stockholms skärgård. Kom dessutom ihåg att vårfynden utmed Norrlandskusten även dom är relativt fåtaliga.

Det kanske är att koka soppa på en spik

att försöka analysera denna bristfälliga data, men man kan inte låta bli att förundras över fakta och fundera över förklaringar. Kan det vara så att en majoritet av våra svenska fjällabbar följer norska atlantkusten upp och tar sig över fjällkedjan från väster?

Kan det vara så att de enstaka fjällabbar som trots allt tar en ostligare väg utmed danska atlantkusten svänger in "runt" norra Danmark och sneddar på hög höjd över Sverige i led med de stora sjöarna för att sedan fortsätta norrut genom Östersjön? Frågetecknen är många och endast mer data och fortsatta studier kan ge oss svaren.

Fynd: 1 ad sträckande mot N Hävringe 16.4 (*Tommy Ubbesen, *Pierre Stålnäbb, *Jonny Werdin).

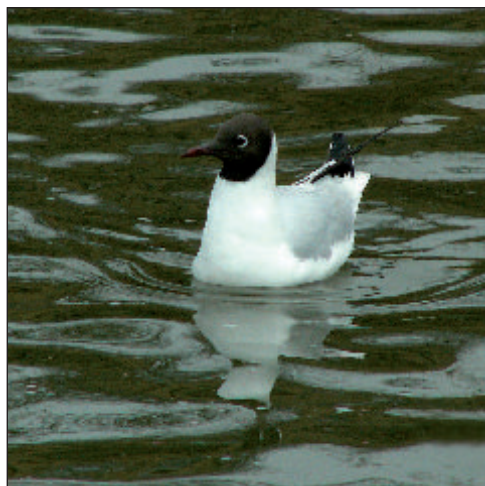
Dvärgmåsar *Larus minutus*

De senaste tre till fyra åren har vi blivit bortskämda med höga nivåer för dvärgmåsen med antal över 300 ex per år. Rekordet noterades 2005 då hela 900 dvärgmåsar rapporterades från vårt rapportområde. Sett i det korta perspektivet ter sig årets 273 dvärgmåsar därför närmast normalt även om det i ett längre perspektiv fortfarande är ett högt antal. De flesta fynden har gjorts som brukligt i de större sjöarna samt i kusttrakterna.

Fynden över året fördelar sig på januari (6 fynd om 7 ex), april (4 fynd om 20 ex), maj (8 fynd om 22 ex), juni (4 fynd om 76 ex), juli (8 fynd om 93 ex), augusti (5 fynd om 54 ex) och oktober (1 fynd om 1 ex). Som synes förvånansvärt få höstfynd.

Vinterfynden är värda att notera då det är de enda från januari som rapporterats i Svalan. Dessa föregicks heller inte av några från december 2007 medan det däremot gjordes många fynd i övriga södra Östersjön under januari varför fynden ändå ter sig väntade.

Det finns ibland en tendens till sträckrörelser av dvärgmåsar i Östersjön mycket sent på hösten, eller rentav under vintern, och

På en del håll har antalet häckande skrattmåsar minskat jämfört med riksinventeringen 2002, men i Nyköping och Södertälje rapporteras om markanta ökning. Foto Jonny Werdin.

då ses dessa främst under förhållanden med stark pålandsvind.

Vinterfynd: 1 ad stationär Örsbaken, Brannäs våtmark, Oxelösund 4.1 (Tommy Knutsson). 2 ex födosökande Femörehuvud, Oxelösund 5.1 (Mikael Ackelman). 1 ad + 1 3K sträckande S Ångudden, Hummelvik fiskehamn, Nyköping 5.1 (Nisse Nilsson). 1 ad födosökande Snäckviken, Strandstuviken, Nyköping 7.1 (Lennart Wahlén). 1 ad födosökande ost om bron vid Hjälmarensund, Eskilstuna 20.1 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Yonas Ericsson).

Skrattmåsar *Larus ridibundus*

Skrattmåsen tillhör den kategori fåglar vars status är svårbedömd utifrån enbart sponstanrapportering i Svalan. För att få en god bild av antalet häckande skrattmåsar behöver vanligtvis en riktad inventering initieras. Med detta sagt vill jag ändå å det starkaste uppmana till noggrann rapportering av just häckande skrattmåsar då det ger oss kunskap om var kolonier och enstaka fåglar finns. Arten misstänks minska och med den även flera arter som nyttjar kolonierna för skydd.

Det kan vara på sin plats att påminna om vad som står i sammanfattningen för skrattmåsen från riksinventeringen 2002 publicerad av Sveriges Ornitologiska Förening:

”Av oklara skäl har den minskat kraftigt på många håll, särskilt i Götaland och Svealand. Störst utbredning hade den på 1960/70-talet, då beståndet beräknades till ca 270 000 par (Svensk Fågelatlas). Därefter minskade beståndet till ca 135 000 par i mitten av 1980-talet och i början av 90-talet återstod i vissa landskap endast en tredjedel av beståndet 15–20 år tidigare. I (landskapet, rrk:s anm.) Södermanland minskade beståndet från 14 000 par 1979 till 4000–4300 par 2002. Totalt sett har emellertid en stabilisering konstaterats de senaste tio åren och i bl.a. Södermanland och Uppland noteras en positiv trend samt nyetablering i restaurerade och nyanlagda våtmarker.”

Från nämnda riksinventering finns ca 2575 par i Svalan från vårt rapportområde. Detta kan jämföras med årets knappa 2204 konstaterat häckande par plus 307 par som enligt rapportör(er) uppehållit sig i lämplig biotop. Sammataget alltså 2511 par vilket då är i princip på samma nivå som under inventeringen 2002. Ändå finns noterbara skillnader mellan 2002 och 2008. Exempel på detta är Eskilstuna som inventerades väl i riksinventeringen och där ca 850 par noterades.

I år finns endast ca 153 par rapporterade. Möjligen speglar inte detta den aktuella situationen utan graden av rapportering. Helt säker kan man dock inte vara för i både Nyköping (39 mot 1066) och Södertälje (106 mot 458) rapporteras om markanta ökningarna från 2002 till 2008 medan det i Katrineholm tycks mera stabilt då det rapporterats 515 respektive 663 par.

En definitiv minskning noteras i Flen där det 2002 fanns 680 par, men under 2008 endast 22 par. Där har de två stora kolonierna sakta tynat bort vartefter våtmarkerna vuxit igen. Det senare är rätt typiskt för denna opportunist och nomad och så länge

det finns alternativ i tillräcklig omfattning klarar sig nog skrattmåsar.

Här följer en förtäckning av rapporterade konstaterade häckningar (första siffran i parentes) plus misstänkta häckningar (andra siffran i parentes) samt totalsumman.

Södertälje (450+8=458) 325 häckande par Simsjön Hölö 7.4–16.6 (Bo Ljungberg, Petter Kylefors, Anders Westlund m.fl.). 3 par i lämplig biotop Sandasjön, Norra Mörkö 20.4 (Anders Westlund). 125 häckande par Logsjön, Järna 3.5 (Lennart Karlén). 5 par lämplig biotop Visbohammar viltvatten 11.5 (Jukka Väyrynen).

Vingåker (0+5=5) 5 par i lämplig biotop västra Ålsätters viltvatten, 28.6 (Tommy Emanuelsson).

Gnesta (2+18=20) 17 par i lämplig biotop Sörby viltvatten, Torsäkers k:a 3.4 (Ulf Linnell). 1 ex i lämplig biotop Hästhagen, Vappersta 13.5 (Lars Björklind). 2 häckande par Vibydammen, Viby, Björnlunda 23–28.5 (Bertil Karlsson, Jan Hägg).

Nyköping (852+214 = 1066) 250 häckande par Skåra viltvatten, Skåraområdet 30.3–22.5 (Tommy Magnusson, Johan Södercrantz, Jan Hägg m.fl.). 580 häckande par Långbromaden 12.4–3.5 (Hasse Berglund). 4 par varnande Brunnsvik NV våtmark, Dagnäshalvön 23.4 (Anneli Kihl). 100 par i lämplig biotop Tenaren, Ripsa k:a 24.4 (Jan Hägg). 13 par i lämplig biotop Skeppsklubben, Hartsö skärgård 4.5 (Lennart Wahlén). 18 häckande par Vadsjön 8.5 (Jan Hägg). 100 par i lämplig biotop Göksättersjön, Segerstad 17.5 (Tommy Pettersson). 1 ex i lämplig biotop Sillekrog 29.6 (Ulf Gårdenfors).

Flen (22+0=22) 22 häckande par Gåsviken Skundern, Mälby Kvarn 20.4–7.7 (Jukka Väyrynen).

Katrineholm (663+0=663) 10 häckande par Dagöholms viltvatten 30.3–8.6 (Håkan Lernefalk, Per Flodin, Agne Swenzén). 31 häckande par Ålsätters viltvatten 3.5–24.6 (Håkan Lernefalk, Agne Swenzén). 30

häckande par Skär N Fröholmen 11.5 (Håkan Lernefalk, Agne Swenzén, Krister Aronsson).

44 häckande par Knutstorp viltvatten 15.5 (Håkan Lernefalk).

418 häckande par Östra Vingåkers viltvatten 17.5-3.7 (Håkan Lernefalk, Jerry Emanuelsson).

42 häckande par Valla gårds viltvatten, Stora Malm 18.5 (Håkan Lernefalk, Agne Swenzén). 2 häckande par Claestorp viltvatten 18.5 (Lars O Björklund). 60 häckande par Lindholmen, mellersta Yngaren 19.5-14.6 (Gunnar Johansson). 25 häckande par Gamla tornet, Näsnaren 20.5 (Håkan Lernefalk). 4 pull Djulöbadet, Djulösjön 10.7 (Monica Johansson).

Eskilstuna (101+52=153) 100 häckande par Sövsta grustag 30.3-24.6 (Tommy Emanuelsson, Bo Gustafsson). 1 häckande par Ekeby våtmark 2.4-3.6 (Weine Erlandsson, Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson m.fl.). 50 par i lämplig biotop Prästsjön, Magda 20.4 (Bo Gustafsson, Lennart Karlsson). 2 par lämplig biotop Rödrömmen, Sörfjärden, Mälaren 11.5 (Simon Ström).

Strängnäs (114+5=119) 4 par i lämplig biotop Vägkröken, Valnaren 5-26.4 (Leif Ekblom, Simon Ström, Sune Wahlén m.fl.). 1 par i lämplig biotop Reningsverksdammarna, Gorsingeholm 17.4 (Leif Ekblom). 114 häckande par Dyskär, Sörfjärden, Mälaren 1.6 (Lars Broberg, Ture Persson).

Trosa (0+5=5) 5 par i lämplig biotop Bokö, Askö 3.5 (Ragnar Lagerkvist).

Större ansamlingar/sträcknoteringar: 1000 ex rastande Nibble, Ytterjärna, Södertälje 6.4 (Johannes Hermundsson, Valentin Hermundsson, Anders Westlund). 1709 ex

Redan i mitten av januari sågs rastande silltrut i Eskilstuna och Södertälje.

Foto från skärgården utanför Oxelösund av Leif Nyström.

sträckande NO Femörehuvud, Oxelösund 19.4 (Kalle Brinell). 6000 ex sträckande NO Örsbaken, Brännäs våtmark, Oxelösund 20.4 (Tommy Knutsson). 1500 ex stationära Naturstugan, Näsnaren, Katrineholm 23-29.4 (Håkan Lernefalk, Pelle Moqvist, Bengt Larsson m.fl.). 1200 ex lämplig biotop Skåra viltvatten, Nyköping 26.4 (Tommy Pettersson). 2000 ex födosökande Gersnäs, Näsnaren, Katrineholm 27.4 (Håkan Lernefalk). 1446 ex sträckande V Kviksundsbron, Eskilstuna 17.7 (Joachim Strengbom, Ilva Hansson). 1107 ex sträckande V Kviksundsbron, Eskilstuna 18.7 (Joachim Strengbom, Ilva Hansson, Barbro Hedström, Kjell Ingeström).

Silltrut *Larus fuscus*

I följande angivna fynd för häckningar eller misstänkta häckningar ingår både fåglar bestämda till rasen fuscus och sådana fynd där rastillhörighet inte angivits. Något färre häckande par angivna både vid kolonin i Mälaren och i skärgården än vad vi vant oss vid de senaste åren. Våra vitfåglar tycks ha det fortsatt svårt och fortsatt bevakning och god rapportering vore önskvärt. Avseende de tidiga fynden så brukar det ofta noteras silltrutar i början av mars medan rena vinterfynd är att se som rariteter. Detta är det andra januarifyndet loggat i Svalan för vårt

rapportområde och det förra gjordes 2007. Därutöver finns ett februarifynd från 2002.

Tidiga fynd: 1 ad sträckande V Torshälla huvud, Eskilstuna 17.1 (Sten Ljungars, Monica Ljungars). 1 ad rastande Västerviken, Tullgarnområdet, Södertälje 10.3 (Hans Norelius).

Häckningar eller häckningsindicer: 20 häckningar Dansken, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 31.3-28.6 (Yngve Meijer, Björn Sjögren, Thomas Pettersson). 1 ad lämplig biotop Måsklubben, Hartsö skärgård, Nyköping 4.5 (Lennart Wahlén). 2 ad i par i lämplig häckningsbiotop Krämö, Trosa 28.6-1.7 (Göran Andersson). 2 i par i lämplig häckbiotop Hartsö skärgård, Nyköping 19.7 (Lennart Wahlén).

Silltrut, rasen intermedius *Larus fuscus intermedius*

I rapportsystemet Svalan finns endast ett fynd av en möjlig intermedius noterad sedan tidigare varför årets notering i Mälaren är anmärkningsvärd. Man kan dock misstänka att rasen är förbisedd då den uppträder tämligen allmänt på Västkusten och borde ha förutsättningar att vara lika "talrik" som tretåig mås eller alkekung i vårt rapportområde. Om du som läser detta har goda belägg för äldre fynd av rasen uppmanas du rapportera dessa i Svalan.

Fynd: 1 ad lämplig biotop Dansken, NO Ytterselö, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 22.4 (Thomas Pettersson).

Gråtrut *Larus argentatus*

Precis som under 2006 och 2007 är det stora mängder gråtrut som rör sig i området SV Södertälje under vårvintern. Fenomenet är intressant då större ansamlingar numera är ovanliga i resten av rapportområdet. Ska det upptäckas udda trutar i vårt rapportområde ska det nog ske i dessa flockar.

Större flockar: 4852 ex förbiflygande mot SV Mikaelgården, Södertälje 10.1 (Alex Roetemeijer). 1500 ex förbiflygande SO

Västra Järnafjärden, Ytterjärna, Södertälje 13.1 (Johannes Hermundsson). 1400 ex förbiflygande Skanssundet, Norra Mörkö, Södertälje 5.2 (Bo Runesson).

Havstrut *Larus marinus*

Under 2002 rapporterades 11 par inlands-häckande havstrutar. Sedan dess har det sakta minskat från sex par ner till fyra både 2006 och 2007. Denna årets häckningssäsong hittas alltså endast ett enda par. Materialet är egentligen för litet för att dra långtgående slutsatser, men trenden är ändå oroande.

Inlandshäckningar: 2 ad i par ruvande Torpagrund, Kungsör 19.4 (Thomas Pettersson).

Tretåig mås *Rissa tridactyla* (-2007:33/44) (2008:1/1)

Under 2000-talet saknas fynd från 2004 och 2007. I övrigt har det setts 1-3 tretåiga måsar per år. Vanligast är fynd från skärgården under senhösten. Inlandsfynd är ovanliga, men detta är det sjätte om man räknar med ett fynd vid Mörkö som inlandsfynd. Senast det sågs en tretåig mås innan 2008 var dock även det ett fynd i Mälaren. Det innebär att arten inte setts i kustbandet sedan oktober 2005.

Fynd: 1 ad sträckande V Kvicksundsbron, Eskilstuna 1.11 (*Joachim Strengbom, *Pontus Lindberg, *Yonas Ericsson, *Tommy Emanuelsson, *Kent Carlsson).

Småtärna *Sternula albifrons* (-2007:58/75) (2008:1/1)

Trenden med fynd alla år under 2000-talet håller i sig även om det är nätt och jämt. Fynden i vårt rapportområde är egentligen för fåtaliga för att man ska kunna dra några slutsatser om förändringar, men indikationen är att trenden är svagt vikande. Det återstår att se om den ökande kolonin i Norrbotten kan ge fler fynd av flyttande fåglar utmed vår kust.

Fynd: 1 ex födosökande Skanssundet, Norra Mörkö, Södertälje 24.5 (*Per Lundkvist).

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

Skräntärnan har genom åren visat sig vara ombytlig och kolonier har kommit och gått. Sedan 2003 har vår enda större häckningsplats varit på Grässkären utanför Oxelösund där det funnits ca 80-90 par. Ungfågelproduktionen har varierat, men exempelvis 2006 räknades det till 123 ungar i denna koloni. I kolonin på Grässkären har i år förändringar skett och vid inventering 17 juni fanns det bara 21 bon med 65 ägg och 6 ungar på koloniskäret.

Längre ut på Vattungarna söder om Hävringe (en ny häckningsö) hittades 15 bon med ägg i samt 5 tomma bogropar. Det skulle dock visa sig att dessa sena häckningar inte producerade några flygfärdiga ungar. Det är alltså troligt att inga ungar alls kom på vingarna i Sörmland 2008 (alla uppgifter från Roland Staav i brev). Återstår att se om detta var en tillfällig motgång eller om skräntärnan är på fallrepet som Sörmländsk häckfågel.

Ansamlingar på 30-40 fåglar brukar kunna noteras vid några lokaler i vårt rapportområde varje år och Skåraviken samt Strandstuviken får nog anses som de pålitligaste för större flockar.

Större flockar: Max 35 ex rastande Skåra viltvatten, Nyköping 18-27.4 (Tommy Pettersson, Lars-Olof Löfman). Max 29 ex rastande Närkemaderna, Buskhyttan,

Redan 1 april observerades fisktärna i området, tidigt men inte ovanligt. Foto ovanför sjön Orrhammaren utanför Flen av Andreas Grabs.

Nyköping 25-27.4 (Jan Gustafsson, Janne Oldebring, Bertil Karlsson m.fl.). Max 33 ex rastande Strandstuviken, Nyköping 27.4-6.6 (Jan Gustafsson, Mikael Ackelman, Tomas Stafström m.fl.).

Svarttärna *Chlidonias niger*

Inalles gjordes tio fynd om 25 individer under gångna året med tyngdpunkten på ”klassiska” svarttärnelokaler. Med tanke på att arten häckar i våra norra grannlandskap är det inte alls konstigt att sträckbevakning vid Hjälmaran och Mälaren ger regelbundna fynd. Exempelvis 11 ex utanför Torshälla huvud är en fin dagssiffra. Notera dock den stora variationen i fynd från år till år. Under 2000-talet har det varierat från ynka två individer 2001 och 2002 till rekordnoteringen 65 individer under 2003. Årets antal får därmed anses tämligen normalt.

Fynd: 1 ex stationär Vadsjön, Nyköping 8.5 (Jukka Väyrynen, Lennart Wahlén, Jan Hägg). 1 ex födosökande Ekeby våtmark, Eskilstuna 8-10.5 (Joachim Strengbom, Lennart Eriksson, Thomas Gladh m.fl.). 1 ex födosökande Prästsjön, Magda, Eskilstuna 17.5 (Lennart Eriksson, Leif Carlsson). 2 ex födosökande Torshälla huvud, Eskilstuna 19.5 (Sten Ljungars).

2 ex stationära Vadsjön, Nyköping 24.5 (Arne Hellström, Thomas Larsson). 2 ex födosökande Läppe, Vingåker 25.5 (Roland Thuvander). 3 ad sträckande V Kvicksundsbron, Eskilstuna 20.7 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson, Kent Carlsson m.fl.). 11 ex födosökande Torshälla huvud, Eskilstuna 22.7 (Bo Gustafsson, Monica Ljungars, Sten Ljungars). 1 1K sträckande V Torshälla huvud, Eskilstuna 1.8 (Sten Ljungars). 1 ex sträckande S Prästhällen, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 2.8 (Leif Ekblom).

Fisktärna *Sterna hirundo*

Aprilfyndet kan tyckas vara tidigt, men inte alls extremt. Tvärtom är faktiskt mediandatum de senaste 20 åren just 1.4, men detta till viss del beroende på några tidiga marsfynd där rekordet lyder 20.3. Vanligast är annars att fisktärnan anländer en till två veckor in i april.

Vi har fortfarande en något oklar bild över när de sista fisktärnorna lämnar vårt rapportområde, men det verkar som att det sker mot slutet av september.

Fenologiskt intressanta fynd: 1 ex Tullgarnsnäs, Tullgarnområdet, Södertälje 1.4 (Laine Boresjö Bronge). 1 ex förbiflygande Kvicksundsbron, Eskilstuna 20.9 (Joachim Strengbom, Yonas Ericsson, Tommy Emanuelsson). 1 ex födosökande Prästhällen, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 21.9 (Yngve Meijer, Markku Kempfi).

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis* (-2007:57/83) (2008:3/3)

Den kentska tärnan är nära nog årlig och det brukar rapporteras en handfull individer. Vanligtvis förstås från den yttre skärgården, men i och med den ökade sträckbevakningen i de stora insjöarna ses det fåglar då och då även där. Vanligast är det med fynd i augusti med juli och maj som goda tvåor.

Fynd: 1 ex förbiflygande Strandstuviken, Nyköping 31.5 (*Mikael Ackelman). 1 ex

förbiflygande Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 2.8 (*Göran Altstedt). 1 ad sträckande V Hjälmarensund, Eskilstuna 3.8 (*Kent Carlsson).

Sillgrissla *Uria aalge*

Mellan Hävringe och Källskären i Oxelösunds skärgård finns det sedan lång tid tillbaka några stora kolonier med flera hundra par gemensamt häckande sillgrisslor och tordmular. Sillgrisslan är sannolikt den dominerande arten, kanske dubbelt så vanlig som tordmulen just här. Några egentliga räkningar har inte skett i år, men möjligen kan det röra sig om en viss minskning av sillgrissla och ökning av tordmule. Framtida noggrannare räkningar får bekräfta eller dementera detta (gm Lennart Wahlén i brev).

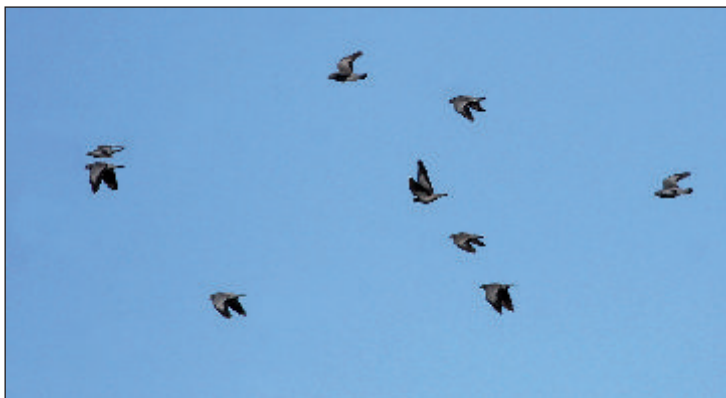
I övriga skärgården är annars sillgrisslan en sparsam besökare och det har faktiskt endast totalt inkommit åtta rapporter om 14 fåglar. Hälften av dessa fynd har gjorts i Hartsö skärgård.

Tordmule *Alca torda*

Tordmulen har nu haft en rad jobbiga år i delar av skärgården där den haft dålig häckningsframgång, ofta beroende på att minken lyckats sprida sig ända ut till de yttre skären. Under en inventering från Oxelösunds skärgård 2003 räknades 1200 par och så sent som 2006 erhöles rapporter om 850 par genom spontanrapportering kombinerat med Hartsö-Enskärgruppens eftersök i Hartsö skärgård.

Årets total om ca 300 par med rapporter om avbrutna och misslyckade häckningar är oroande även om exakta uppgifter saknas från de tidigare största kolonierna i Oxelösunds skärgård (se kommentarer under sillgrissla). Se f.ö. även en mer detaljerad redovisning om förhållandena och (brist på) häckningsframgång i Hartsö skärgård i Hartsö-Enskär fågelstations rapport.

Möjliga och konstaterade häckningar: 100 ex stationära Hävringe, Oxelösund 15.4

Årets cirka 110 rapporterade revir med skogsduva (se nästa sida) är en liten återgång till nivåer som 2006. Foto Göran Andersson.

(gnm Tommy Ubbesen). 50 par i lämplig häckbiotop Femöreflagen, Femörehuvud, Oxelösund 26-30.4 (Mikael Ackelman, Lennart Wahlén, Jan Hägg). Max 100 ad lämplig biotop Hartsö skärgård, Nyköping 19.4-28.6 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). Ca 100 par vid Grässkären utanför Oxelösund under våren (gm Lennart Wahlén). 50 ad lämplig biotop Lacka Trutbådan, Lacka, Trosa 21.7 (Lennart Wahlén). Max 53 ex lämplig biotop Asenskallen, Askö, Trosa 5.4-11.7 (Göran Andersson, Ragnar Lagerkvist, Jukka Väyrynen m.fl.).

Vinterfynd: 1 rastande Femörehuvud, Oxelösund 27.1 (Gunnar Rosqvist). 1 ex Femörehuvud, Oxelösund 5.12 (Gunnar Rosqvist). 1 ex förbiflygande Hartsö skärgård, Nyköping 7.12 (Lennart Wahlén).

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Inalles ca 75 par i lämplig häckningsbiotop inrapporterade för året. Då saknas rapporter från skären i Oxelösunds yttre skärgård söder om Hävringe (se annars kommentarer under sillgrissla). Siffran ska jämföras med en inventering i Oxelösunds skärgård från 2003 då 160 par räknades.

Fåglar i lämplig häckningsbiotop: 100 ex stationära Hävringe, Oxelösund 16-19.4 (Tommy Ubbesen, Pierre Stålnäbb, Jonny Werdin m.fl.). 30 i par i lämplig häckbiotop Femörehuvud, Oxelösund 26-30.4 (Mikael

Ackelman, Lennart Wahlén, Jan Hägg). 2-3 ex lämplig biotop Hartsö skärgård, Nyköping 19.4-28.6 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). Max 12 ex lämplig biotop Asenskallen, Askö, Trosa 19.4-11.7 (Göran Andersson, Ragnar Lagerkvist, Jukka Väyrynen m.fl.). 2 ad lämplig biotop Trädgårdsskär, Trosa 29.7 (Janne Svedberg).

Alkekung *Alle alle* (-2007:24/24) (2008:1/1)

Alkekungen är en art som sett till de senaste decennierna ökat i antal utmed Västkusten under senhösten, eller åtminstone så har fynden ökat. Möjligen hör detta samman med att allt fler spanar havsfåglar långt in i november och december.

Med tanke på de ibland ganska imponerande antal som räknas in i västra Sverige, och med tanke på att en del alkekungar rimligen borde "blåsa in" i Östersjön inte minst i Bottenviken, kunde man kanske förvänta sig något fler fynd i vårt rapportområde. Istället fortsätter arten att vara en förstklassig raritet med endast tre fynd under 2000-talet inräknat årets. De allra flesta fynden är senhöst eller vinter, men faktum är att detta årets fynd blir det femte aprilfyndet. Givetvis dominerar fynd vid kusten, men inte mindre än sex inlandsfynd föreligger.

Fynd: 1 ex Hartsö skärgård, Nyköping 26.4 (*Göran Altstedt).

Turkduvan fortsätter att vara svårbedömd avseende antalet häckande par. Sörmlands fågelskådare uppmanas att rapportera turkdovor flitigt och med hög precision. Foto Jonny Werdin.

Skogsduva *Columba oenas*

Sedan tre år tillbaks har vi en förhållandevis god rapportering av denna art i Svalan vilket är glädjande. Årets ca 110 rapporterade revir är en liten återgång till nivåer som 2006 då 100 revir noterades och alltså något lägre än förra årets 124 revir. Vi ska dock komma ihåg att för bara fem år sedan hade vi mycket dålig koll på hur många skogsduvor som fanns i vårt rapportområde och även om spontanrapportering aldrig ger en lika fullgod bild som inventering ger nuvarande mängd data ändå en god uppfattning om artens status. Fyndbilden är f.ö. fortfarande tydlig med tyngdpunkt av spelande skogsduvor i trakter med mogen lövskog och gärna i ett uppbrutet landskap. Reviren fördelar sig på Eskilstuna (35), Strängnäs (25), Södertälje (16), Nyköping (12), Katrineholm (10), Flen (4), Trosa (3), Gnesta (3), Vingåker (1) samt Oxelösund (1).

Vinterfynd: 3 ex födosökande Silodammarna, Gorsingeholm, Strängnäs 4-5.1 (Jalle Hiltunen, Håkan Müller).

Ringduva *Columba palumbus*

Vi har under 2000-talet börjat vänja oss vid ringduvan som mer regelbunden övervintrare. Denna vinter, precis som de senaste åren, ses flest individer i området runt Frösäng, Oxelösund där som mest 54 ex sågs under december. Även från Södertälje, Trosa, Flen, Eskilstuna, Strängnäs och Nyköping rapporteras om ringduvor i januari och/eller december. Här rör det sig dock om några enstaka exemplar upp till 20-talet individer.

Från hösten är det främst två sträckesiffror som märks: 7760 sträckande Vattentornet Oxelösund 25.9 (Kalle Brinell). 11000 sträckande mot S Horns båtvarv, Nyköping 4.10 (Jan Gustafsson m.fl.).

Turkduva *Streptopelia decaocto*

Turkduvan fortsätter att vara svårbedömd avseende antalet häckande par. Om man skärskådar rapporteringen av stationära par och spelande fåglar under häckningstid erhåller man följande (vilket är uppskattade siffror): Nyköping 7 par, Katrineholm 3 par, Södertälje 3 par, Eskilstuna 3 par, Trosa 2

par samt 1 par vardera i Gnesta, Strängnäs och Kungsör. Totalt blir det därmed 21 par. Detta skulle vara en återgång närmare de nivåer på 10-15 par som rapporterats under början av 2000-talet fram till 2004.

De senaste tre åren därefter har 30-40 revir rapporterats. Man ska dock ha i åtanke att det är svårt att hålla isär paren inne i städerna och summeringarna är ofta beroende av hur noga rapportören angivit lokal. Tyvärr är det fortfarande vanligt med rapporter från endast staden som angiven lokal, ibland med exaktare angivelse i kommentarsfältet. Om man istället skapar en lokal där duvan sitter och rapporterar därifrån kan man sedan enkelt göra en översiktlig analys med hjälp av kartfunktionen. Sörmlands fågelskådare uppmanas härmed att rapportera turkduvor flitigt och med hög precision.

Turturduva *Streptopelia turtur* (-2007:53/54) (2008:1/1)

Under de senaste 15 åren har det setts 17 turturduvor inklusive årets fynd. Det ger som synes nära nog ett snitt på en turturduva per år varför utfallet för det gångna året får anses synnerligen normalt. Oktoberfynd är annars ganska ovanliga även om det faktiskt även finns två novemberfynd. De 54 fynd som gjorts i vårt rapportområde fördelar sig på; maj (19), juni (12), juli (8), augusti (3), september (5), oktober (5) samt november (2).

Fynd: 1 ex stationär Tullgarnsnäs, Tullgarnområdet, Södertälje 11.10 (*Stefan Clason, *Mats Blomstedt).

Gök *Cuculus canorus*

Mediandatum för gökens ankomst till oss under våren är enligt Rrk:s tillgängliga statistik för de senaste 20 åren 4.5. Under våren 2008 har det inrapporterats nio fynd före detta mediandatum väl spridda över rapportområdet. Dock inget aprilfynd i år vilket annars fortfarande är mycket ovan-

ligt. I nämnda statistik föreligger endast fyra aprilfynd under dessa två decennier.

Berguv *Bubo bubo*

Årets uppskattning om ca 26 revir är strax över nivån från 2006 (23 par) och något under den höga nivån från 2007 (25-30 par). Utöver dessa finns minst 15 lokaler där häckning skett någon gång de senaste 5 åren samt ytterligare ca 20 lokaler där det funnits uv historiskt och ca 15 lokaler som är tänkbara i närheten av gamla uvrevir (G. Altstedt i brev).

Att döma av rapporter i Svalan och information från ringmärkare (G. Altstedt i brev) så kom det ut minst 13 ungar under 2008. Då ska man komma ihåg att många revir aldrig kontrollerades.

Utvecklingen inom vårt rapportområde har de senaste 15 åren varit svagt positiv såvitt vi kan bedöma utifrån spontanrapportering och riktade eftersök av ett par ringmärkare. Då berguven är s.k. riksinventeringsart under 2009 så får vi hoppas på bättre täckning i eftersöken. Tanken med inventering är förstås att det ska letas på lokaler som ser lämpliga ut, men som inte är kända för att hålla berguv. Som synes nedan är det flera kommuner som borde kunna ha fler par än som normalt rapporteras.

Reviren under 2008 fördelar sig kommunvis enligt: Nyköping (8), Eskilstuna (5), Södertälje (4), Flen (2), Gnesta (2), Oxelösund (1), Kungsör (1), Vingåker (1), Katrineholm (1) och Trosa (1). Som synes saknas rapporter från Strängnäs, en kommun som borde hysa något eller några par.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Häckningsfynd fortsätter att vara ovanliga. De senaste fyra åren har det konstaterats lyckad häckning vid tre tillfällen. Bättre uppfattning om artens status i vårt rapportområde får man om man analyserar antalet spelande fåglar under våren/försommaren. Under 2007 rapporterades 23 revir

för perioden 1.2-1.8. I år blir resultatet för motsvarande period 28 spelande sparvugglor med risk för någon dubbelräkning. Arten får med andra ord betraktas som tämligen sparsam i vårt rapportområde och antalsmässigt påminner den faktiskt om berguven. Fyndbilden geografiskt är även den intressant då det helt saknas rapporter om spelande sparvugglor i en stor fyrkant där Flen, Nyköping, Trosa och Södertälje utgör hörnen. Oklart dock om detta visar på avsaknad av sparvugglor eller aktiva fågelskådare.

Häckning: 3 pull pulli/nyligen flygga Kalkbro naturreservat, Strängnäs 13.7 (Jalle Hiltunen).

Lappuggla *Strix nebulosa* (-2007:11/12) (2008:1/1)

I samband med den magnifika invasionen av pärlugglor i Sydsverige denna höst följde även en viss ökning av fynden av lappuggla. Därför får det närmast anses väntat att vi skulle få något fynd även i vårt rapportområde. Den enda individen som sågs uppmärksammades av fågelkunniga jägare vid utfodringsplats för vildsvin redan i september och noterades sedan återigen på samma plats i början av november. Vid det senare tillfället meddelades lokala fågelskådare varpå fågeln sågs av några få lyckliga, innan den strax försvann in i skogen för att inte ses mer.

Fynd: 1 ex stationär nära vägs skylten Nävsjön 5, S Gälkhyttan, Nyköping 14.9-8.11 (Jan Hägg, Jan Gustafsson).

Hornuggla *Asio otus*

Totalt 20 häckningar rapporterade från året fördelade på: Nyköping (9), Eskilstuna (3), Vingåker (2), Gnesta (2), Strängnäs (2), Kungsör (1) samt Oxelösund (1). Detta kan jämföras med fjolårets 22 häckningar och med medelvärdet för de senaste sju åren på 40 häckningar per år. Antalet häckningar varierar dock en hel del mellan åren: 2002 (53), 2003 (65), 2004 (21), 2005 (65), 2006

Den enda lappugglan som sågs 2008 fanns utanför Nyköping i september vid en utfodringsplats för vildsvin. Foto utanför Gysinge av Peter Hennix.

(33) och 2007 alltså (22). Sett ur det perspektivet är årets 20 häckningar visserligen lågt, men inte anmärkningsvärt.

Inga vinterfynd rapporterade för denna arten, men en obestämd horn-/jorduggla som sannolikt var just hornuggla sågs vid strandängarna vid Östra Stadsfjärden, Trosa 21.12 (Göran Andersson).

Något färre häckningar än normalt, 20 stycken, rapporterades för hornuggla. Foto Jan Hägg.

Jorduggla *Asio flammeus*

Totalt 13 fynd av 19 individer under året är en tämligen normal siffra om dock i det högre spannet. Fördelningen över tiden och landskapet får också anses normal. Det mest anmärkningsvärda är ansamlingen av sex individer vid Marsäng under tre april-veckor. Ugglorna bjöd på flyguppvisningar och gladda många besökare. Inga vinterfynd denna säsong såsom 2007 års februarifynd och egentligen inte heller några fynd som indikerar häckning även om de två olika jordugglor som sågs i början av juni är intressanta.

Fynd: 1 ex Björkarösund, Norra Mörkö, Södertälje 29.3 (Stefan Clason). Max 6 ex stationära Marsäng, Nyköping 6-26.4 (Mikael Ackelman, Lennart Wahlén, Thomas Larsson m.fl.). 2 ex födosökande Gorsingeholm, Strängnäs 13-18.4 (Seppo Hiltunen m.fl.). 1 ex rastande Hävringe, Oxelösund 16.4 (Tommy Ubbesen, Pierre Stålnäbb, Jonny Werdin). 1 ex födosökande Stensjön, Stora Malm, Katrineholm

17-21.4 (Pelle Moqvist, Bengt Larsson, Monica Jansson m.fl.). 1 ex sträckande NO Lövön, Eskilstuna 20.4 (Yonas Ericsson). 1 ex stationär Vingåkerslätten, Vingåker 17.5 (Roger Jonasson, Bo Fredriksen). 1 ex födosökande Tybblefälten, SO Stensjön, Stora Malm, Katrineholm 19.5 (Bengt Larsson, Hans Karlsson, Arne Moqvist). 1 ex lämplig biotop Brobyviken, Eskilstuna 25.5 (Pedro Haglund). 1 ex stationär Lundbyfälten, Eskilstuna 26.5 (Kent Carlsson). 1 ex födosökande Näsbyholmssundet, Sörfjärden, Mälaren, Strängnäs 4.6 (Staffan Hellbom). 1 ex födosökande Stora Flättna, Strandstuviken, Nyköping 6.6 (Jan Gustafsson). 1 ex Stenkvistafältet, Eskilstuna 11.9 (Lennart Eriksson).

Pärluggla *Aegolius funereus*

I år har sex spelande pärlugglor rapporterats främst från traditionella områden som skogarna SV Nyköping och Åkers bergslag. De senaste sju åren har 4-9 spelande fåglar inrapporterats så årets resultat är fullt normalt.

Höstfynden är däremot lite mer anmärkningsvärda. Sydsverige fick ta del av ett rejält inflöde av pärlugglor och de stora fågelstationerna som Ottenby och Falsterbo ringmärkte många pärlugglor. Hartsö-Enskär brukar vid sådana invasioner få sin beskärda del och årets fångst om 46 individer är den största sedan 1989 då det märktes 49 ex och 1985 då det märktes 48 ex. Med tanke på att stationen missade två (eller möjligen tre) uggleveckor i början av flyttningen under hösten, och dessutom stängde lite för tidigt, så kan man anta att detta är den största flyttningen vid Enskär sedan 1982 då 103 pärlugglor märktes. Återstår att se vad det kan bli för kontroller av dessa märkta ugglor framöver, men känt är redan att fyra av ugglorna från Enskär kontrollerades vid Falsterbo (L.Wahlén i brev).

Spelande fåglar: 1 hane spel/sång Östra Blacken, Nyköping 29.2 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson). 1 hane spel/sång Gälkhyttedammen, Nyköping 29.2 (Jan Gustafsson, Jan Karlsson). 1 ex spel/sång Skalbo, Nävsjön, Nyköping 7-10.3 (Jan Hägg, Jan Gustafsson, Lennart Wahlén m.fl.). 1 ex spel/sång Göksjöstugan, Strängnäs 8.3 (Sune Eriksson). 1 ex spel/sång Långsjön, SV Åker, Strängnäs 10.3 (Yngve Meijer, Staffan Hellbom, Björn Sjögren). 1 ex lockläte Kullen, Tegnebol viltvatten, Katrineholm 3.5 (Simon Ström).

Höstfynd: Från Hartsö-Enskär fstn, Nyköping rapporteras 43 ringmärkta samt 3 främmande kontroller (1 från Norge och 2 från Landsort) från perioden 14.9-18.10. Ytterligare 5-10 individer uppskattas ha setts men inte fångats (Lennart Wahlén m.fl.). Därutöver finns en förtjusande historia om en till synes sjuklig pärluggla som upphittades 17.12 på Gripenskolan, Nyköping och omhändertogs. Denna matades sedan ömsom med oxfile (!) och fällfångade möss varefter den repade sig och kunde släppas 25.12 (Lennart Wahlén, Ulf Widemo).

Nattskärna *Caprimulgus europaeus*

Som bekant var nattskärnan riksinventeringsart under 2007 och då rapporterades 118 spelande fåglar. En beståndsuppskattning baserat på det årets resultat hamnade på 250 par inom vårt rapportområde. Annars var antalet rapporterade revir av nattskärror 77-100 de tre åren dessförinnan medan snittet för inledningen av 2000-talet var ca 50 revir per år. Ur det perspektivet ter sig 2008 års 88 spelande nattskärror ändå normalt.

Reviren fördelar sig på kommunerna enligt följande: Nyköping (32), Eskilstuna (23), Södertälje (9), Trosa (7), Katrineholm (6), Strängnäs (5), Flen (4), Vingåker (1) samt Oxelösund (1). Då har försök gjorts att plocka bort dubbelräkningar, men givetvis kan sådana fortfarande förekomma i materialet.

Tornseglare *Apus apus*

I år fick vi återigen in rapporter om större sensommaransamlingar av tornseglare. Något som lyste med sin frånvaro under 2007. När dessa stora ansamlingar noteras sker det oftast i Kiladalen väster om Nyköping under andra halvan av juli eller augusti. Som regel sker de även under vissa väderbetingelser som vid en front eller i samband med åskoväder.

I år noterades inte några tornseglare efter 15.9 så som skedde förra året. Sista fynden under 2008 gjordes istället 7-8.9.

>1000 individer: 1000 ex födosökande Skäraviken, Hallbosjön, Skåraområdet, Nyköping 26-27.7 (Tommy Pettersson). 3000 ex förbiflygande Lilla Kungsladugården, Nyköping 10.8 (Jonny Werdin). 25000 ex förbiflygande Bergshammar, Nyköping 12.8 (Jonny Werdin). 10000 ex sträckförsök Bergshammar, Nyköping 13.8 (Jonny Werdin).

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Glädjande nog har en häckning konstaterats detta år i Katrineholm samt en misstänkt dito i Flen. Detta är den första konstaterade häckning i vårt rapportområde på 2000-ta-

I Katrineholm konstaterades den första häckningen av kungsfiskare i vårt rapportområde på 2000-talet för denna notoriskt svårinventerade art.

Foto Stefan Pettersson.

let för denna notoriskt svårinventerade art. Ytterligare några fynd som indikerar häckning föreligger egentligen inte utan som vanligt ses fåglar spridda över både höst- och vårflyttning såväl som mer eller mindre stationära övervintrare. Totalt har 29 fåglar setts vilket ska jämföras med 15 individer både 2006 och 2007 vilket ansetts mer normalt för senare år. Arten är som bekant känslig för stränga vintrar så vi kan nog förvänta oss att antalen framöver kommer att variera med vintertemperaturen för norra Europa.

Blåkråka *Coracias garrulus* (-2007:22/22) (2008:1/1)

I takt med att blåkråkan gått tillbaks kraftigt inom sitt utbredningsområde i Europa har ströfynden i Sverige blivit allt ovanligare. Arten anses numera vara en högklassig raritet i vårt land efter att ha häckat så sent

som på 60-talet på Färö, Gotland. De sista häckningarna i Sörmland lär ha skett under 40-talet.

Årets fynd är det tredje under de senaste 20 åren då fynd gjordes 1996 och 1989. Med årets fynd inräknat har 14 fåglar setts sedan 1961 och av dessa är årets fynd det näst tidigaste på säsongen. Vanligast är att blåkråkor ses under juni eller juli.

Fynd: 1 ex Kvivighagen, Hedlandet naturreservat, Eskilstuna 22.5 (*Leif Carlsson).

Härfågel *Upupa epops* (-2007:84/85) (2008:1/1)

Årssnittet på 1-2 fåglar per år håller i sig i och med årets fynd. Att fyndet sedan görs under sträckperiod under hösten är även det normalt.

Fynd: 1 ex stationär Harg, Nyköping 21.10 (gm Lennart Wahlén).

Göktyta *Jynx torquilla*

Under 2008 har det inkommit rapporter om spelande fåglar eller konstaterade häckningar indikerande 172 revir. Då finns förstas risk för att flyttande fåglar ingår bland dom spelande. Nu har vi gjort på samma vis då vi sammanställt göktytan sedan den kom med i rapporten så vi kan ändå notera att årets resultat är det högsta hittills och med marginal högre än 2007 års 139 revir och 2006 års 141 års revir som tidigare var de högsta noteringarna.

Fynden fördelare sig kommunvis enligt följande: Strängnäs (57), Eskilstuna (39), Nyköping (26), Södertälje (17), Katrineholm (12), Flen (7), Gnesta (7) Trosa (2), Vingåker (2), Oxelösund (2) samt Nykvarn (1).

Gråspett *Picus canus* (-2007:29/31) (2008:1/1)

Efter att ha varit årlig sedan 1997 uteblev plötsligt fynd helt under 2007. Det är därför glädjande med en återkomst denna vinter även om den enda observationen var tillfäl-

2008 års 152 revir av mindre hackspett är det näst högsta resultatet hittills.

Foto hanne i Ripsa utanför Nyköping av Leif Nyström

lig. Under perioden 1997-2008 har det rapporterats 17 gråspettar och av dessa har 12 noterats i de norra delarna av vårt rapportområde i Strängnäs eller Eskilstuna kommuner. De 30 fynden fördelar sig med 15 under perioden november- februari och övriga 15 under övriga året med en tyngdpunkt på spelperioden mars och flyttperioden oktober.

Fynd: 1 hane födosökande Hässelbyholm, Strängnäs 27.1 (*Tomas Viktor).

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Årets ca 152 revir är något lägre än rekordnoteringen på 175 revir från 2007, men fortfarande det näst högsta resultatet hittills. Som vanligt är det förstås svårt att veta om det är tillfälliga flyttande/kringstrykande fåglar som noteras under tidiga våren eller stationära individer. Vi kan nog ändå utgå från att rapporteringen ganska väl speglar förekomsten, åtminstone i de områden där

det finns gott om fågelskådare! Fynden fördelar sig kommunvis enligt följande: Eskilstuna (46), Nyköping (31), Strängnäs (22), Katrineholm (13), Södertälje (12), Oxelösund (9), Flen (8), Trosa (4), Vingåker (3), Gnesta (3) samt Nykvarn (1).

Tretåig hackspett *Picoides tridactylus*

Till skillnad från 2007 har det under gångna säsongen setts tretåig hackspett även under senare delen av våren och minsann så har även en häckning kunnat konstateras vid Torpesta kvarn, Nyköping (Hasse Berglund, Anneli Kihl). Totalt 12 individer har inrapporterats om vi räknar två från Skiren/Kvicken, Eskilstuna samt tre från nämnda häckning. Dessa fåglar fördelar sig på fem kommuner och har setts under samtliga månader utom augusti. Det torde med andra ord finnas förutsättningar att hitta fler häckningar i våra mest orörda storskogar.

Trädlärika *Lullula arborea*

Större ansamlingar av trädlärikor är inte vanliga, men varje år brukar någon större flock rapporteras i samband med flyttperioderna. Så var fallet även i år då 33 ex sågs 14.9 på en åker vid Åsa gravfält, Strängnäs (Björn Carlsson).

Sånglärika *Alauda arvensis*

I år gjordes två fynd i januari: 1 ex Fos-sjö, Katrineholm 4.1 (Lennart Pettersson) samt 1 ex Saltå kvarn, Södertälje (Johannes Hermundsson). Tredje året i rad med vinterobservationer. I slutet av mars noterades ett par större ansamlingar (>400) i samband med kallt väder och snöfall på följande platser: 400 ex 22.3 vid Lilla Kungsladugården, Nyköping (Lennart Wahlén), 600 ex 26.3 vid Skåra viltvatten, Nyköping (Jonny Werdin), 700 ex 25.3 vid Erikslundsvackan, Västerlång, Trosa (Göran Andersson).

Berglärika *Eremophila alpestris* (-2007:52/110) (2008:1/1)

1 ex sågs sträckande mot mot N vid Örsbaken, Brännäs våtmark, Oxelösund 19.4 (*Tommy Knutsson). Näst in till årligen görs något fynd under vår eller höstflytten.

Backsvala *Riparia riparia*

Från året finns mindre än 300 par rapporterade från häcklokaler vilket förhoppningsvis är en grov underskattning av det verkliga antalet häckningar. Under riksinventeringsåret 2003 rapporterades över 1300 par. Har antalet häckningar minskat med mer än 1000 par eller speglar årets antal bara dålig rapportering från häcklokaler?

Fynd (häckningar): 4 ex lämpl biotop Glysas grav, Katrineholm 27-29.4 (Tommy Emanuelsson, Jerry Emanuelsson, Lennart Pettersson). 40 ex besöker bebott bo Hässelby grustag, Strängnäs 5.5-25.8 (Yngve Meijer, Leif Ekblom, Staffan Hellbom m.fl.). 215 i par permanent revir Klämsbo grustäkt, Kungsör 11.5-22.6

(Patrik Rhönstad, Lars Sahlin). 2 ex lämpl biotop Stadavik, Södra Yngern, Nykvarn 27.5 (Bertil Karlsson). 10 ex bobesök? Husby grustag, Nyköping 29.5 (Jan Hägg). 20 ex permanent revir Ättersta Täkt, Vingåker 1.6-1.8 (Lars Erik Norbäck, Lars Sahlin). 50 ex besöker bebott bo Jäders betongfabrik, Eskilstuna 22.6 (Lars-Owe Hagman, Kristina Hagman).

Ladusvala *Hirundo rustica*

Det fanns farhågor att det skulle bli få ladusvalor i Sverige sommaren 2008 då det hade rapporterats massdöd av svalor på övervintningsplatser i södra Afrika. Från vårt rapportområde verkar denna massdöd dock inte nämnvärt påverkat antalet ladusvalor, då antalet rapporter i det närmaste var identiskt mellan åren 2007 och 2008.

Två rapporter om större antal: 500 ex förbiflygande Marsäng, Nyköping 15.8 (Jonny Werdin). 840 ex rastande Kisäng, Nyköping 21.8 (Johan Gustafsson).

Större piplärka *Anthus richardi* (-2007:11/11) (2008:1/1)

1 ex sågs förbiflygande vid Askholmens naturreservat, Väsbyviken, Eskilstuna 23.9 (*Hans Sandberg). Fyndet är det första i Eskilstuna kommun och det 12:e för rapportområdet.

Ängspiplärka *Anthus pratensis*

Enstaka vinterfynd görs numer näst intill årligen. Ett ex uppehöll sig på Lappetorps strandäng, Nyköping 25-26.12 (Pierre Stålnäbb, Lennart Wahlén m.fl.). En större ansamling om 500 ex noterades 27.4 vid Närmekaderna, Buskhyttan, Nyköping (Jan Gustafsson).

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

Ett vårfynd av en fint utfärgad individ gjordes vid Aspa, Nyköping 10.5 (Hasse Berglund).

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Arten förekommer som regelbunden häckfågel i skärgården, men är troligen dåligt rapporterad. Från 2008 finns endast ett fynd som direkt kan knytas till häckning (ett använt bo noterades av Roland Staav på Grässkären, Oxelösund 17.6). Arten häckar sedan länge i större antal på Hävringe, Oxelösund och under perioden 15-19.4 noterades 25 ex på ön (Tommy Ubbesen, Pierre Stålnäbb, Jonny Werdin). Nästan varje år ses något eller några ex i inlandet under artens flyttperioder. Så var fallet även i år då 1 ex sågs förbiflygande vid Bårestafälten, Hedenlundaån, Flen 30.3 (Andreas Grabs) och 1 ex sträckande mot S vid Gnesta, 6.9 (Niklas Holmqvist). Från året finns även ett vinterfynd då 1 ex sågs på Hävringe, Oxelösund 7.12 (Lennart Wahlén). Med tanke på att vinterfynd görs mer eller mindre årligen kan man inte låta bli att fundera över när det första vinterfyndet av den nära släktingen vattenpiplärka dyker upp. Vinterfynd av vattenpiplärka finns sedan tidigare från våra grannlandskap Östergötland och Närke.

Gulärla *Motacilla flava*

Arten är en sparsam häckare inom vårt rapportområde. Från 2008 finns rapporter om 15-20 par. Sannolikt häckar dock fler gulärlor inom vårt rapportområde. Då arten på grund av habitatbrist till viss del anses hotad i vår del av landet så uppmanar vi till noggrann rapportering av häckningar och observationer under häcktid i lämpliga miljöer.

Från året finns endast en rapport om många rastande/sträckande och den är från höstflytten (200 ex Svarthäll, Kungsör 22.8). Tidigare år har fina sträcksummor rapporterats från Vattentornet i Oxelösund och från Kvicksund i slutet av augusti. I år var bevakningen inte densamma vid vattentornet vilket till viss del förklarar avsaknaden av större sträcksiffror. Vid Kvicksund var dock bevakningen god och där kan snarast ett utdraget sträckförlopp utan någon

Skärpiplärka häckar sedan länge i större antal på Hävringe, Oxelösund. 25 ex noterades på ön i april 2008. Foto från Hävringe av Jonny Werdin.

riktig toppdag (bästa dag 68 ex) förklara avsaknaden av höga sträcksiffror. Under året gjordes dessutom ett rekordsent fynd i form av 1 ex sträckande vid vattentornet Oxelösund 18.10 (Ragnar Falk). Oktoberfynd är ovanliga hos oss och enligt tillgänglig statistik är detta blott det 4:e oktoberfyndet.

Forsärla *Motacilla cinerea*

Under året konstaterades tre säkra häckningar och två troliga häckningar, vilket antalsmässigt är i nivå med de tre senaste åren. Har expansionen för arten avtagit eller är vi bara dåliga på att hitta nya häckningar? Häckningen vid Djulö kvarn gav tre kläckta ungar, men misslyckades troligen pga boplatskonkurrens med sädesärta. Under året gjordes dessutom två vinterfynd. Från föregående år fanns ett ex kvar vid reningsverket Gorsingeholm, Strängnäs fram till 28.2. Vid Ekeby våtmark, Eskilstuna fanns en stationär fågel från 5.11 till årsslutet. Nämnvärt är att i samband med sträckbevakning vid Kvicksund, Eskilstuna från juli till november noterades totalt 10 ex sträckande mot mot S.

Häckningar: Kvarnforsen, Länna bruk Strängnäs (Staffan Hellbom, Yngve Meijer, Leif Ekblom m.fl.). Spånga, Vingåkersån, Vingåker (Lillemor Däckfors, Anne-Marie Johansson, Lennart Pettersson). Trolig

Med tanke på rådande klimatförändringar är det glädjande att en lyckad häckning av strömstare genomfördes vid Nässelsta kvarn, Stjärnhov.
Foto Björn Fors.

häckning vid Näshulta kvarn, Eskilstuna (Kent Carlsson, Jan Hägg, Bo Gustafsson m.fl.). Rosenfors, Skogstorp, Eskilstuna (Ilva Hansson, Kent Carlsson, Joachim Strengbom m.fl.). Djulökvarn, Katrineholm 26.4–17.5 (Lennart Pettersson, Bengt Larsson, Agne Swenzén m.fl.) och en trolig häckning vid Berga säteri, Strängnäs 15.3–15.5 (Yngve Meijer, Bernt Andersson, Lennart Hellström.

Sädesärta *Motacilla alba*

Under början av året gjordes två vinterfynd. Ett ex Reningsverket, Gnesta 14–29.2 (Bertil Karlsson, Ulf Andersson m.fl.) och ett ex Valnaren, Strängnäs 22.2 (Leif Ekblom). Vinterfynd är inte vanliga, men finns noterade både från 2005 och 2006. En fin sträcknotering gjordes 13.9 då 500 ex sträckte mot SV vid Tureholmsviken, Trosa (Göran Andersson).

Engelsk sädesärta *Motacilla alba yarrellii* (-2007:9/9) (2008:1/1)

Rapportområdets 10:e fynd av den västliga rasen av sädesärta gjordes vid Strandstuviken, Nyköping 6.4 (*Nisse Nilsson). Fågeln

var en honfärgad individ som sågs tillsammans med ett 60-tal vanliga sädesärlor. Nästan alla fynd av denna ras görs hos oss i samband med vårsträcket av nominatrasen av arten. Det är inte helt enkelt att särskilja sädesärlor av raserna *yarellii* (engelsk) och *alba* (vår egen) och räk Sörmland kräver noggrann beskrivning innan ett fynd godkänns för publicering.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Från Katrineholm och Nyköping finns rapporter med flockar om 350–400 ex kring månadskiftet oktober/november. I övrigt noterades endast mindre ansamlingar.

Strömstare *Cinclus cinclus*

Under senare år har det inte funnits några konstaterade häckningar i vårt rapportområde och från många år saknas helt observationer under häcktid. Med tanke på rådande klimatförändringar så är det glädjande att en lyckad häckning genomfördes vid Nässelsta kvarn, Stjärnhov, Gnesta (Jukka Väyrynen, Bertil Karlsson). En flygg unge konstaterades 10.6 (Bertil Karlsson). Dessutom gjordes en observation som even-

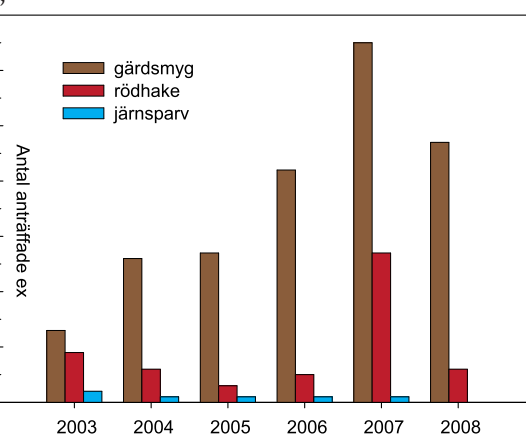

tuellt kan indikera häckning vid Rosenfors, Skogstorp, Eskilstuna 7-13.5 (Kent Carlsson, Mati Nömm). Inga observationer finns dock efter 13.5, och då lokalen får bedömas som relativt välbesökt så genomfördes troligtvis ingen häckning på just den lokalen.

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*
Järnsparv *Prunella modularis*
Rödhake *Erithacus rubecula*

Dessa tre tillhör gruppen av arter där enstaka till ett mindre antal individer varje år övervintrar inom vårt rapportområde. Man kan anta att om vinterklimatet blir mildare skulle antalet övervintrare bland dessa arter öka. Hur ser då statistiken ut i vårt rapportområde? Går det till exempel att utläsa några trender? I diagrammet till höger är antalet övervintrande individer (rapporterade under januari månad respektive år) av de tre arterna från perioden 2003 till 2008 redovisade. Data är baserat på rapporter från rapportsystemet svalan. Med reservationen att rapporteringsfrekvensen blivit högre går det kanske att

Allt fler gärdsmygar tycks övervintra i vårt område. Foto från Granhed, Katrineholm av Per Folkesson.

Antalet övervintrande individer (antal ex rapporterade under januari) av gärdsmyg, rödhake och järnsparv under perioden 2003 till 2008. Data baserat på rapporterade antal i rapportsystemet svalan.

ana vissa trender. För gärdsmyg verkar det finnas en ökande trend, medan antalet övervintrande järnsparvar verkar vara tämligen stabilt. För rödhake var antalet övervintrare ovanligt högt 2007, men i övrigt verkar någon tydlig trend saknas. Rent generellt kan man tycka att antalet vinterfynd av framför

allt järnsparv är nästan märkligt få med tanke på att det under senare år vid ett par tillfällen gjorts vinterfynd så långt norrut som i Västerbotten.

Näktergal *Luscinia luscinia*

Ett tidigt fynd gjordes 29.4 vid Ekeby våtmark, Eskilstuna då ett ex sjöng sporadisk på lokalen (Kent Carlsson, Lennart Eriksson).

Blåhake *Luscinia svecica*

Till skillnad från 2007 gjordes två vårfynd. En hane Storrö, Hartsö skärgård, Nyköping 4.5 (Lennart Wahlén) och en hona rastande Ostra, Eskilstuna 11.5 (Yonas Ericsson). Tidsperioden är mycket typisk, de flesta vårfynden görs första hälften av maj. Även om det näst in till årligen görs något eller några vårfynd så är de i relation till höstfynden få.

Svart röstjärt *Phoenicurus ochruros*

I jämförelse med föregående år finns fler rapporterade individer medan antalet rapporterade häckningar/troliga häckningar bedöms vara ungefär som i fjol. I år finns endast en säkerställd och en trolig häckning från Nyköping, vilket är i nivå med fjolåret. 2006 gjordes bedömningen att upp till sju par fanns i Nyköping. Fyndbilden för rapportområdet är starkt koncentrerad till östliga delen av området. Fynd från nordvästra delen av rapportområdet är inte så vanliga, men i år finns tre fynd under april från Eskilstuna.

Fynd (häckningar eller troliga/möjliga häckningar):
1 häckning SSAB, Oxelösund, 1 hane spel/sång Silon, Nyköpings hamn, Nyköping 22.4-3.6, 1 häckning (1 unge) Tovastugan, Nyköping, 1 häckning (1 unge) Oxelösunds hamn 12.4-7.6, 2 ad upprörd, varnande Trollesund, Ludgo k:a, Nyköping 26.6-2.7, 1 häckning (2 ungar) Odals spannmålsmagasin, Södertälje hamn 12.4-13.9.

Stenskvätta *Oenanthe oenanthe*

Ett rekordtidigt fynd gjordes vid tornet Strandstuviken, Nyköping 31.3-1.4 (Markus Fredriksson, Ragnar Falk). Det gamla vårfenologirekordet gjordes 1.4 1994.

Ringtrast *Turdus torquatus*

Nio fynd av 10 individer får anses som ganska normalt. I år gjordes även två höstfynd vilket inte görs alla år.

Fynd: 1 ex rastande Högsjö, Vingåker 22-25.4 (gnm Lennart Hellquist). 1 ex rastande Borsökna, Eskilstuna 25.4 (Solveig Blomqvist). 1 3K+ hane Pärögränd, Södertälje 26-27.4 (Stefan Bengtsson). 1 ex Sundby park, Strängnäs 26.4 (gnm Anders Lidholm). 1 ad hane Näsberget, Gnesta 28.4 (Bertil Karlsson). 1 hane Herrhagen, Nyköping 28.4 (Jan Hägg, Jan Gustafsson, Lennart Wahlén). 1 hane Långbromaden, Nyköping 3.5 (Hasse Berglund). 2 ex i par födosökande Vingåkers Reningsverk, Vingåker 15-16.10 (Micke Karlsson). 1 ex rastande Hartsö-Enskär fstrn, Nyköping 15.10 (Lennart Wahlén).

Svarthalsad trast *Turdus ruficollis atrogularis* (-2007:0/0) (2008:1/1)

Rapportområdets första fynd av arten gjordes vid Ekbacken, Labro ängar i Nyköping 9.3 (*Alf och Anita Lettsjö). Fågeln var en hane som sågs sitta i en hasselbuske under ca. 15 min tid där den kunde detaljstuderas ner till 10 m avstånd. De svenska fynden (drygt 30) av denna östliga trastart har gjorts från oktober till mars. Man kan anta att Nyköpingsfågeln, precis som de flesta andra fynd, härstammar från fåglar som kommit till Sverige under hösten eller förvintern.

Björktrast *Turdus pilaris*

Två rapporter om större ansamlingar eller större antal sträckande:
1181 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 25.10 samt 1000 ex Skåraområdet, Nyköping 13-21.12.

Taltrast *Turdus philomelos*

1 ex sågs vid Örstignäs, Strandstuviken, Nyköping 5.1 (Tommy Karlström, Mathias Andersson). Januarifynd är ovanliga och har inte gjorts sedan 2003. Faktum är att årets fynd är det enda januarifyndet från Svealand, och ett bland blott ett 20-tal i hela landet.

Rödvingetrast *Turdus iliacus*

Under januari gjordes två fynd. Vinterfynd är inte vanliga, men varje år görs något eller några fynd.

Fynd: 1 ex Vargholmen, Strängnäs 1.1 (Ulf Cassel) samt 1 ex Arnö, Nyköping 19.1 (Kalle Brinell, Ragnar Falk).

Dubbeltrast *Turdus viscivorus*

Hässelbyholm, Strängnäs verkar vara den säkraste (eller den mest besökta?) lokalen för att göra vinterfynd av denna art. Från Hässelbyholm rapporterades som mest 8 ex i januari och 6 ex i december. Vinterfynd om 1-2 ex per lokal finns från 6 andra platser inom rapportområdet.

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

Under året hördes 71 sjungande individer. Av allt att döma har vi en tämligen stabil population. Under perioden 2006-2007 rapporterades det 81, 75 och 72 ex. Antalet är dock lägre än från tidigt 80-tal, då dubbelt så många rapporterades. Kommunvis fördelade sig fynden enligt följande: Eskilstuna (21), Flen (1), Gnesta (3), Katrineholm (5), Kungsör (4), Nyköping (17), Oxelösund (1), Strängnäs (16), Södertälje (2) och Vingåker (1). Något färre än vanligt i Eskilstuna och Södertälje medan antalet i Nyköping var något högre än vanligt.

Flodsångare *Locustella fluviatilis*

Fyra till fem sjungande individer är det lägsta antalet som noterats sedan 2001 då det också rapporterades fyra ex. Under 2000-talet har antalet varierat mellan 4 och som

mest 15 ex. I nuläget känns toppnoteringen med 27 ex från 1998 tämligen avlägsen.

Fynd: 1-2 ex spel/sång Eksågstornet, Sörfjärden, Strängnäs 2.6-2.7 (Leif Ekblom, Yngve Meijer m.fl.). 1 spel/sång Reningsverket, Aspa, Nyköping 8.6 (Hasse Berglund). 1 ex spel/sång Dragsjön, Eskilstuna 9.6 (Kent Carlsson, Lennart Eriksson). 1 ex spel/sång Apalsjökanalen, Eskilstuna 10.7 (Bo Gustafsson).

**Vassångare *Locustella luscinioides*
(-2007:22/22) (2008:4/4)**

Fyra fynd är tangering av noteringen från det tidigare rekordåret 1992. Noterbart är att fynden från Sörfjärden gjordes på samma lokaler som föregående år och att det på båda dessa lokaler funnits mer än en individ. Ringmärkningsfyndet från Idö märkplats är högintressant eftersom det är en mycket stark indikation på häckning, i så fall den första för rapportområdet. För en art där det är mycket svårt att konstatera häckning får märkning av en 1K-fågel i början av juli, ett par hundra meter från platsen där en sjungande hane hörts under cirka en månads tid, anses som så nära man kan komma konstaterad häckning.

Fynd: 1 ex spel/sång Näsbyholmssundet, Sörfjärden, Mälaren, Strängnäs 7.5-13.6 (*Staffan Hellbom, Markku Kemppi, Yngve Meijer m.fl.). 2 ex spel/sång Näsbyholmssundet, Sörfjärden, Mälaren, Strängnäs 3.6 (*Staffan Hellbom). 1 ex spel/sång Örsundet, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 8.5-7.6 (*Joachim Strengbom, *Yonas Ericsson, *Tommy Emanuelsson m.fl.). 1 1K ringm Idö märkplats, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna 9.7 (*Lars Broberg).

**Busksångare *Acrocephalus dumetorum*
(-2007:44/44) (2008:3/3)**

Antalet sjungande individer verkar onekligen stabiliserat sig inom vårt rapportområde. 2008 var fjärde året i rad med fyra

Årets antal rapporterade kärrsångare är det lägsta sedan 2003, men fortfarande ett högt antal i jämförelse med tidigare decennier

Foto från Ekebydal utanför Nyköping av Jonny Werdin.

sjungande individer. Fyndet från Lottesta, Strängnäs bedöms vara samma fågel som sjöng på exakt samma plats under 2007. Därför blir den individen inte med i fyndstatistiken för år 2008.

Fynd: 1 ex spel/sång Lottesta, Härad, Strängnäs 28.5-4.6 (*Ulf Gustafsson, Staffan Hellbom, Yngve Meijer m.fl.). 1 ex spel/sång Dåderösund, Norra Mörkö, Södertälje 2-6.6 (*Per Lundkvist, Bo Hellberg, Ulf Modin m.fl.). 1 ex spel/sång Spånga, Vingåkersån, Vingåker 8-16.6 (*Ronny Nilsson, Lillemor Däckfors, Anne-Marie Johansson). 1 ex spel/sång Pumphuset, Björksund, Nyköping 29.6-3.7 (*Jan Hägg, *Jan Gustafsson, Lennart Wahlén m.fl.).

Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

Totalt rapporterades 62 sjungande under året vilket är klart lägre än toppnoteringen från 2007 då hela 94 ex rapporterades. Innebär årets lägre antal att vi ser ett trendbrott eller var nedgången under 2008 bara tillfällig? Årets antal är det lägsta sedan 2003, men fortfarande ett högt antal i jämförelse med tidigare decennier då det i medeltal rapporterades färre än 35 ex. Kommunvis

fördelade sig fynden enligt följande: Eskilstuna (8), Flen (2), Gnesta (4), Katrineholm (2), Kungsör (2), Nyköping (22), Oxelösund (5), Strängnäs (5), Södertälje (8), Trosa (4) och Vingåker (5).

Trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*

Under häcksäsongen finns totalt 23 sjungande rapporterade, vilket är en kraftig minskning jämfört med 2007 och 2006 då 47 respektive 50 ex rapporterades. Faktum är att årets låga siffra är den lägsta sedan 1999 då 21 sjungande rapporterades. Det är framförallt i rapportområdets norra delar som tillbakagången skett.

Antalet sjungande individer från Strängnäs och Eskilstuna är halverat jämfört med fjolåret. Noterbart är att det från Sörfjärden (artens starkaste fäste i rapportområdet) endast rapporterats från två områden (Örsundet-Barvalappen och området kring Eksågstornet), vilket antingen betyder att arten numer bara finns där eller att ingen besökt andra lokaler i området där enstaka ex brukar rapporteras.

Ser vi början på en tillbakagång eller var arten bara dåligt rapporterad under 2008?

2008 års första ärtsångare dök upp den 26 april på flera olika lokaler. Endast vid ett tidigare tillfälle finns en dokumenterad observation. Foto Arne Hellström.

Det sistnämnda är kanske det troligaste då 2008 var det bästa året någonsin i Stockholms rapportområde. Förutom sjungande individer konstaterades även en häckning (2 ungar) vid Skansundet, Nyköping. Dessutom ringmärktes 4 1K vid Idö märkplats, Sörfjärden. Kommunvis fördelning av sjungande fåglar: Eskilstuna (10), Flen (1), Gnesta (2), Katrineholm (2), Nyköping (2), Strängnäs (4), Södertälje (1) och Vingåker (1).

Höksångare *Sylvia nisoria*

Under året finns ett fynd av 1 hane spel/sång Enskär, Hartsö skärgård 7.6-28.6 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). Endast enstaka observationer görs numera av denna art i vårt rapportområde. Senaste konstaterade häckningen ägde rum 2003.

Ärtsångare *Sylvia curruca*

De första individerna dök upp den 26 april på flera olika lokaler. Endast vid ett tidigare tillfälle finns en dokumenterad observation tidigare än detta vilket var den 24 april 1994.

Årets sista observation gjordes av 1 ex Fatbursvägen, Mariefred 3.10 (Erik Widuss). Oktoberfynd är inte så vanliga.

Törnsångare *Sylvia communis*

Redan den 29 april dök årets första törnsångare upp vilket är nytt fenologirekord för rapportområdet. Det tidigare fenologirekordet var den 2 maj.

Tidiga observationer: 1 ex sång Ekebydal, Nyköping 29.4 (Jonny Werdin). 1 ex rastande Lindbacke, Svanviken, Nyköping 29.4 (Jan Hägg).

Trädgårdssångare *Sylvia borin*

Årets första observation var 1 ex spel/sång Däderösund, Norra Mörkö, Södertälje 3.5 (Per Lundkvist). Endast 1987 har arten påträffats tidigare då den första observationen gjordes den 2 maj.

Svarthätta *Sylvia atricapilla*

Det finns tre rapporter om övervintrande fåglar vilket numera är normalt.

Vinterfynd: 1 hona rastande Pershagen, Södertälje 28.1-2.2 (Lennart Magni). 1 hane rastande Pershagen, Södertälje 1.2 (Lennart Magni). 1 hane födosökande Sunda, Oxelösund 18.12 (Tommy Ubbesen).

Lundsångare *Phylloscopus trochiloides* (-2007:24/29) (2008:2/2)

Två tillfälligt sjungande fåglar i form av en i maj och en i juni. Den fågel som hördes den 12 maj var ovanligt tidig där tidigare fenologirekord i vårt rapportområde var den 18 maj. Detta är fjärde året under 2000-talet som arten observerats och under 1990-talet sågs arten sex av tio år.

Fynd samtliga: 1 ex spel/sång, Skogstorp, Eskilstuna 12.5 (*Rolf Nordin). 1 ex stationär parkeringen, Lilla Strandstugan, Strandstuviken, Nyköping 7.6 (*Jan Gustafsson, Bertil Karlsson).

Kungsfågelsångare *Phylloscopus proregulus* (-2007:18/21) (2008:1/1)

Fynd, 1 ex Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 12.10 (*Janne Oldebring, *Lennart Wahlén), är det femte på 2000-talet. Samtliga fynd av kungsfågelsångare i vårt rapportområde har gjorts på öar ute i skärgården, varav 16 på Enskär.

Taigasångare *Phylloscopus inornatus* (-2007:24/24) (2008:2/2)

Detta är fjärde året i rad och sjätte året på 2000-talet som arten observerats hos oss. Detta är en klar ökning jämfört med tidigare årtionden. Under 1970-talet, 1980-talet och 1990-talet gjordes observationer av taigasångare under tre av tio år. Liksom tidigare år gjordes årets fynd utmed kusten.

Fynd samtliga: 1 ex lockläte Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 8.10 (*Roland Ylvén, *Johan Sandström). 1 ex födosökande Brännäs våtmark, Oxelösund 11.10 (*Tommy Ubbesen, Jan Gustafsson, Jan Karlsson m.fl.).

Sibirisk gransångare *Phylloscopus collybita tristis* (-2007:7/7) (2008:1/1)

Fynd, 1 ex ringmärkt Enskär, Hartsö skärgård Nyköping 25.9 (*Urban Rundström) är det åttonde i rapportområdet och det första sedan 1997. Samtliga åtta fynd avser ringmärkta fåglar, varav tre i Snäckviken Nyköping och fem på Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping.

Gransångare *Phylloscopus collybita*

Under häckningstid noterades nio sjungande fåglar vilket är något fler än de 5-6 som normalt noteras.

Fynd under häckningstid: 1 ex spel/sång Skiringe gård, Flen 24.5 (Andreas Grabs). 1 ad hane spel/sång Lilla Nyby avfallsstation, Eskilstuna 26.5-4.7 (Mati Nömm). 1 hane spel/sång Hovsjö koloniområde, Mäsnaren, Södertälje 28.5-1.6 (Stefan Bengtsson). 1 hane spel/sång Forssjö Karlberg, Katrineholm 30.5 (Carl-Henrik Udd). 1 ex spel/sång Rokaudd, Strängnäs 14.6 (Björn Sjögren). 1 ad hane spel/sång Eksågstornet, Sörfjärden, Mälaren, Stängnäs 28.6 (Ulf Gustafsson). 1 hane permanent revir Almnäs, Mäsnaren, Södertälje 2-11.7 (Stefan Bengtsson). 1 ex spel/sång Långkärrret, Flen 4.7 (Andreas Grabs). 1 ex spel/sång Lomsjömossen, Vingåker 17.7 (Daniel Andersson).

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

Två vårfynd och två höstfynd vilket är mindre än normalt speciellt vad avser antalet vårfynd. Genomsnittet på 2000-talet ligger på cirka 5 individer per år vilket är en minskning från 1990-talets åtta individer per år och 1980-talets 12 individer per år.

Fynd samtliga: Vårfynd: 1 2K hane spel/sång, ej häckning Öster-Malma, Nyköping 14-16.5 (Niklas Holmqvist, Bertil Karlsson, Lennart Wahlén m.fl.). 1 ex spel/sång Hjorthagen, Mariefred 17.6 (Erik Widuss). Höstfynd: 1 ex stationär Hartsö skärgård,

Nyköping 1.8 (Göran Altstedt). 1 ex rastande Sävö, Nyköping 26.8 (Lennart Wahlén).

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*

Årets tidigaste fynd var 1 ad hane spel/sång Åkers kyrka, Åkers styckebruk, Strängnäs 21.4 (Staffan Hellbom) och årets senaste observation var 1 ex rastande Sävö, Nyköping 9.9 (Lennart Wahlén).

Skäggmes *Panurus biarmicus*

Från häckningstid finns rapporter från 15 olika lokaler ganska väl spridda inom rapportområdet.

Under perioden 2.7-29.10 ringmärktes 106 fåglar vid Idö märkplats, Sörfjärden, Mälaren, Eskilstuna (Lars Broberg). Detta är den näst sämsta siffran, endast 2002 märktes färre fåglar (88).

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

Från året finns två observationer på flockar med 25 ex. Dels 25 ex födosökande Brandholmens reningsverk, Nyköping 13.1 (Nisse Nilsson) och 25 ex förbiflygande Örudden, Askö, Trosa 18.10 (Göran Andersson, Jan-Eric Hägerroth).

Svartmes *Parus ater*

Vissa år kan större sträck av svartmes observeras vilket skedde under hösten vid tre tillfällen då mer än 150 ex rapporterades. Höga stäcksiffror för svartmes rapporterades under hösten även från Stocholms Rapportområde Örudden, Södra Torö, Nynäshamn där som mest 2.800 ex sträckte den 14.9 (hämtat från svalan).

Fynd höga sträcksiffror: 255 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 30.8 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Tommy Emanuelsson). 503 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 31.8 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Tommy Emanuelsson). 157 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 13.9 (Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson).

För stjärtmes gjordes två observationer av flockar med 25-talet ex. Foto Stefan Pettersson.

Sommargylling *Oriolus oriolus* (-2007:98/104) (2008:5/5)

Har under året kommit upp i 100 fynd i rapportområdet, sista året då siffror redovisas. För mer info om fynd genom tiderna hänvisas till rrk Sörmlands hemsida (<http://rrk.sormlandsornitologerna.se/>).

Under året hördes fem sjungande fåglar under perioden 22.5-25.6. Samtliga från kusttrakterna. Normalt sett observeras 1-2 sjungande fåglar per år varför årets antal är ovanligt högt, men även under 2006 observerades fem fåglar.

Fynd samtliga: 1 ex spel/sång, ej häckning Marsång, Nyköping 22.5 (*Leif Nyström). 1 ex spel/sång Gröna pumpen, Södra Femöre, Oxelösund 29.5 (*Peter Lantz). 1 ad hane stationär Tullgarnsnäs, Tullgarnområdet, Södertälje 4.6 (*Stefan Bengtsson). 1 hane spel/sång Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 7.6 (*Lennart Wahlén, *Janne Oldebring). 1 ad hane spel/sång Horn, Nyköping 25.6 (*Andreas Grabs, Lennart Wahlén, Jan Sjöstedt m.fl.).

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

En kostaterad häckning då två ad fåglar sågs tillsammans med två pull vid Spelmanudden, Djulönäs, Katrineholm 15.6 (Ulf Wedberg).

Förutom denna observation finns fynd från ett 20-tal olika lokaler under häckningstid.

Smalnäbbad nötkräka

Nucifraga caryocatactes macrorhynchos

En observation av 1 ex födosökande Fridal, Mörkö, Södertälje 30.9 (Louise Tersmeden).

Kräka *Corvus corone*

En bra sträckesiffra noterades då 2000 ex sträckte mot N Örsbaken, Brännäs våtmark, Oxelösund 15.3 (Tommy Knutsson).

Svartkräka *Corvus corone corone* (-2007:22/28) (2008:2/2)

Under året gjordes två observationer av denna ras av kräka vilket gör att den nu setts fem år i rad. Håller rasen på att bli vanligare eller beror detta på att vi ornitologer blivit mer observanta och bättre på att bestämma denna ras?

Fynd samtliga: 1 ex Västerviken, Tullgarnområdet, Södertälje 19.1 (*Stefan Clason) och 1 ex Östra Hjälmarén - Dragsjön, Eskilstuna 30.4 (*Joachim Strengbom, *Kent Carlsson).

Två flockar steglitsar på 100 ex eller mer har rapporterats under 2008.

Foto från Nyköpings stad av Per Folkesson.

Stare *Sturnus vulgaris*

Under januari finns fynd från tre lokaler av tillsammans 11 ex och under december noterades 4 ex tillsammans på två olika lokaler.

Vinterfynd: 2 ex stationär Ene, Skåraområdet, Nyköping 1.1 (Per Flodin, Göran Andersson, Jukka Väyrynen, Andreas Grabs), max 4 ad förbiflygande Vargholmen, Strängnäs 3-22.1 (Jalle Hiltunen, Ulf Gustafsson, Håkan Müller m.fl.), 5 ex födosökande Tystberga 29.1 (Lennart Wahlén). 2 ex födosökande Goglundastugan, Skåraområdet, Nyköping 13-15.12 (Lennart Wahlén, Torbjörn Johansson), 2 ex födosökande Hamra, Björksund, Nyköping 18.12 (Jan Hägg).

Ob. bo-/bergfink *Fringilla sp.*

Vid tre tillfällen under hösten noterades fler än 5000 stäckande ex.

Fynd fler än 5000 sträckande: 6800 sträckande Vattentornet Oxelösund 25.9 (Kalle Brinell). 18200 sträckande Vattentornet O-sund 26.9 (K Brinell). 5700 sträckande mot S Horns båtvarv, Nyköping 4.10 (Jan Gustafsson).

Steglits *Carduelis carduelis*

Två flockar på 100 ex eller mer har rapporterats under året: Max 200 ex födosökande Häggnaviken, Tullgarnområdet, Södertälje 21-25.9 (Janne Oldebring, Per Lundkvist). Max 100 ex födosökande Ärjafälten, Åkers styckebruk, Strängnäs 28.9-11.10 (Yngve Meijer, Seppo Hiltunen).

Hämpling *Carduelis cannabina*

Under hösten noterades en större rastande flock om 100 ex vid Björkarörsund, Norra Mörkö, Södertälje 21.9 (Stefan Clason).

Vinterhämpling *Carduelis flavirostris*

Vintertid observerad med 29 ex på två olika lokaler vilket är betydligt färre observationer än normalt vintertid. Från vårsträcket 2.4-29.4 finns nio observationer av tillsammans 128 ex och från höststräcket sju observationer av totalt 47 ex. Antalet sedda fåglar under hösttäcket är betydligt lägre än normalt.

Vinterfynd (januari och december): 25 ex Änggudden, Hummelvik fiskehamn, Nyköping 23-26.1 (Lennart Wahlén, Nisse Nilsson). 4 ex födosökande Skåra gård, Skåraområdet, Nyköping 27.1 (Jan Sjöstedt).

Brunsiska *Carduelis flammea cabaret*

Under året finns endast fem observationer av tillsammans 10 ex av denna ras av gräsiska. Håller rasen på att minska eller har rapporteringen blivit sämre de senaste åren?

Fynd samtliga: 1 ex Hjälmaresund, Eskilstuna 20.1 (Joachim Strengbom, Kent Carlsson, Yonas Ericsson), 1 ex Lilla Nyby avfallsstation, Eskilstuna 21.9 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson), 2 ex ringmärkta Hartsö-Enskär, Nyköping 26.9 (Lillemor Däckfors), 5 ex Trädgårdsskär,

Vid reningsverket i Strängnäs sågs i februari 130 födosökande domherrar. Foto Jonny Werdin.

Nyköping 27.9 (Janne Svedberg) och 1 ex Skivlingvägen, Bryngelstorp, Nyköping 28.12 (Torkel Pettersson).

Snösiska *Carduelis hornemanni*

Under 2008 gjordes endast 5 observationer av 7 ex vilket är långt under det normala numera. Detta hänger ihop med att antalet gräsiskor var få inom vårt rapportområde vintern 2007/2008.

Fynd samtliga: 1 2K Röllkäret, N Malmköping, Flen 16.2 (Jukka Väyrynen). 1 ex rastande Storrö, Hartsö skärgård, Nyköping 15.3 (Lennart Wahlén, Janne Oldebring). 1 ex Vingåker stad, Vingåker 24.3 (Lillemor Däckfors). 1 ad födosökande Hartsö-Enskär fstn, Nyköping 14.10 (Lennart Wahlén). 2 1K födosökande Hartsö-Enskär fstn, Nyköping 14.10 (Lennart Wahlén). 1 ex stationär Enskär, Hartsö skärgård, Nyköping 7.12 (Lennart Wahlén).

Bändelkorsnäbb *Loxia leucoptera*

Bändelkorsnäbb är en art som vissa år kan uppträda invasionsartat, senast i vårt rapportområde vintern 2002/2003. Under året finns 6 observationer av tillsammans 27 ex vilket kan anses vara relativt normalt.

Fynd samtliga: Max 10 ex lockläte Prästhällen, Herresta Norra Tomtområde, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 19-29.7 (*Yngve Meijer, Markku Kemppi, Kent Söderberg m.fl.). 10 ex förbiflygande Östra kyrkogården/Allhelgonakyrkan, Nyköping 24.7 (Nisse Nilsson). 1 ex stationär Enaren, Katrineholm 24.7 (Lars Davner). 4 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 20.9 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson, Yonas Ericsson). 1 ad hane förbiflygande Askö, Trosa 7.10 (Petter Andersson). 1 ex förbiflygande Vattentornet, Nyköping 23.10 (Lennart Wahlén).

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

Antalet rapporterade sjungande fåglar under perioden 17.5-19.7 uppgår till 41 stycken vilket är en färre än de senaste åren. 2003-2006 rapporterades mellan 60-70 sjungande fåglar och 2007 56 st. Fynden fördelade sig kommunvis enligt följande: Nyköping (16), Eskilstuna (11), Oxelösund (7), Södertälje (4), Trosa (2) och Flen (1).

Tallbit *Pinicola enucleator*

Tallbiten uppträder ibland rikligt i samband med invasioner under vintrarna. Senaste mindre invasionen ägde rum i slutet av 2004. I år finns sex rapporter om tillsammans 33 ex under perioden 22.10-31.12.

Fynd samtliga: 3 ex (1 ad +2) sträckande mot S Prästhällen, Herresta Norra Tomtområde, Prästfjärden, Mälaren, Strängnäs 22.10 (Kent Söderberg). 11 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 1.11 (Joachim Strengbom, Tommy Emanuelsson). 1 ex sträckande mot S Kvicksundsbron, Eskilstuna 1.11 (Joachim Strengbom). 2 honfärgade rastande Brostugan Ludgo, Ludgo k:a, Nyköping 2.11 (Hasse Berglund). 12 ex sträckande mot Tessinskolan, Nyköping 19.12 (Jukka Väyrynen). 4 ex förbiflygande Järnvägsstationen, Nyköping 26.12 (Lennart Wahlén). 1 ex förbiflygande Stenkulla, Nyköping 31.12 (Göran Altstedt).

Våren 2008 rapporterades 15 sjungande ortolansparvhanar från nio olika lokaler. Foto Björn Fors.

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

Under året finns en observation på mer än 100 ex: 130 ex födosökande Reningsverksdammarna, Gorsingeholm, Strängnäs 3.2 (Erik Widuss).

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*

10 rapporter från våren 23.3-3.5 avseende 12 individer och 19 rapporter avseende 23 individer under hösten 29.8-29.9.

Antalet rapporter från våren är fler än normalt medan antalet rapporter från hösten är ganska normalt. Dock är antalet sedda fåglar under hösten färre än normalt då de flesta höstobservationerna avser enstaka fåglar. Under hösten sågs det endast dubbelt så många fåglar som under våren. Normalt sett brukar fördelningen vara så att det ses 4-5 gånger fler under hösten än våren.

Snösparrv *Plectrophenax nivalis*

Vintertid under perioden 7.1-23.2 samt 7.12-27.12 gjordes totalt 9 observationer av 51 ex. Under vårsträcket 1.3-1.4 noterades 22 observationer av tillsammans cirka 550 ex vilket är betydligt fler än normalt, men långt ifrån de 2.500-3.000 ex som sågs våren 2006. Största flocken var 250 ex födosökande Perstorpfälten, NO Stensjön,

Vinterfynden av sävsparv var 2008 betydligt färre än under 1990-talet. Foto Kjell Widén.

Stora Malm, Katrineholm 26.3 (Lennart Pettersson).

Från höststräcket 17.10–8.11 finns 6 observationer av tillsammans 46 ex varav 40 ex rastande Kungsör 7.11 (Patrik Rhönnsstad).

Ortolansparv *Emberiza hortulana*

Rapporter finns avseende 15 sjungande hanar från nio olika lokaler under våren, och som vanligt flest från Sofiebergsåsen, Eskilstuna där som mest sex sjungande fåglar hördes. Under 2000-talet har antalet sjungande hanar varierat mellan 14 och 22, vilket är en klar minskning jämfört med 1990-talets snitt på 30 sjungande fåglar per år och 1980-talets 50–60 sjungande fåglar per år. Fortsätter denna negativa trend finns en risk för att det om 10–20 år endast kommer göras enstaka observationer.

Under höststräcket sågs två fåglar den 7.9 på två olika platser i Nyköping.

Videsparv *Emberiza rustica*

Arten uppträder ojämnt inom vårt rapportområde. Efter att under andra halvan av

1990-talet legat på 4–5 fynd per år, minskade antalet fynd under åren 2000–2004 till 1–2 per år. 2005 gjordes 4 fynd och 2006 hela 6 fynd varefter det under 2007 ej gjordes något fynd alls. I år finns ett fynd 1 honfärgad förbiflygande vid Nävsjömossen, Nävsjön, Nyköping 20.4 (Nisse Nilsson). Vårfynd är ganska ovanliga och detta är endast det femte vårfyndet.

Sävsparv *Emberiza schoeniclus*

Fem vinterfynd rapporterade varav 4 under januari månad och ett under december. Numera är detta ett normalt antal vinterfynd medan det under 1990-talet gjordes betydligt fler vinterobservationer.

Vinterfynd: 1 ex lockläte Trosa Havsbud, Trosa 6–20.1 (Örjan Jitelius). 1 hane födosökande Brandholmens reningsverk, Nyköping 6.1 (Jan Hägg). 1 ex förbiflygande Ekeby våtmark, Eskilstuna 12.1 (Tommy Emanuelsson). 1 hane rastande Seminarieparken, Ytterjärna, Södertälje 31.1 (Johannes Hermundsson). 1 ex Brandholmens reningsverk, Nyköping 13.12 (Lennart Wahlén).

Allmänt om rapportering

Alla rapporter, även de som ska behandlas av Rk (Riks), skickas till rapportmottagaren. Använd gärna e-post!

Skriftliga rapporter gällande 2009 skickas in senast 5 januari 2010 för att komma med i rätt årsrapport. Vi ser helst att du använder rapportsystemet Svalan och att du rapporterar successivt. Rapporter inskrivna i rapportsystemet Svalan efter den 5:e januari riskerar att inte komma med i rätt årsammansättning.

Glöm sedan inte beskrivningar av sällsyntare arter. Vilka dessa är framgår av rapportmallen och av nedanstående text. Rapportmall kan erhållas från Rrk:s ledamöter eller från Rrk:s hemsida <http://rrk.sormlandsornitologerna.se>. För den som rapporterar i Svalan finns numera en synnerligen smidig möjlighet att rapportera direkt i en raritetsblankett och skicka in densamma helt via Svalan. Se f.ö. artikel i Fåglar i Sörmland nr 1 2006.

Oavsett om du använder en pappersblankett eller digital dito bör du sedan skicka din beskrivning snarast till rapportmottagaren, så att Rrk får en möjlighet att bedöma densamma i tid.

Notera att det går bra att rapportera även känslig information såsom häckningar av rovfåglar och dylikt. Dessa publiceras naturligtvis inte i detalj, men kännedomen om dem kan vara avgörande i fågel-skyddsarbetet.

Arter till Rk (men som rapporteras till Rrk)

Följande sällsyntare arter och raser ska bedömas av raritetskommittén:

1. Nya arter eller raser för landet
2. Arter eller raser som t.o.m. 1988 observerats färre än 20 ggr i landet enligt Sveriges fåglar (SOF 2002). Gäller ej nilgås och rödspov (rasen islandica).
3. Följande arter och raser (vilka observerats fler än 20 gånger i landet): stormsvala, toppskarv, purpur häger, amerikansk bläsand, ringand, vitögd dykand, vitnackad svärta (ej adulta hanar), ormörn, stäpphök, mindre skrikörn, större skrikörn, stäppörn, dvärgörn, småtrapp, stortrapp, sibirisk tundrapipare, tärmås, kaspisk trut, medelhavstrut, vitvingad trut, ismås, sandtärna, spetsbergsgrissla, stäppflyghöna, mellanspett, vattenpiplärka, gulärta (raserna feldegg och flavissima/llutea), sydnäktergal, blåhake (rasen

Rrk:s ledamöter – personer och ansvar 2009

Under arbetet med rapporter inkomna för 2008 och 2009 består Rrk Sörmland även fortsättningsvis av åtta ledamöter och det är samma bemanning som tidigare.

Bemanningen ser ut som följer:

Håkan Lernefalk, Katrineholm
Sammanställning och rapportmottagare
Storgatan 16 A
641 45 Katrineholm
0150-511 34

Kent Söderberg, Strängnäs,
Sammanställningsansvarig

Jan Gustafsson, Oxelösund,
Sammanställnings- & listansvarig

Örjan Jitelius, Trosa,
Sammanställningsansvarig

Göran Andersson, Trosa,
Sammanställningsansvarig

Per Flodin, Flen,
Ansvarig Svalan & webbmaster Rrk:s hemsida

Joachim Strengbom, Eskilstuna
Sammanställningsansvarig

Jan Hägg, Nyköping
Sammanställningsansvarig

Skriftliga rapporter skickas till rapportmottagaren och för den som vill komma i kontakt med Rrk Sörmland via e-post, gäller adressen: rrk@sormlandsornitologerna.se

cyanecula), svarthakad buskskvätta (rasgruppen maura/stejnegeri), stenskvätta (rasen leucorhoa), ökenstenskvätta, vattensångare, rödstrupig sångare, videsångare, brunsångare, gransångare (rasen tristis, endast handhållna beaktas), rödhuvad törnskata, gyllensparv och svarthuvad sparv.

4. Övriga arter och raser som regional rapportkommitté vill hänskjuta till Rk för yttrande, eller sådana som Rk på eget initiativ önskar granska.

MEDDELANDE NR 76 FRÅN

Hartsö-Enskär fågelstation 2008

● Text: Lennart Wahlén

Verksamhetsperioder

Under vintern blev det betydligt färre besök än normalt, endast ett i februari, medan det blev sju båtturer under mars–april. Även i maj–juni gjordes det sju besök, nu även med inventering på Enskär. Under juli gjordes tre besök i syfte att studera häckningsutfallet av tordmule och ringmärka boungar samt i augusti ytterligare fyra ”sommarbesök”. Under hösten var Enskär bemannat den 13/9–4/10, 6–15/10, 17–18/10 samt 25/10 för ordinarie ringmärkning, därefter besöktes området endast vid ett tillfälle vardera i november och december.

Sammanlagt 60 verksamhetsdagar, varav 35 dagar med nätfångst på södra Enskär under hösten, båda summorna långt under det normala på grund av personalbrist.

Väder

Vädret under verksamhetsperioden kan karaktäriseras som mildt och nederbördsfattigt. Inte heller förekom det några kraftigare vindar, vilket innebar att det var en i väderhänseende helt odramatisk höst.

Septembers tredje vecka var till en början mest mulen, men från den 19/9 blev det allt mer klart väder. Just i månadsskiftet passerade dock en front som gav 20 mm regn under oktobers första dag, vilket faktiskt blev den enda mätbara nederbörden under ringmärkningsperioden. Under resten av våra oktoberdagar var det mycket solsken och även mildt. De högsta dagstemperaturerna pendlade mellan 10 och 16 grader, även nattetemperaturerna var stabilt höga vilket förklaras av att det sällan blev helt vindstilla.

Hos ejder noterades blott tre små ungpullar och så sent som den 28/6 två ruvande honor.

Foto Göran Andersson.

Samtidigt förekom inga höga vindstyrkor, som mest nådde vinden endast 11 m/s, från NO den 16/9 och från V den 12/10. Alltså inte i närheten av kuling en enda gång!

Påfallande var också att nordvindar dominerade t o m den 26/9, därefter blev det mer normalt med vindar från västsektorn fram till stängningen den 18/10.

Personal

Stationsledningen har under året utgjorts av Lennart Wahlén, Christer Larsson, Urban Rundström och Göran Altstedt.

Från stationsledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, som under hösten arbetat helt ideellt med ringmärkning och sträckräkning det antal dagar som anges inom parenteserna efter resp namn.

Ringmärkare: Göran Altstedt (2), Katarina Boström (8), Kent Carlsson (8), Nicke Helldorff (8), Christer Larsson (8), Jan Oldebring (3), Urban Rundström (7), Lennart

Roskarl observerades på tre lokaler men utan någon lyckad häckning. Foto Markus Rehnberg.

Wahlén (7) och Roland Ylvén (5).
Assistenterna: Bernth Andersson (7), Monika Augustsson (2), Lillemor Däckfors (7), Anita Eriksson (7), Sigge Holmberg (4), Per-Åke Hägerroth (2), Bert Olausson (4) och Johan Sandström (5).

Inventeringen under häckningstid

Betr tordmule, se under **artkommentarer**.

Av övriga intressanta observationer under häckningstid kan nämnas att ejder, gråtrut och fiskmåsar fortsatt att minska i sina numerärer. Hos ejder noterades blott tre små ungfuglar (2 ex 25/5 och 2+3 ex 22/6) och så sent som den 28/6 två ruvande honor (L Tärnskär o St Källarklubben). Vid de yttre skären häckade blott några tiotal par av gråtrut och hos fiskmåsen sågs inga ungar alls.

Enstaka observationer gjordes i området av vitkindad gås, svärta (ett bofynd på Enskär), skrântarna, silltrut (bl a 1 par på Flata Ålkråkshällen den 19/7) och sillgrissla.

Ett par kanadagäss med ungar sågs i

Laxvarpet, norra Enskär den 25/5. Även om grågäss sågs i större antal, så noterades väldigt få ungfuglar. Endast en lyckad häckning av gravand upptäcktes detta år och det paret (vid södra Enskär) hade dessutom blott en unge.

Kustlabben lyckades inte genomföra en enda häckning öster/sydost Enskär, trots försök på 3-4 olika skär. Däremot noterades en lyckad häckning på Örskär, nordväst Enskär.

Vid samma Örskär fanns också områdets största koloni av silvertärna med ca 50 par. Öster om Enskär fanns ytterligare ett par kolonier om ca 20 resp ca 10 par.

När det gäller vadare, så noterades roskarl och rödbena på vardera tre lokaler utan någon lyckad häckning samt strandkata på 5-6 lokaler, möjligen med en lyckad häckning vid St Garkast/Skeppsklubben där en 1K-fågel sågs den 21/7.

Skedand sågs vid flera tillfällen och kan ha häckat vid Enskär. Vid Enskär sågs även en hona kricka med 6 ungar den 28/6 och

Vitkindad gås (dock ej dessa) observerades vid St Garkast, men ingen sågs på sträck under hösten. Foto Jonny Werdin.

på samma lokal gjordes för första gången ett häckningsförsök av svarthakedopping i Gräshålet. Ett par byggde bo och ruvande ännu den 22/6, men några ungar sågs aldrig.

Ännu mer anmärkningsvärt var att ett par skäggdoppingar byggde bo, lade ett ägg och lyckades få ut en unge i en liten skyddad vik vid Flata Älkråkshällen, alltså i ytterskär-gårdsmiljö!! Unikt för detta område, även om arten troligen häckar så gott som årligen i den allra innersta delen av fågelskyddsområdet nära Hartsö. Årets unge sågs ännu den 4/8 nära boplatsen och den var då mer än halvvuxen.

Skärpiplärkor sjöng och hävdade revir på ett tiotal skär, men häckningsutfallet är okänt.

Inventeringen av höksångare på Enskär gav till resultat att en sjungande hane observerades på mellersta delen av ön den 7/6. Möjligen samma fågel hördes sjunga sporadiskt även den 28/6.

Därutöver gjordes en del andra observationer på Enskär i form av sjungande lundsångare (ej godkänd rapport av rrk sörmland) och sommargylling den 7/6, 2 rosenfinkar den 25/5-22/6 och en kärrensångare den 25/5-7/6.

Bland övriga intressantare observationer under sommaren kan nämnas en del rastande

vadare, bl a 1 smalnäbbad simsnäppa den 25/5, 1 myrspov, 1 spovsnäppa och 1 småsnäppa den 19/7, 3 spovsnäppor den 21/7 samt 1 spovsnäppa och 1 kustsnäppa den 25/7.

Artkommentarer

(utom invasionsarter)

Kanadagås *Branta canadensis*

Häckar numera fåtaligt i området, den 7/6 sågs ett par med ungar i Laxvarpet, norra Enskär.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

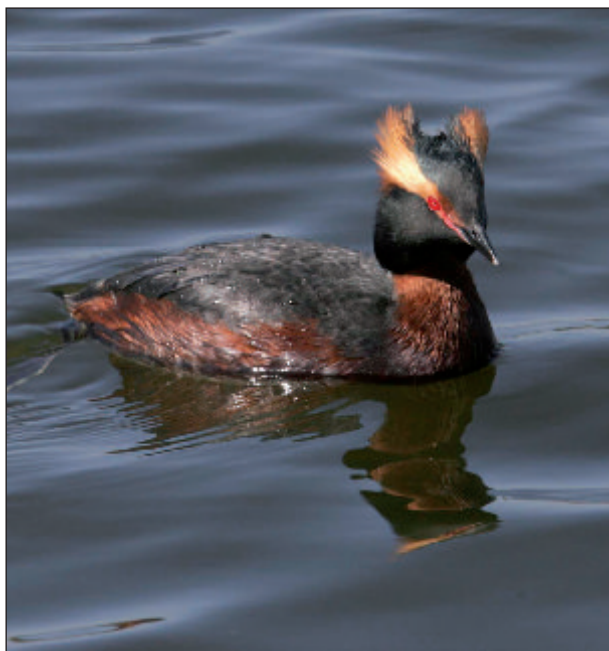
Ingen häckning noterad detta år, ett par sågs dock vid St Garkast den 25/5. Notabelt är också att inga fåglar sågs på sträck under hösten.

Prutgås *Branta bernicla*

Tre observationer av sträckande fåglar under hösten: 20-25 ex den 16/9, 1 ex den 10/10 och 6 ex den 11/10. Dessutom rastade 2 ex den 20/9.

Gravand *Tadorna tadorna*

Tre par med revir i området, men endast ett par sågs med en unge vid Enskär den 7/6. Troligen samma par sågs utan unge den 22/6.

För svarthakedopping noterades en märklig häckning långt ut i skärgården. Foto Björn Jönsson.

Kricka *Anas crecca*

Lyckad häckning vid Enskär, en hona med 6 små ungar sågs den 28/6.

Skedand *Anas clypeata*

Möjligt häckningsförsök vid Enskär – ett par sågs i maj och en ensam hane låg kvar i juni.

Ejder *Somateria mollissima*

Liksom föregående år: Synnerligen dåligt häckningsresultat efter att ytterst få honor lagt sig på ägg! Ungproduktion nära noll!

Praktejder *Somateria spectabilis*

En adult hane sträckte mot NO vid södra Enskär den 26/4 och på samma lokal rastade en adult hona tillsammans med ett 40-tal ejdrar under em den 11/10.

Sjörre *Melanitta nigra*

Två observationer i mars (26 ex), en i april (12 ex), sex i maj (110 ex), en i juli (3 ex) och fyra i oktober (70 ex).

Svärta *Melanitta fusca*

Fem revir hävdande par vid Enskär i slutet av juni. Ett bo med ägg hittades den 22/6.

Skäggdopping *Podiceps cristatus*

Arten häckar sparsamt i den innersta delen av fågelskyddsområdet, men detta år genomfördes även en lyckad häckning vid de yttre skären. I en liten lagun på 2x8 m vid Flatklubben lades 1 ägg och efter genomförd ruvning sågs en förälder med liten unge utanför skäret den 25/7 och 4/8. Något liknande har aldrig noterats tidigare.

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

Den 4/5 rastade en flock om 10 adulta vid de yttre skären. Under hösten gjordes 5 observationer om totalt 7 ex från Enskärs södra udde.

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Liksom för skäggdoppingen skedde en märklig häckning långt ut i skärgårdsmiljö. I detta fallet byggdes ett bo och ruvning pågick den 25/5–22/6 i Gråshålet vid sydligaste Enskär. Utfallet av häckningen är dock okänt. Det finns ingen dokumenterad häckning av arten från fågelskyddsområdet tidigare.

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Enstaka fåglar och små grupper finns i hela området under häckningstid, men har aldrig häckat i fågelskyddsområdet. Verkar fortsätta att minska i antal.

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

En adult hane sträckte förbi Enskär den 11/10

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Ett exemplar sträckte mot SV den 28/9, en 2K+ hane sträckte mot S den 11/10 och en 1K hona uppehöll sig på och kring udden den 11-12/10, alltså totalt tre olika exemplar.

Aftonfalk *Falco vespertinus*

En 1K-fågel upptäcktes sittande på Kopparnageln utanför Enskärs södra udde den 2/10. Efter att ha rastat några minuter, så sträckte den vidare mot SO.

Antal observationsdagar för övriga rovfåglar under hösten:

Havsörn (33), fiskgjuse (5), duvhök (6), sparvhök (29), fjällvråk (1), ormvråk (4), tornfalk (1), stenfalk (8) och lärkfalk (4).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Omkring 4 par hävdade revir i området, men ingen lyckad häckning säkerställd.

Sandlöpare *Calidris alba*

Totalt 12 ex, uppdelat i tre grupper, rastade vid de yttersta skären den 4/8.

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

Vid de yttersta skären rastade 1 ad den 19/7, 3 ad den 21/7 och 1 ad den 25/7.

Skärnsnäppa *Calidris maritima*

Under vårvintern sågs rastande flockar om 140 ex den 16/3, 45 ex den 19/4 och 50 ex den 20/4. Detta är färre observationer och mindre antal fåglar än vad som är brukligt att se, men färre besök har nog bidragit till detta. Under hösten gjordes observationer av två enstaka individer vid södra Enskär den 10/10 och 25/10.

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Ett exemplar rastade på Enskär den 26/9.

Rödbena *Tringa totanus*

Häcker troligen i området med 1-2 par.

Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Häcker i området

Roskarl *Arenaria interpres*

Revirmarkeringar vid Örskar nv Enskär, Storrö och Skeppsklubben. Ingen säker-

Antalet observationsdagar i fågelskyddsområdet för sparvhök var 29. Foto Kjell Widén.

ställd häckning, men möjligen kan en 1K-fågel sedd på Pålsgnsbådarna den 25/7 komma från ett av dessa skär.

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

Ett ex rastade på Stora Garkast den 25/5.

Ytterligare 17 arter vidare observerades under 2008, bl a kustsnäppa, småsnäppa, myrspov och småspov.

Skräntärna *Sterna caspia*

Stationära fåglar sågs vid några tillfällen i maj-juni, men något häckningsförsök noterades aldrig.

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis*

Ett exemplar sträckte SV vid södra Enskär den 2/8.

Sillgrissla *Uria aalge*

Sommarfynd vid de yttre skären: 2 ex den 25/5 och 3 ex den 21/7.

Tordmule *Alca torda*

Under perioden 25/5-25/7 gjordes 8 besök i området, varvid endast ca 55 par tordmule bedömdes göra häckningsförsök. Summan är ett resultat av boräkning på 16 olika skär öster och sydost om Enskär inom Hartsö fågelskyddsområde.

Under 2008 kunde för första gången inte en enda tordmuleunge ringmärkas i detta område, vilket har sin grund i att minkens härjningar var ännu värre än under tidigare år och att de allt färre bebodda skären nu utsätts för ett allt hårdare tryck - även om minkpopulationen kanske inte har ökat dramatiskt.

I kombination med det i övrigt kraftigt minskade individantalet av häckande fåglar i fågelskyddsområdet, t ex måsfåglar och ejder, så kan tordmulen för närvarande inte reproducera sig på grund av minkpredation. Samtidigt försvinner många av de väldigt ortstrogna vuxna fåglarna från dessa skär och inget tyder på någon påfyllnad från andra områden med kolonier av tordmule. Ett exempel på detta är ju Hamnskär, det skär i området som för inte så länge sedan hyste flest antal par (omkring 100 par) och numera är helt tomt på tordmule.

Eftersom arten inte längre får ut några ungar, så innebär detta, att om inte åtgärder vidtages omgående för att få bort all mink i fågelskyddsområdet, är risken mycket stor att tordmulen, liksom tidigare sillgrissla, tobisgrissla och småskrake, inte kommer att finnas kvar alls som häckfågel vid Hartsö om några år. Många andra arters nedgång kan sannolikt också kopplas till minkförekomsten här.

Flest bon av tordmule hittades under 2008 på Torskbåden (15), Höga Ålkräkshällen (14) samt på Ljusskär och Tveknäpplingen (5-6 vardera). I övrigt handlade det om 1-3 par på ytterligare 8 skär och sedan var det helt tomt på fyra av de skär som brukar vara bebodda av tordmule. Detta ger till resultat cirka 55 par som troligen gjorde häckningsförsök under 2008 - återigen den lägsta summan som vi känner till och en nedgång med omkring 80 procent jämfört med beståndet på 1970-talet.

Störst antal fåglar, cirka 100 vuxna, sågs den 28/6, men många av dessa hade då redan misslyckats med sin häckning. Så tidigt som den 25/5 hade mink härjat på bl a Torskbåden, där 6 vuxna tordmular hittades ihjälbitna i sina boskrevor! Och det låg förstås kalla ägg kvar i bona! Och trots att det sågs flera små ungar i olika bon vid besök i juni, så försvann alla innan de var stora nog att ringmärka.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Inget par eller häckningsförsök noterat, nu kan vi nog konstatera att arten är borta som häckfågel i Hartsö-arkipelagen efter att ha funnits åtminstone de senaste femtio åren.

Alkekung *Alle alle*

Ett exemplar sträckte förbi den 26/4, vilket var blott tredje fyndet i området.

Kattuggla *Strix aluco*

En fågel hördes på Enskär den 25/9. Arten mycket ovanlig vid stationen.

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Ett exemplar rastade i Gräshålet, Enskär den 20/9.

Skärpiplärka *Anthus petrosus*

Minst fem revir, kanske uppemot tio i området.

Svart röstjärt *Phoenicurus ochrurus*

En hane rastade på Stora Garkast den 15/3 och en annan hane rastade på Storrö den 11/5.

Höksångare *Sylvia nisoria*

Glädjande nog sågs och hördes åter en sjungande höksångare på Enskär den 7/6. Även den 28/6 hördes sporadisk sång en bit därifrån, möjligen var det samma hane. Någon häckning skedde dock inte under 2008.

Kungsfågelsångare *Phylloscopus proregulus*

Ett exemplar hördes i tät lövterräng på södra Enskär i samband med nätfångst på morgonen den 12/10. När ringmärkningen var klar och eftersök gjordes, så kunde fågeln inte återfinnas.

Taigasångare *Phylloscopus inornatus*

Ett exemplar hördes på södra Enskär den 8/10 och även vid detta tillfälle prioriterades fångst och ringmärkning, varför fågeln aldrig sågs.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

Ett exemplar rastade den 1/8.

Skäggmes *Panurus biarmicus*

En flock med 6 ex rastade en halvtimme i vassen vid stationen på södra Enskär den 3/10 innan de tog höjd och drog västerut.

Tofsmes *Parus cristatus*

På Enskär sågs en varnande fågel den 22/6 och under hösten blev det 10 observationsdagar på södra udden, vilket är ovanligt mycket för en art som inte är årsviss och kan tyda på häckning på ön under 2008.

Sommargylling *Oriolus oriolus*

En hane sjöng på mellersta Enskär den 7/6.

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

Som mest två sjungande hanar på Enskär i juni, arten minskar.

2008 fångades vid fågelstationen och ringmärktes 8 sparvugglor. Foto Stefan Pettersson.

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*

Två observationer i april och två (3 ex) observationer i september.

Invasionsarter

Arturvalet (29 arter) har sitt ursprung i den lista som upprättades inom projektet Nordiska Invasionsarter. Under 2008 hade vi nöjet att fånga många sparv- och pärlugglor igen, stjärtmesar och svartmesar var talrika och i viss mån flyttade även hackspettarna på sig.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Totalt fångades och ringmärktes 8 ex väl utspritt under perioden 19/9–15/10. Inte någon stor invasion, men arten fångas i genomsnitt

mindre än vartannat år och under blott sju höstar sedan 1965 har mer än 8 ex fångats.

Pärluggla *Aegolius funereus*

Höstens invasion resulterade i den största fångsten sedan 1989 då det märktes 49 ex (och 1985 då det märktes 48 ex), men med tanke på att vi missade två (eller tre?) uggleveckor i början av flyttperioden 2008 och dessutom stängde lite för tidigt, så var detta sannolikt den största flyttningen vid Enskär sedan 1982 (103 märkta).

Under 2008 ringmärkte vi 43 ex och fångade ytterligare 3 ex som redan bar ring, se nedan under ringmärkning/kontroller. Fångst under hela perioden 14/9–18/10 med en topp 18–29/9 (33 ex) – bästa dagssumma 9 ex den 19/9. Ytterligare 5–10 ex bedöms ha setts eller hörts på Enskär utan att de fångades.

Att det var i huvudsak ett skandinaviskt ursprung på fåglarna denna höst styrks av de många norska fåglar som kunde kontrolleras i södra Sverige, på Enskär fångades dock endast en fågel med norsk ring. Däremot tog vi två pärlugglor märkta på Landsort och Falsterbo har i sin tur fångat fyra av våra märkningar, se mer under kontroller/återfynd längre fram!

Spillkråka *Dryocopus martius*

Observerades 20 dagar under hösten.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Fjorton observationsdagar 16/9–13/10 och goda 10 ex märkta.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Noterades den 19/8 och därefter utspritt under tolv dagar 19/9–15/10. Häckar troligen varje år på Enskär. De sex som märktes kan ha sitt ursprung från ön eller intilliggande Hartsö.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Blott fem observationsdagar under hösten (tidigt avslut), som mest sågs 100–150 ex under stängningsdagen den 25/10.

Nyfångad blåmes. Fångsten 92 ex är något under medelvärdet. Foto Peter Hennix.

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

Under åtta observationsdagar den 2–15/10 kunde 98 ex märkas. Minst 200 ex observerades och kanske minst det dubbla antalet stjärtmesar passerade Enskär denna höst. En ganska kraftig invasion av en art som inte visar sig på Enskär varje höst.

Tallita *Parus montanus*

Inte årsviss, nu gjordes två observationer varav en fågel fångades och märktes.

Svartmes *Parus ater*

Liksom för stjärtmesen en kraftig invasion med 161 ex ringmärkta under 23 utspritt under hela perioden. Medelvärdet under 44 år ligger på 33 ex, medan högsta årssumman är 271 ex från 1982.

Blåmes *Parus caeruleus*

Observerad under 32 dagar 13/9–15/10 samt den 25/10. Fångsten 92 ex är något under medelvärdet.

Talgoxe *Parus major*

Observerad som blåmesen och likaledes är fångsten 74 ex något under medelvärdet.

Totalt 12 ex av mindre korsnäbb sågs under 12 höstdagar på Enskär. Foto Leif Nyström.

Större korsnäbb

Loxia pytyopsittacus

Sex observationer 23/9-13/10 av totalt ett tjugotal individer.

Domherre

Pyrrhula pyrrhula

Fätalig med endast 1 ex märkt under tiden 1-15/10.

Nötväcka *Sitta europaea*

Fem märkta under perioden 25/9-14/10, sannolikt lokala fåglar.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

Observerad 26 dagar 15/9-15/10, varvid 55 ex märktes. En återhämtning efter två höstar med bottenrekord och nu nära medelvärdet.

Nötskrika *Garrulus glandarius*

Fätalig, under tiden 29/9-12/10, ingen fångst.

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

Inte årsviss, nu sågs 1-3 ex vid fyra tillfällen den 24-29/9. Ingen fångst.

Gråsiska *Carduelis flammea*

Blott fyra märkta under tiden 19/9-15/10 samt 25/10.

Snösiska *Carduelis hornemanni*

Minst 1 ex födosökte tillsammans med gråsiskor på södra Enskär den 14/10 och dessförinnan hade 1 ex setts på Storrö under våren (15/3).

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

På Enskär sågs 1+8 ex den 22/6 och under hösten noterades arten 12 dagar den 23/9-15/10, totalt ca 70 ex. Ingen fångst.

Följande invasionsarter

observerades *inte* vid Enskär under 2008: Fjälluggla, hökuggla, hornuggla, gråspett, vitryggig hackspett, tretåig hackspett, lappmes, bändelkorsnäbb och tallbit.

Ringmärkningen

Under häckningstid märktes för första gången sedan verksamheten startade 1965 inga fåglar alls. I första hand berodde detta på att de allt färre tordmularna misslyckades helt med sina häckningar. Några mås- eller tärnungar hade nog kunnat få ring om vi hade velat, men det känns inte meningsfullt att märka dessa boungar, när de kanske inte ens blir flygga på grund av minkangreppen.

Under hösten ringmärktes 3334 ex på södra Enskär, vilket med tanke på den sena starten och den korta säsongen får ses som en god summa. Medelvärdet under åren 1965-2008 är 3642 ex.

Mest fångade arter blev kungsfågel 1923 ex, rödhake 409 ex, svartmes 161 ex, gårdsmyg 127 ex, stjärtmes 98 ex och blåmes 94 ex.

Bland udda arter i fångsten kan nämnas en dubbeltrast, två tofsmesar och fyra varfåglar. Dessutom förstås alla ugglorna!

Återfynd och kontroller

Från 2008 finns uppgifter om 11 återfynd eller kontroller på andra platser av våra märkningar, dessutom kontrollerades vid Enskär 9 fåglar med främmande ringar. För de senare har märkdata ännu ej erhållits från en svensk pärluggla (listas ändå nedan), en norsk pärluggla och en svensk talgoxe.

Flera intressanta noteringar kan göras, t ex kontrollerades den nu snart sjuårige koltrasthannen som åter häckade på Öja (Landsort). Dessutom hade vi ett osedvanligt gott utbyte med Landsorts fågelstation genom att vi fångade inte mindre än fem direktflyttande individer därifrån.

Anmärkningsvärt var att en kungsfågel dagflög till Enskär, samt att vi fick två pärlugglor märkta vid Landsort och att höstens enda spillkråka redan fått sin ring där.

Den kungsfågel som flög 150 mil till Italien på 19 dygn gjorde verkligen en prestation, den morkulla som flög till samma land hade inte samma tur utan blev skjuten där.

Spännande var det förstås med alla pärlugglor, många av dessa som fångades i Sverige var märkta i norska Trysil-området under 2007 och vi fick åtminstone två av dessa i våra nät. Kul var också att Falsterbo fångade fyra av våra pärlugglor, märkta 19–29/9 och kontrollerade i Skåne 28–40 dagar senare.

Återfynd inrapporterade under 2008

Morkulla *Scolopax rusticola*

6.184.029

071008 Enskär: 1K+, vinge 193 mm, vikt 295 g

080105 Canneto di Bari, Adelfia, Bari, Italien

1964 km S – 89 dagar

Nyligen död, skjuten

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.104.013

080919 Enskär: 2K+, vinge 175 mm, vikt 129 g

081029 Falsterbo fågelstation, Skåne

Två av de pärlugglor som fångades var märkta 2007 i norska Trysil-området. Foto Jonny Werdin.

462 km SV – 40 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 2K

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.104.018

080919 Enskär: 2K+, vinge 170 mm, vikt 122 g

081017 Falsterbo fågelstation, Skåne

462 km SV – 28 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 2K

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.104.023

080920 Enskär: 2K+, vinge 170 mm, vikt 130 g

081029 Falsterbo fågelstation, Skåne

462 km SV – 39 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 2K

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.104.041

080929 Enskär: 2K+, vinge 167 mm, vikt 117 g

081101 Falsterbo fågelstation, Skåne

462 km SV – 33 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 2K

Rödhake *Erithacus rubecula*

BZ.94.597

061013 Enskär: 1K, vinge 73 mm

080427 Replot, Vasa, FINLAND

549 km NNO – 1 år 197 dagar

Funnen död vid väggkant.

Koltrast *Turdus merula*

4.464.212

010815 Enskär: 1K, vinge 133 mm

080531 Landsorts fågelstation, Sörmland

23 km ONO – 6 år 291 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: Häckande hane
3K+, vinge 138 mm, vikt 94 g, F1.

Kontrollerad under häckningstid på samma
lokal även 2002, 2004, 2005 och 2006.

Kungsfågel *Regulus regulus*

RU.3138

070921 Enskär: 1K, hona

081027 Sääre, Kihnu, Estland

384 km O – 1 år 37 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 2K+, hona

Kungsfågel *Regulus regulus*

RU.3745

071002 Enskär: 1K+

071021 Cristofani, Bagolino, Brescia, Italien

1507 km SSV – 19 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 1K, hona

Kungsfågel *Regulus regulus*

RU.3963

071003 Enskär: 1K, hona

080410 Greiswalder Oie, Mecklenburg-

Vorpommern, Tyskland

539 km SSV – 190 dagar

Kontrollerad av ringmärkare: 2K, hona, vinge
53 mm, vikt 5.1 g, F4

Talgoxe *Parus major*

1.EL.52.833

031013 Enskär: 1K, hane, vinge 79 mm, vikt
19.4 g, F2

080303 Oxelösund, Sörmland

23 km V – 4 år 143 dagar

Nyligen död, troligen tagen av katt

Främmande kontroller

Sparvhök *Accipiter nisus*

Museum Zool. Helsinki S.281.018

Bounce, vinge 80 mm, vikt 170 g

080624 Lempäälä, Häme/Tavastehus, Finland

080929 Enskär: 1K, hona, vinge 243 mm,

vikt 249 g.

466 km SV – 97 dagar

Pärluggla *Aegolius funereus*

NOS/Stavanger 541.063

070907 Överbygda, Trysil, Norge: årsunge

080917 Enskär

414 km SO – 1 år 11 dagar

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.108.620

0809?? Landsorts fågelstation, Sörmland

081002 Enskär (kl.22): 2K+, vinge 180 mm,

vikt 125 g

23 km VSV - ?? dagar

Pärluggla *Aegolius funereus*

7.108.641

080924 Landsorts fstn, Sörmland (kl.21):

1K, trolig hona, vinge 186 mm

080929 Enskär (kl.22): 2K+, vinge 175 mm,

vikt 121 g

23 km VSV – 5 dygn

Spillkråka *Dryocopus martius*

6.099.466

080907 Landsorts fågelstation, Sörmland: 1K

080924 Enskär: Hona, vikt 305 g

23 km VSV – 17 dagar

Kungsfågel *Regulus regulus*

SB.6283

080917 Landsorts fågelstation, Sörmland

(kl.07): 1K, hane

080917 Enskär

23 km VSV – ”några” timmar (dagflyttning)

Talgoxe *Parus major*

2.KN.90.627

080914 Landsorts fågelstation, Sörmland:

1K, vinge 74 mm

080926 Enskär: 1K, hona

23 km VSV – 12 dagar

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation				
	Antal ringmärkta		Återfynd	
	2008	Totalt	2008	Totalt
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>				
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>				
Grågås <i>Anser anser</i>				
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>				
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>				
Kricka <i>Anas crecca</i>				
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>				
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>				
Ejder <i>Somateria mollissima</i>				
Svärta <i>Melanitta fusca</i>				
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>				
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	9	626		52
Fjällvråk <i>Buteo lagopus</i>				
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>				
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>				
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>				
Lärfalk <i>Falco subbuteo</i>				
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>				
Kornknarr <i>Crex crex</i>				
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>				
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>		10		
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>				
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>				
Småsnäppa <i>Calidris minutus</i>				
Kärrensäppa <i>Calidris alpina</i>				
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>				
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>				
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>			1	5
Småspov <i>Numenius phaeopus</i>				
Rödbena <i>Tringa totanus</i>				
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>				
Grönbenäppa <i>Tringa glareola</i>				
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>				

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation				
	Antal ringmärkta		Återfynd	
	2008	Totalt	2008	Totalt
Roskarl <i>Arenaria interpres</i>				
Labb <i>Stercorarius parasiticus</i>				
Skrattmåå <i>Larus ridibundus</i>				
Fiskmåå <i>Larus canus</i>		53		
Silltrut <i>Larus fuscus</i>				
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>				
Havstrut <i>Larus marinus</i>				
Skråntårna <i>Sterna caspia</i>				
Silvertårna <i>Sterna paradisaea</i>				
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>				
Tordmule <i>Alca torda</i>				
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>				
Skogsduva <i>Columba oenas</i>				
Ringduva <i>Columba palumbus</i>				
Gök <i>Cuculus canorus</i>				
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>				
Sparvuggla <i>Glaucidium passerinum</i>	8			
Kattuggla <i>Strix aluco</i>				
Hornuggla <i>Asio otus</i>				
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>				
Pårluggla <i>Aegolius funereus</i>	43		4	21
Nattskårå <i>Caprimulgus europaeus</i>				
Tornseglare <i>Apus apus</i>				
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>				
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>				
Gråspett <i>Picus canus</i>				
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	4			
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>				
Stöåre hackspett <i>Dendrocopos major</i>	10			
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>				
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	6			
Tretåig hackspett <i>Picoides tridactylus</i>				
Sånglårka <i>Alauda arvensis</i>				

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation				
	Antal ringmärkta		Återfynd	
	2008	Totalt	2008	Totalt
Trädläarka <i>Lullula arborea</i>				
Bergläarka <i>Eremophila alpestris</i>				
Backsvala <i>Riparia riparia</i>				
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>				
Hussvala <i>Delichon urbica</i>				
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	3	656		
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>		217		
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>				
Gulärka <i>Motacilla flava</i>				
Sädesärka <i>Motacilla alba</i>	4			
Sidensvans <i>Bombycilla garrulus</i>				
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	127			
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	5			
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	409		1	71
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>				
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	1			
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>				
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>				
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	6			
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>				
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>				
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>				
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>				
Koltrast <i>Turdus merula</i>	15		1	23
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	4			
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	84	3808		
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	2			
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	1			
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>				
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>				
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>				
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>				
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>				

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation				
	Antal ringmärkta		Återfynd	
	2008	Totalt	2008	Totalt
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>				
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>				
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>				
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	15			
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>				
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	2			
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	38			
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>				
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>				
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>				
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>				
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscus</i>				
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>				
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	26			
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	37			
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	1923	52687	3	60
Brandkronad kungsfågel <i>R. ignicapillus</i>				
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	4			
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>				
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>				
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>				
Skäggmes <i>Panurus biarmicus</i>				
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	98			
Entita <i>Parus palustris</i>	3			
Talltita <i>Parus montanus</i>	1			
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>	2			
Svartmes <i>Parus ater</i>	161			
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	92			
Talgoxe <i>Parus major</i>	74		1	12
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	5			
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	55			
Trädgårdsträdkrypare <i>Certhia brachydactyla</i>				
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>				

Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation				
	Antal ringmärkta		Återfynd	
	2008	Totalt	2008	Totalt
Törnskata <i>Lanius collurio</i>				
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	4			
Ökenvarfågel <i>Lanius meridionalis</i>				
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>				
Skata <i>Pica pica</i>				
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>				
Kråka <i>Corvus corone</i>				
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>				
Pilfink <i>Passer montanus</i>				
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	12			
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	2			
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	2			
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>				
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	19			
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>				
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>				
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	4			
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>				
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>				
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>				
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>				
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>				
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>				
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1			
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>				
Lappsparv <i>Calcarius lapponicus</i>				
Snösparv <i>Plectrophenax nivalis</i>				
Gulsparv <i>Emberiza citrinella</i>	1			
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>				
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>				
Dvärgsparv <i>Emberiza pusilla</i>				
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	12			
Totalt	3334	58057	11	244

Stenhammar blir attraktivare

I december 2008 beslutade länsstyrelsen att 197 hektar på Stenhammars marker ska vara naturreservat. Det som främst skiljer området från andra är koncentrationen av gammal skog, ekhagar, öppna betesmarker och rödlistade arter som fiskgjuse, mindre hackspett, stenkäck och entita.

Det variationsrika landskapet skapar flera övergångszoner mellan de olika naturtyperna, där många fågelarter trivs. I hela reservatet har en lång rad skyddsvärda och sällsynta arter noterats. Inte mindre än 29 rödlistade arter och ett 50-tal signalarter har registrerats.

Här finns allt från sjö och stränder som uppskattas av lommar, änder och vadare till betesmarker med olika karaktär och helt slutna skogsbiotoper där bland annat tättingar och hackspettar trivs.

Reservatet delas i tre delar av riksväg 55 och järnvägen mellan Flen och Katrineholm. Så gott som all mark inom reservatet har i någon mån tidigare nyttjats som slätter- och betesmark, men de öppna markerna växte igen kraftigt under en period med svag eller ingen hävd under 1900-talet. Idag är betesmarkerna söder om järnvägen till stor del restaurerade och åter hävdade med bete, medan delen norr om järnvägen, närmast Stenhammars slott slutit sig till en ädellövskog och en lövblandad barrskog.

Rikt fågelliv

Det rika fågellivet i området beror till stor del på variationen av naturtyper och skötselintensitet, och det stora inslaget av gamla, grova träd med håligheter.

Sjön Valdemaren har ett yppigt växt- och djurliv med värdefulla strandzoner, en omfattande kärlväxt- och växtplank-

Rödlistad 1: mindre hackspett. Foto Jonny Werdin.

tonflora samt ett fågelliv med många arter som är direkt beroende av sjön. Inom naturreservatet finns flera grunda vikar med rik vegetation som är viktiga för fiskföryngring och flera fågelarters häckning. Även fiskgjusen är starkt knuten till strandskogar med gamla, vidkroniga tallar.

Död ved i olika former och inslag av fuktiga miljöer ger föda åt insektsätande fåglar. Betade stränder och skyddade vatten i vikar och vassområden gynnar bland annat vadare och änder.

Rödlistade arter häckar

De rödlistade arterna mindre hackspett, spillkråka, stenkäck och entita häckar sannolikt årligen i reservatet. Ett fiskgjusepar har under senare år häckat till och från i grova tallar vid Valdemarens strandlinje.

för fågelskådare

● Sammanställt av Peter Hennix

Rödlistad 2: entita. Foto Stefan Pettersson.

Bevarandemålen inriktas på minst två årliga häckningar av fiskgjuse och fler rastande arter knutna till en välhävdd strandäng i Lidaviken. Ytterligare mål fastställs efter häckfågeltaxering.

Fler bryn- miljöer skapas genom att övergångs- zoner mellan skog och betesmark huggs ur och betas. Tillgången på äldre tallar lämpliga för fiskgju- sens bobyggande säkerställs framförallt genom röjningar av trängande yngre träd (efter- liknar brand). Den igenvuxna strandängen i Lidaviken restaureras, och en större, trädfri yta skapas

Betesputsning vid behov för att trycka ut vassbältet på betade stränder för att säker- ställa en "blå bärd". Tillgången på hålträd

säkerställs genom att gynna bl.a. grova ekar och äldre aspar. Fuktiga miljöer som bl.a. producerar mycket insekter (fågelföda) värnas. Två konstbon för fiskgjuse byggs.

Området ligger mycket bra till för att bli en värdefull tillgång för det rörliga friluft- slivet. Närheten till Flens tätort gör området tillgängligt även för gående och cyklande besökare, och det böljande, variationsrika landskapet med sjön Valdemaren som fond gör det till ett mycket strövvänligt och vackert område.

Riksväg 55 skär genom objektet och vid Stenhammars skans i den västra delen finns idag iordningställda rastplatser som kan fungera som en ingång till reservatet och en välbesökt informationspunkt.

Bra för fågelskådning

I området söder och öster om Lidaviken restaureras gamla slätter- och naturbetesmarker. De goda möjligheterna till bland annat fågel- skådning, svampplockning och promenader i naturskön miljö gör att antalet besökare antas öka. Anordningar som gör området mer till- gängligt för besökare såsom parkeringsplats, markerade stigar och rastplatser ska ställas i ordning. Även i reservatets norra del, genom Kohagen som nu utgörs av en sluten ädel- lövlund ska en markerad stig och ordnade rastplatser öka tillgängligheten för besökare. Även här kan besökare njuta av ett rikt fågel- liv och en spännande flora.

Sveriges Lantbruksuniversitet bedriver flera olika forskningsprogram på Stenham- mar kopplade till bland annat avel och naturvården i betesmark. Inom reservatet ska även i framtiden beredas möjlighet till sådan forskning, i den grad det inte strider mot reservatets syften i större omfattning.

Naturreseptatet ingår i det Europeiska nätverket (Natura 2000) av värdefulla na- turområden.

Åtgärdsprogram för havsörn 2009–2013

Fortfarande hotad art

De av FSOs medlemmar som skådat fågel i Sörmland några årtionden har kunnat glädja sig åt en positiv utveckling av havsörnsbeståndet i vårt landskap. Denna utveckling kommer dock från mycket låga nivåer på 70-talet, så även om det ljusnat betydligt, är fortfarande havsörnen att betrakta som missgynnad.

Den för många väl bekanta havsörnskännaren Björn Helander har på uppdrag av, och i samråd med, Naturvårdsverket upprättat ett omfattande åtgärdsprogram för arten för åren 2009–2013. Denna rapport refereras nedan och texterna är till allra största delen saxade ur programmet med små justeringar och tilllägg. För den som vill ta del av det kompletta programmet hänvisas till Naturvårdsverkets hemsida [1].

Bakgrund

Havsörnen förekom under 1800-talet häckande vid kusterna och insjöar över hela Sverige men utrotades genom direkt förföljelse från nästan hela landet. Efter fridlysning 1924 skedde en långsam ökning av det kvarvarande beståndet vid Östersjökusten till 1950-talet, då situationen återigen vände nedåt på grund av miljögifter som slog ut fortplantningen. Under 1970-talet var arten återigen akut hotad och var till helt nyligen klassad som sårbar.

Stora frivilliga insatser har gjorts för att vända utvecklingen till positiv. En återhämtning av fortplantningsförmågan under 1990-talet har medfört att havsörnen ökat och nu har återtagit mycket av sin naturliga utbredning i landet. Arten är för närvarande rödlistad som missgynnad (NT).

Trots den positiva utvecklingen finns en tydlig hotbild kvar för arten. Havsörnen fortplantar sig långsamt vilket gör den känslig för förhöjd dödlighet. En mycket stor andel

Foto Kjell Widén

● Sammanställt av Göran Andersson

örnar förolyckas numera genom mänsklig påverkan, till exempel kollisioner med trafik, ledningar med mera. Havsörnen är starkt exponerad för stabila miljögifter som ökar i koncentrationer i näringskedjan, och för de effekter dessa miljögifter har. Den bygger stora och tunga bon som ställer särskilda krav på boträden. Ålder hos samtliga boträd som undersökts har hittills legat långt över de åldrar vid slutavverkning som tillämpas i skogsbruket idag. Detta ställer nya krav på en framsynt planering.

För ett långsiktigt bevarande av havsörnen behöver en försörjning av framtida boträd garanteras och genomföras bl a genom att spara evighetsträd i större omfattning vid avverkningar. Bona används år efter år och många exempel finns på att häckningsreviren ärvs av generationer av örnar. Sådana särskilt värdefulla häckningsplatser bör bevaras med lämpliga former av områdesskydd.

Naturvårdsverket har i flera sammanhang, bl.a. i "Aktionsplan för biologisk mångfald" (1995) framhållit vikten av att utarbeta och genomföra åtgärdsprogram för hotade arter och biotoper. Åtgärdsprogrammen och deras genomförande är nu ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetetsmålet "Ett rikt växt- och djurliv" [2] och samtliga sex ekosystemrelaterade miljömål [3]. Miljömålet slår bland annat fast att antalet hotade arter ska minska med 30 % till 2015 jämfört med år 2000. Dessutom ska förlusten av biologisk mångfald hejdas till år 2010. Den sistnämnda målsättningen lades också fast vid EU-toppmötet i Göteborg 2001 och världstoppmötet "Rio+10" i Johannesburg 2002.

Åtgärdsprogrammet för bevarande av Havsörn (*Haliaeetus albicilla*) har på Naturvårdsverkets uppdrag upprättats av Björn Helander i samråd med Naturvårdsverket.

Programmet presenterar Naturvårdsverkets syn på vilka åtgärder som behöver genomföras för Havsörn. Havsörnen är för närvarande klassad som missgynnad i den nationella rödlistan men var till relativt nyligen klassad som akut hotad.

Åtgärdsprogrammet är ett vägledande dokument och inte formellt bindande. Det innehåller en kortfattad kunskapsöversikt och presentation av åtgärder som behövs för att förbättra havsörnens bevarandestatus i Sverige under 2009-2013. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, varigenom kunskapen om och förståelsen för arten eller biotopen ökar. Förankringen av åtgärderna har skett genom samråd och en bred remissprocess där myndigheter, experter, kommuner och intresseorganisationer haft möjlighet att bidra till utformningen av programmet.

Havsörnen

Havsörnens utbredning i världen omfattar Europa och Asien från Japan och Kamtjatka i öster till Atlantkusten och Grönland i väster. I Sverige har arten tidigare funnits naturligt i nästan hela landet. Havsörnen har häckat längs kusterna samt sjöar och vattendrag överallt där det funnits lämpliga boträd, och i sällsynta fall även på kala skär och i bergsbranter.

Arten har varit akut hotad i landet två gånger under de senaste 100 åren. Genom förföljelse utrotades havsörnen från nästan hela landet runt sekelskiftet 1900, men en viss återhämtning skedde efter fridlysningen 1924. Under 1950- och 60-talet minskade beståndet åter, nu på grund av miljögifter som slog ut reproduktionen. Den reproducerande populationsstorleken vid Ostkusten uppgick i början av 1970-talet till bara ett tiotal par av de ca 40 par som återstod och populationen riskerade att slås ut.

En stabilisering kunde åstadkommas genom naturvårdsåtgärder och under 1990-talet skedde en stark återhämtning av reproduktionen. Beståndet har expanderat längs Östersjökusten och även återtagit häckningsmiljöer i stora delar av inlandet. Populationen beräknas 2009 uppgå till minst 550 revirhållande par.

Havsörnen är normalt långlivad och kompenserar långsam fortplantning med många reproduktionstillfällen under livet. Detta gör den särskilt sårbar för förhöjd dödlighet i vuxen ålder. Samtidigt är arten genom sin position högst upp i akvatiska näringsvävar starkt exponerad för stabila miljögifter som ökar i koncentrationer i näringskedjan, och för de effekter dessa miljögifter har. Arten är starkt hemortstrogen vilket begränsar utbytet även mellan näraliggande bestånd.

Havsörnarna bygger stora och tunga bon som ställer särskilda krav på boträden. Ålder hos samtliga botråd som undersökts har hittills legat långt över de åldrar vid slutavverkning som tillämpas i det svenska skogsbruket idag. Bon och häckningsrevir används av generation efter generation av örnar och många exempel finns på tidsrymder av 100 år eller mer. Dessutom gör detta att arten är mycket sårbar för illegal jakt och andra störningar under häckningstid. Uppgifter om boplatserna behöver hanteras så att de inte sprids till obehöriga.

Att havsörnen nyttjar samma häckningsområde under långa tidsrymder innebär samtidigt en fördel ur bevarandesynpunkt, bl.a. möjligheterna att inom skogsbruket skydda botråd och undanta lämpliga skyddszoner runt boträden från skogsbruksåtgärder. Kontroll av reproduktionen hos beståndet vid Östersjökusten ingår i den nationella miljöövervakningen som indikator för effekter av miljögifter. Nivåerna av DDE (DDT) och PCB ligger numera oftast strax under de gränsvärden för påverkan på reproduktionen som skattats för arten.

Fortplantningen är nu i stort sett normal

vid Östersjökusten, men i södra Bottenhavet är antalet ungar per kull signifikant lägre och frekvensen döda ägg signifikant högre än i övriga kustavsnitt. Det kan bero på andra miljögifter vilket nu undersöks.

Åtgärdsprogrammet

De föreslagna insatserna i detta åtgärdsprogram syftar till att säkra havsörnens överlevnad i landet på lång sikt och att återskapa ett häckande bestånd inom hela det naturliga utbredningsområdet i landet. Det kortsiktiga målet, till 2013, är att beståndet ska uppgå till 650 par och att en återetablering ska ha skett vid Västkusten och i Jämtland. Viktiga punkter att genomföra inom programmet är följande:

- finna en lämplig modell för lagring och hantering av förekomstuppgifter hos myndigheter.
- uppdatera förekomstinformation till länsstyrelser och skogsstyrelser.
- genomföra utbildning av handläggare och tillsynsmän vid länsstyrelser och skogsstyrelser.
- upprätta länsvisa skyddsplaner baserat på förekomster och lämpliga biotoper.
- få till stånd säkrare rutiner till skydd för boplatser vid samråd om avverkning.
- utreda dödlighet genom kollisioner med tåg och vidta åtgärder för att minska denna.
- Kostnaderna för de åtgärder som föreslås genomföras med finansiering inom programmet uppgår för femårsperioden 2009–2013 till 2 010 000 kronor.

Mål

I ett långsiktigt arbete som det som beskrivs i åtgärdsprogrammet krävs naturligtvis att man sätter upp mål och visioner. Dessa mål bör vara kvantitativa, och därmed mätbara, samt innehålla både lång- och kortsiktiga mål. Visionen i åtgärdsprogrammet är att havsörnen ska finnas häckande över hela sitt naturliga utbredningsområde i landet. Ett

Havsörn i Svärta, Nyköping. Foto Per Folkesson.

bestånd på cirka 1000 par i landet är realistiskt för att uppnå detta mål.

Cirka 1000 par och ett antal icke häckande aduler skulle också innebära att gränsvärdet på 2000 köns mogna individer för kategorin "Livskraftig (LC)", enligt IUCNs kriterier, skulle uppfyllas för Sverige. Populationen ska kunna leva och reproducera sig normalt i en miljö utan påtaglig påverkan från miljögifter och klara sig utan insatser som till exempel stödutfodring och byggande av konstgjorda bon.

På grund av osäkerheten i hur överlevnaden påverkas när beståndet tättnar ytterligare, och om den pågående vinterutfodringen minskas ytterligare och på sikt upphör, är det inte möjligt att ge en säker prognos över hur lång tid det skulle ta att få ett bestånd av 1000 par. Med utgångspunkt från 500 par (2007) och hittillsvarande tillväxttakt i beståndet som helhet (ca 7 % per år) skulle 1000 par teoretiskt kunna nås år 2018. Ett möjligt scenario där den genomsnittliga

ökningstakten per år sjunker till 5 % 2007 – 2011 och 4 % 2111 – 2015, och därefter ligger på 3 %, skulle innebära att visionen om 1000 häckande par kan vara en verklighet runt år 2028.

En beståndsnivå av 500 revirhållande par, det vill säga 1000 köns mogna individer, tangerar gränsvärdet mellan hotklasserna "Sårbar" (VU) och "Missgynnad" (NT). Ökningen till 500 par har dock inte medfört en återetablering inom hela det gamla utbredningsområdet och arten saknas fortfarande vid Västkusten och i Norrlands inland söder om Lappland. Den är också fortfarande mycket ojämnt och glest spridd i stora delar av inlandet i södra och mellersta Sverige. Det är önskvärt att arten, inom programmets löptid, återetablerar sin naturliga utbredning. Ytterligare förtätningar kommer att kunna ske inom nuvarande utbredningsområden men sannolikheten för en ytterligare geografisk expansion ökar starkt med tättnande bestånd.

Men överlevnaden kan förväntas minska när beståndet förtätas ytterligare. En minskning av den genomsnittliga ökningstakten för hela beståndet enligt scenario i stycket ovan skulle medföra en populationsökning från 500 par 2007 till nära 650 par år 2013.

De kortsiktiga målen är att senast år 2013 bör det finns omkring 650 revirhållande par i landet, varav:

- ca 375 par bör häcka längs hela Östersjökusten.
- ca 175 par bör häcka i inlandet i Götaland och Svealand.
- ca 100 par bör häcka i inlandet i Norrland, och återkolonisering ska ha skett i minst ett landskap söder om Lappland med minst ett häckande par.
- återkolonisering bör ha skett med minst ett häckande par vid Västkusten.
- reproduktionen i södra Bottenhavet bör ha uppvisat en förbättring av antal ungar per lyckad häckning så att nivån är minst 1,64.

För att nå det kortsiktiga målet bör följande genomföras:

- ✓ dödligheten genom kollisioner med både tåg och vägtrafik bör uppvisa en tydlig minskning jämfört med situationen före år 2009, genom en effektivare bortforsling av påkört vilt, samtidigt som populationen förväntas fortsätta att öka.
- ✓ rutiner bör ha implementerats inom skogsbruket för att skydda befintliga boträd och häckningsmiljöer, och för att skapa en långsiktig succession av potentiella boträd.
- ✓ en lämplig modell för lagring och hantering av förekomstuppgifter bör ha förankrats hos naturvårdsmyndigheterna och uppgifter om förekomster därefter ha uppdaterats hos dessa myndigheter.
- ✓ i varje län med häckande havsörn eller med dokumenterad historisk förekomst av sådan bör länsstyrelsen och Skogsstyrelsen ha upprättat en gemensam skyddsplan för häckningsplatser och biotoper för havsörn.

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i berörda län bör skydda åtminstone var sitt område med häckande havsörn med hjälp av lämpligt områdesskydd. Det kan ske i samband med skydd av skyddsvärda skogsmiljöer i enlighet med Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens nationella och regionala skogsstrategier, exempelvis genom bildande av naturreservat och biotopskydd, eller genom naturvårdsavtal. I områden där de skogliga värdena i sig inte motiverar skydd i dagsläget, eller i områden som är för små för exempelvis naturreservatsbildning, kan biotopskydd och naturvårdsavtal användas som skyddsformer.

Det övergripande syftet med dessa områdesskydd är att upprätta ett nätverk av skyddade häckningsbiotoper, med bl.a. en långsiktigt garanterad förekomst av lämpliga boträd, inom hela utbredningsområdet för havsörn i Sverige.

Åtgärder

I programmet beskrivs en lång rad åtgärder under rubriker som Information & rådgivning, Behov av ny kunskap, Övervakning & inventering, Omprövning av gällande bestämmelser, Områdesskydd, Populationsförstärkande åtgärder m.m. Under varje rubrik finns sedan en fördjupad analys av nuvarande kunskap samt lämpliga aktiviteter.

Texten är omfattande och för den intresserade rekommenderas en noggrann genomläsning av detta nästan 20-sidiga avsnitt. Hela det ambitiösa åtgärdsprogrammet är på 74 sidor och kan erhållas från Naturvårdsverkets hemsida. En given kvällslektyr för varje fågelskyddsintresserad amatörornitolog i vårt landskap.

Referenser

- [1] Naturvårdsverkets hemsida: <http://www.naturvardsverket.se/>
- [2] Proposition 2004/05:150 Svenska miljömål- ett gemensamt uppdrag
- [3] Proposition. 2000/01:130 Svenska miljömål - delmål och åtgärdsstrategier

Rrk Sörmland: 100 000 obsar från 644 skådare

Då och då brukar vi i vår tidsskrift påminna om vad Regionala rapportkommittén (Rrk) egentligen är för institution och vad dessa herrar (för det är oftast just herrar) sysslar med under året. I detta nummer kan vi återigen konstatera att sammanställningen över fågelåret som gått utgör huvuddelen av vår årsbok.

Som bekant kan det inte bli någon sammanställning över fågelåret om det inte på något vis samlas in data från alla de fågelskådare som rör sig i våra marker och gör intressanta iakttagelser. En gång i tiden, faktiskt för inte så länge sedan alls, samlades denna information in skriftligen från de fågelskådare som tog sig mödan att skriva ner de observationer som ansågs intressanta utifrån en publicerad rapportmall.

Så småningom startades Sörmlandssvaren och då passade Rrk på att nyttja även dessa rapporter till sammanställningen. I och med att rapportsystemet Svalan för fåglar i

En av de flitigaste rapportörerna till Svalan är Yngve Meijer, här pekande ut lämpligt skådarobjekt vid Jättne viltvatten. Foto Peter Hennix.

● Text Göran Andersson

Artportalen blivit nästan varje sörmländsk skådares verktyg för att till vardags notera alla sina iakttagelser har detta även blivit det naturliga forumet för Rrk att operera.

Under 2000-talet har Svalan vuxit sig större och antalet rapporter har ökat dramatiskt. Under 2001 rapporterades i vårt rapportområde 12709 observationer av 260 personer. Imponerande siffror i sig, men dessa står sig slätt vid en jämförelse med 2008 då 644 personer rapporterade nästan 100000 observationer.

Rrk:s roll i det hela består i att från denna mängd rapporter sälla ut det som kan anses vara av allmänt intresse, kvalitetssäkra dessa rapporter samt sammanställa det hela tillsammans med en analys. Vad som anses vara allmänt intressant kan debatteras, men främst handlar det om faunistiskt intressanta fynd samt sådant som kan vara av publikt intresse. Det förstnämnda gäller förstås mer eller mindre sparsamma, hotade, skyddsvärda och/

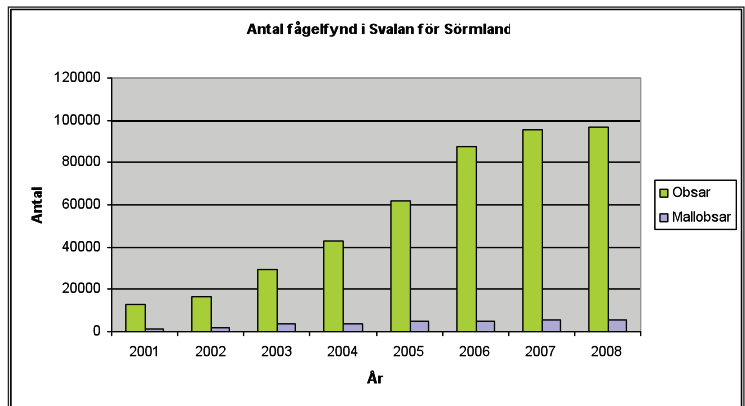
eller känsliga arter som ökar eller minskar eller av annan anledning kan anses viktiga att följa. Det senare kanske främst gäller de mer spektakulära felflugna rariteterna som många intresserar sig för, men som kanske i många fall är något mindre faunistiskt intressanta. Rrk har alltså till uppgift att specificera det filter som sällar ut de intressanta rapporterna ur den stora mängden och som säkerställer att vi har något som kan likna löpande faunaövervakning. För de senaste åren har sällningen gett att 5-6 % av alla rapporter hamnar under luppen för Rrk att analysera och sammanställa. Med andra ord är det 5000-6000 rapporter som utgör grunden till den rapport som finns publicerad på annan plats i denna årsbok.

Kvalitetssäkring

Ända sedan rapportkommittéerna startades under främst 70-talet har dessa haft som uppgift att även kvalitetssäkra det som publiceras. För riksintressanta fynd har vi den välkända instansen Rapportkommittén (Rk) som granskar riktigt sällsynta fynd. På samma vis som Rk kvalitetssäkrar udda fynd ur ett riksperspektiv för hela Sverige ska även Rrk göra motsvarande på regional nivå.

Återigen spelar olika definierade filter en roll för vad som granskas eftersom det är både omöjligt och onödigt att granska allt. Dessa filter ändras över åren och det som tidigare granskades av Rk har i många fall numera flyttats till Rrk:s bord. Förenklat kan man säga att det som granskas, är de fynd som är så få, att det enskilda fyndet har påverkan på vår syn på artens uppträdande. Det handlar förstås om felflugna rariteter, men på senare år även i allt större omfattning av fynd som är fenologiskt intressanta.

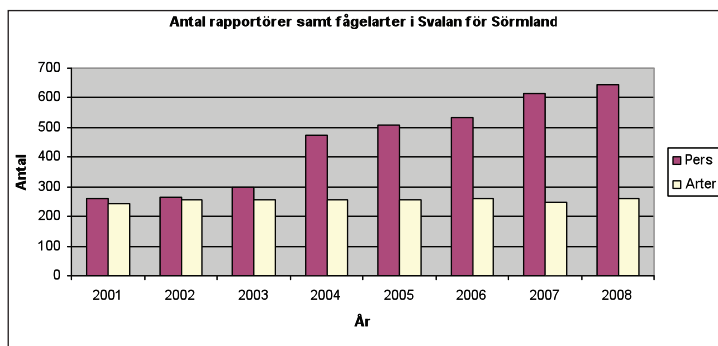
Rapporter under vintertid i Svalan av fåglar som ska befinna sig i Afrika och äta insekter tilldrar sig omedelbart Rrk:s intresse. Den

som påstår sig ha en lärkfalk vid fågelbordet en kall januaridag bör kunna styrka fyndet väl och då helst med bild! Aktuellt denna vår och även 2008 har varit rekordtidiga fynd av just tropikflyttare. Alla fynd som innebär nytt fenologirekord granskas automatiskt av Rrk. Vi anser att varje sådant fynd väsentligt påverkar vår syn av artens uppträdande varför en granskning anses befogad, särskilt nu då det pågår en diskussion huruvida en klimatförändring kanske påverkar vissa arters ankomstdatum.

Trots att Rrk:s absoluta huvudsakliga arbetsuppgift sett i antal nedlagda arbetstimmar handlar om löpande kvalitetssäkring av inkomna rapporter, vilket pågår dagligen, samt om sammanställning och analys av förhållandevis vanliga eller regelbundna arter så är det normalt den lilla delen som handlar om granskning av udda fynd som diskuteras eller rentav debatteras i skädarleden. Med granskning menas i dessa sammanhang att det uppsatta filtret i databasen genererat en begäran om detaljerad skriftlig beskrivning av fyndet. Detta sker på digital blankett direkt i Svalan och där sker sedan även granskningen av Rrk:s ledamöter.

I de fall ledamöterna inte är helt överens i bedömningen kommer fyndet inte att slutgiltigt behandlas förrän i nästa möte. Rrk Sörmland har ca 4 möten per år så om bara beskrivningen kommer in i rimlig tid efter själva fyndet kommer sedan rapporten att

kunna behandlas så den sedan hamnar i ”rätt” årsrapport.

Eftersom kraven på fenologirekord höjts, och likstälts fynd av rariteter, så har även mängden ifyllda blanketter som kommer Rrk tillhanda ökat. Det är därmed fler av Sörmlands fågel-skådare som fått stifta bekantskap med denna blankett. Vi kan notera att vanan att beskriva det man sett skiftar mycket mellan olika rapportörer. Vi ska först och främst vara tydliga med att kravet på beskrivning gäller alla.

Ingen särbehandling

Vi kan omöjligt särbehandla enskilda individer även om dessa är aldrig så väldokumenterat skickliga. Skulle Rk:s ordförande på besök i Sörmland råka se en brunglada så får även han, precis som alla andra, vackert fylla i en blankett för att få fyndet godkänt och publicerat. Vi har inte kunnat komma på någon bättre eller mer rättvis hantering än så.

Vi vill även poängtera att det sedan är den skriftliga rapporten som behandlas. Man ska kunna se (alternativt höra) fågeln framför sig när man läser texten. Vi uppmanar nu de som ger sig på att fylla i en blankett att tänka sig in i situationen att en annan person ska kunna läsa texten och föreställa sig den beskrivna fågeln.

Att hänvisa till en fågelbok duger alltså inte, ej heller att skriva exempelvis ”normalt läte”. Det är tyvärr alldeles för många rapporter som kommer in som är helt omöjliga att godkänna där vi misstänker att skribenten

helt enkelt slarvat i beskrivningen. Lustigt nog är ofta händelseförloppet väl beskrivet medan beskrivningen av själva fågeln kan vara ytterst knapphändig.

Vi rekommenderar att man tar noteringar i fält om man vet med sig att man sett/hört något udda och att man sedan snarast efter fyndet fyller i blanketten för att ha detaljerna i färskt minne. Kom då ihåg att noga beskriva vad

som faktiskt setts/hörts samt att behandla förväxlingsrisker och redogöra för varför det inte var någon av dessa.

Vi har noterat att i diskussioner med enskilda rapportörer brukar de allra flesta vara helt överens med oss i Rrk om nödvändigheten i att kvalitetsgranska fynden som ska publiceras. Tyvärr kan vi sedan även notera att detta är ett ytterst känsligt kapitel i de fall en rapport blir underkänd och det händer att detta tas personligt hur tydliga vi än försöker vara att det är den skrivna texten i rapporten som bedöms och inte personen som skrivit.

Ganska sällan, då vi har underkända rapporter, kan vi säkerställa att en felbestämning faktiskt skett (även om vi har sådana fall). För det mesta brukar det alltså handla om undermåliga beskrivningar där förväxling inte kan uteslutas, men där fyndet mycket väl kan vara korrekt. Vi tycker det är tråkigt om vi alla går miste om faunistiskt intressanta fynd av denna orsak och vill därför med dessa ord uppmana och uppmuntra alla rapportörer till att ta sig några minuter extra för att få rapporten så bra att det är odiskutabelt att ett intressant fynd gjorts. Kom dock ihåg att den första du objektivt ska övertyga med din text är dig själv!

Slutligen vill vi tacka alla rapportörer som träget skriver in sina fynd i Svalan och som med stort tålamod fyller i raritetsblanketter när så krävs. Det är alla ni som gör sammanställningen över fågelåret möjlig!

För Rrk Sörmland Göran Andersson

En utmönstrad militär bandvagn användes för att köra ner vassen framför tornet vid Öknasjön. Stefan Persson, t v, körde bandvagnen och Thure Persson guidade i vassen. Foto Leif Ekblom.

Bandvagn skapar större vattenyta i Öknasjön

En bortglömd fågelokal, Öknasjön, har fått nytt liv i dubbel bemärkelse sedan den restaurerats med hjälp av bandvagn på larvfötter.

● Text: Peter Hennix

Fån tornet norr om Tobo gård har man senaste åren bara sett tuvor och vass, eftersom sjön vuxit igen nästan helt. Detta beror dels på landhöjningen och dels på ett sänkningsföretag som lantbrukarna runt sjön startade för många år sedan. Vid sjöns utlopp i östra änden, som är Eksågsån, finns dammluckor. Även om dessa varit stängda, har den öppna vattenspegeln inte varit stor. Få fågelskådare lockas därför till sjön, även om den hyser både sångsvan och rördrom.

Sedan i december 2008 har dock den fria vattenytan märkbart blivit större. Detta sedan Strängnäs ornitologiska klubb (SOK) tillsammans med Naturskyddsföreningen och fältstationen Rördrommen beslutat sig

för att försöka förbättra Öknasjöns status som fågelokal.

Med markägarnas och Länsstyrelsens goda minne hoppas man så småningom kunna öka den öppna vattenytan väsentligt. Efter mönster från Tåkern och Hornborgasjön används små men effektiva bandvagnar som den militära avrustningen lämnat efter sig. Genom att köra fram och tillbaka med dessa farkoster, som med sina larvfötter går både på land och vatten, trasas vassrötterna effektivt sönder så att vassen hålls borta åtminstone några år.

Första etappen mot en större vattenyta avverkades på förmiddagen den 4 december 2008 i ett ganska tufft väder med en bandvagn och Stefan Persson från Solö på Fog-

Utsikten från Rördrommens fågeltorn före, t v, (foto Sven Blomqvist) Och, ovan, efter vassrensningen i Öknasjön (foto Peter Hennix).

dön som förare. Guide i vassarna var Ture Persson från SOK. I området ut mot det skoggrundet (ön i nordväst) mejades vassen och maldes sönder av bandvagnens band. Under vintern har Ture kompletteringsröjt vass med röjsåg i den bearbetade ytan och försett den med måskorgar.

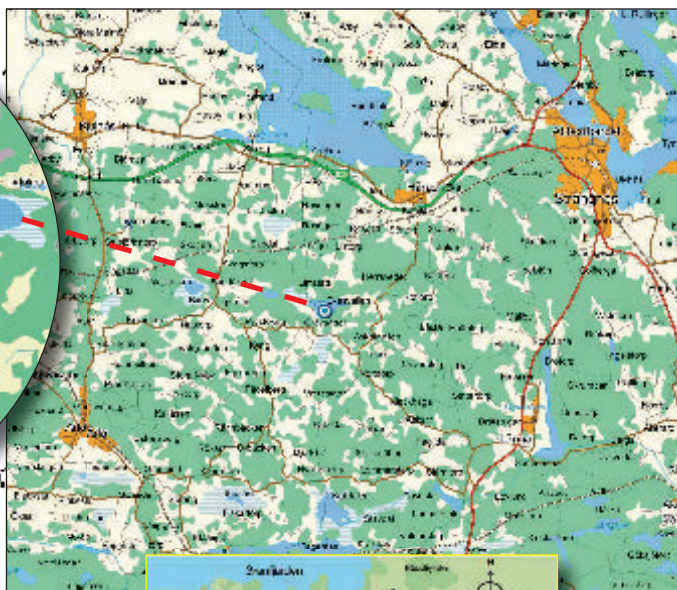
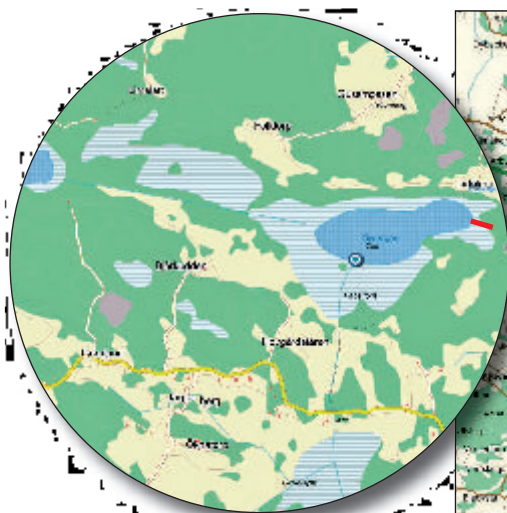
– Hade det varit april hade vi sannolikt fått vadarinvasion. Nu inskränkte sig fågellivet till några sångsvanar och en gråhäger. Resultatet av åtgärden visar sig i vår. Vi räknar med att korna kanske kommer att gå längre ut och beta av en del vegetation, sade Rördrommens eldsjäl Sten Ullerstad efter den första rensningen.

Röjningen tycks hittills ha lönat sig. Många för sjön nya arter har observerats under våren och försommaren 2009. Projektet kan lätt upprepas här eller på andra lokaler.

Handikappanpassat torn vid Rördrommen

Sedan i mars 2008 finns ett nytt handikappanpassat fågeltorn vid Sörfjärden intill fältstationen Rördrommen. Tornet är i två våningar med utsikt vida omkring. Nedre våningen är handikappanpassad. Avståndet från vägen till tornet är cirka 100 meter. Tornet ligger i direkt anslutning till en brukningsväg som leder till en husbehovstäkt för grus och används litet.

Siktgatan är smalare närmare tornet än längre ut för att inte avskräcka skäggmesarna från att flyga från det ena vassbältet till det andra. Flyttbara "sittstolpar" finns både på övre och nedre våningen.

Öknasjön är en bortglömd fågellökal i Strängnäs kommun. Den ligger i kommunens västligaste del strax öster om Prostökna. Man åker från Häråd på väg 900 (gamla E20). Strax efter en ranch för westernridning ligger sjön på höger hand. Omedelbart före bron över Gavelån finns en liten parkeringsplats. Därifrån får man gå en knapp kilometer norrut genom kohagen. Då kommer man till en spång som slutar i ett bastant 2 våningar högt handikappanspassat fågeltorn.

Sörfjärden en fågelrik mälarvik

Sörfjärden är en grund mälarvik, vars vidsträckt vassområden och betade strandängar har givit landskapet en rik flora och fauna. Trakten, som är en gammal kulturbygd med slott från 1600-talet, stora gods och gårdar med anor från medeltiden, är väl värd ett besök.

1 Vid Fiholm finns en intressant utsiktspunkt på en skogsklädd höjd. Till slottet leder flera alléer av gamla träd, rika på lavar.

2 Söder om Fiholm utbreder sig strandängarna vid Mågla. Här finns också mindre ädellövskogsområden, till exempel Norrholm.

3 Från Kinglötts udde ser man strandängarna och fjärden. Badet är privat!

4 Vid Strands gård börjar Sörfjärdens naturreservat. från Strands ås ser man ut över den sydöstra delen av fjärden med flera öar. Koholmen är den största. tillträde till vassarna är förbjudet 1 april–15 juli.

5 Fältstationen Röddrommen med handikappanspassat fågeltorn och informationstavla ligger vid foten av Strandåsen med vandringsled och vackra utsiktsplatser.

6 Vid bron över Örsundet, intill Barvabadet, finns en parkering. Från åsen ovanför

Sörfjärden är en grund mälarvik, vars vidsträckta vassområden och betade strandängar har givit landskapet en rik flora och fauna. Foto Peter Hennix.

har man utsikt över Barvalappen. Ungefär 100 meter öster om bron ligger Kvarnbäckstornet, där man på våren kan höra rödrommen tuta. En markerad stig leder från tornet, genom hagarna, till den gamla eken vid Fagervik.

7 Söder om Barvalappen, mellan gamla och nya E20, ligger Säby Högberg, fornborg, gravfält och utsiktsplats. Dit går en stig från parkeringen vid väg 900 (gamla E20).

8 Om man tar av från väg 900 mot Arphus, passerar Arphus ridhus och avtagsvägen till Fagervik, når man efter cirka 200 meter parkeringen vid den gamla eken. En delvis spångad stig leder till Fagerviks holme med utsikt över fjärdens södra delar.

9 Intill Eksågsåns mynning finns ett handkappanpassat fågeltorn, Eksågstornet.

10 På båda sidor om vägen mot Vansö, omkring 300 m norr om Näsbyholm finns

stora vassområden, hemvist för många fågelarter.

11 Från Helgarö kläpp, en hög kulle på den östra sidan av fjärden, ser man ut över fjärdens norra delar med Fiholm och Fiholmsby.

12 Nasen, en grund, näringsrik sjö med bred vassbård, både rast- och häcklokal för många fåglar. Botaniskt intressant lundområde norr om sjön.

13 Öknasjön längre österut. Fågeltornet där är beläget söder om sjön. Det finns en parkering vid Larslund. Dit visas man via skylt "fågeltorn" från vägen.

14 Lindön som är största ö i Sörfjärden, ligger i Strängnäs kommun. Lindön har fragment av ursprunglig ädellövskog och kulturmarker, som bara till en liten del påverkats av människans hand; naturreservat sedan 2003.

Texten är hämtad från Röddrommens informationsfolder.

Erfarenheten visar att både själva anläggningsarbetet såväl som det färdiga vindkraftsverket kan ha stor negativ påverkan på den lokala fågelfaunan.

Vindkraftgrupp med fågelskyddet i fokus

Föreningen Sörmlands Ornitologer (FSO) är som bekant en regional förening som agerar i fågelskyddsfrågor på olika vis och i olika sammanhang. För att kunna agera brett över länet kan det i vissa fall vara befogat att forma olika specialinriktade arbetsgrupper. Exempel på väl etablerade arbetsgrupper som sedan tidigare finns formade för specifika ändamål är Regionala rapportkommittén (Rrk) samt redaktionen för denna årsbok.

En fråga som blivit alltmer aktuell, och där ett utökat fokus kan krävas i fågelskyddsarbetet, är frågan om lokal etablering av vindkraftsverk. Då förfrågningar om anläggning av vindkraft handhas lokalt på kommunal nivå har FSOs styrelse ansett det nödvändigt att starta en arbetsgrupp för vindkraftfrågor med representant(er) från varje kommun med avrapportering till FSOs styrelse. Under

2008 bildades därför Vindkraftsgruppen under ledning av Jan-Eric Hägerroth.

Tre riskområden

Vad gäller vindkraftsetablering, är det som bekant en behjärtansvärd fråga om förnyelsebar energi. Anläggandet av vindkraftsverk och större vindkraftsparkar är dock inte en fråga utan vissa bekymmer sett ur ett fågelskyddsperspektiv. Erfarenheten visar att både själva anläggningsarbetet såväl som det färdiga vindkraftsverket kan ha stor negativ påverkan på den lokala fågelfaunan. Man brukar prata om tre potentiella riskområden för fågelfaunan i form av habitatförstörelse, störning och barriäreffekter samt dödlighet genom kollisioner.

Avseende habitatförstörelse, ska man komma ihåg att det inte bara är själva vindkraftverket i sig som kan innebära ingrepp i

● Text och foto: Göran Andersson

skyddsvärd natur utan även att anläggningsarbetet innebär påverkan. Anläggning av tillfartsvägar och de kraftledningarna som behövs innebär även de ibland omfattande ingrepp i viktiga habitat. Dessutom innebär förstås själva anläggningsarbetet med dess störande buller en risk om det utförs på olämplig tidpunkt under året. Till habitatförstörelse kan även inräknas de störningar som uppstår när verket är i drift såsom ljud samt skugg- och ljusreflexer. Att detta har inverkan på djur och människor finns det studier som visar, men det är däremot dåligt känt hur stor påverkan det har på exempelvis sjungande fåglar.

Hinder i flyttningsstråk

Med barriäreffekter menas den inverkan vindkraftverk kan ha på flyttande fåglar. Om verket placeras så att det utgör ett onaturligt hinder i naturliga flyttningsstråk. Här finns en uppenbar risk att de för vindkraftens lämpliga platser för etablering ur fåglars perspektiv istället är direkt olämpliga. Åsar och bergsryggar ger goda förutsättningar för vindkraftverk, men där bildas också uppvindar som uppskattas av många större fåglar såsom rovfåglar och tranor. Även etableringar till havs kan utgöra hinder för flyttande fågel och då främst vid dåligt väder med dålig sikt då fåglarna upptäcker verken sent.

Olika flyttningsriktningar under höst- respektive vårflyttning komplicerar problematiken ytterligare. Som om inte det var nog är dessutom önskemålen för att minimera påverkan olika för flyttande fåglar respektive näringssökande. För övervintrande sjöfågel är täta ansamlingar av verk att föredra medan glesa rader i flyttningsriktningen är bättre för samma sjöfåglar om de befinner sig på flyttning.

Den kanske mest kända och debatterade risken med vindkraftverk ur ett fågelperspektiv är nog i alla fall kollisionsrisken. Det är väl känt att fåglar dör i kollisioner med de roterande bladen. Det är dock inte till fullo

känt i vilken omfattning. Störst risk tycks uppstå vid ouppmärksamhet från fågeln sida. Något som sker vid exempelvis jakt eller då en inkräktare i reviret ska jagas bort. Mest känt är förstås de stora rovfågelnas kollisioner såsom berguv eller havs-/kungsörn. Det finns även misstanke om att värme, ljud och ljus kan attrahera insekter som i sin tur lockas till sig insektsätare. Det senare är dock ännu så länge en teori som inte belagts. För sjöfågel kan förstås dåligt sikt över havet innebära risk för att förvirra sig in bland vindkraftverk med förödande konsekvenser.

Tjänstemän saknar nödvändig kunskap

Då handläggandet som sagt behandlas på lokal kommunal nivå kan man inte förvänta sig att de tjänstemän och myndighetspersoner som förväntas ta beslut i dessa frågor själva sitter på all nödvändig kunskap. Ofta saknas helt insikten om att ett vindkraftverk faktiskt skulle kunna utgöra ett hot mot faunan. Det som normalt beaktas är förstås allmänhetens åsikter som oftast handlar om förfulning och störande buller.

För att säkerställa att fågelskyddsfrågor beaktas i ärendehanteringens har alltså den redan nämnda vindkraftsgruppen etablerats som en arbetsgrupp inom FSO. Denna grupp är så bemannad att representanter finns från våra kommuner och medlemmarna bevakar aktuella ärenden efter bästa förmåga.

Förkunskaperna och erfarenheter om vindkraft skiftar inom gruppen, men det gör mindre då bevakningen är det väsentliga. När det väl blir "skarpt läge" hjälps gruppen åt för att formulera yttranden och om så efterfrågas komma med förslag till alternativ placering. Det vi trycker på i våra kontakter är att vi organiserade fågelskådare som kollektiv besitter en unik kunskap som kommunerna borde dra nytta av.

Positivt bemötande

Alla kommuner inom Södermanlands län har kontaktats och respektive handläggare där har fått en kontaktperson inom arbets-

Varje enskild skyddsvärd plats som undanhålls etablering är värd allt slit, anser arbetsgruppen.

gruppen. Vanligtvis får vi ett mycket positivt bemötande då de flesta tjänstemän här får ett erbjudande om ideell hjälp inom ett område som dom själva inte behärskar, men borde ta i beaktande.

Under det knappa år som gått sedan etablerandet av arbetsgruppen har redan en rad ärenden hanterats alternativt pågår. De flesta kommuner är representerade även om en tydlig tyngdpunkt på svårare ärenden noteras i Oxelösund/Nyköping samt Strängnäs/Eskilstuna. Det är i dessa områden det diskuteras större etableringar. Få ärenden är dock färdigbehandlade ännu varför det är svårt att ännu bedöma hur stor påverkan vi som fågelförening kan ha.

Det tydligaste beviset på vikten av att agera och möjligheterna till påverkan dök upp i samband med ett identifierat behov av förstudie avseende fågellivet ur vindkraftsperspektiv initierat av Oxelösunds och Nyköpings kommuner gemensamt. Denna typ

av uppdrag går ofta till mer eller mindre kunniga konsulter som tar rejält betalt. I detta fall gick istället frågan till vindkraftgruppen och en 28-sidig rapport har på imponerande kort tid författats vilken sammanfattar känd kunskap om skyddsvärda fågelarter i skärgårdsnära miljö i de båda kommunerna.

Rapporten fanns enligt önskemål framme i maj 2009 på kort varsel. All heder till Nyköpings och Oxelösunds kommuner som valde ett alternativt förfarande för att skaffa sig nödvändig kunskap, samt en stor eloge till de inom arbetsgruppen som offrade soliga majdagar för att istället sitta vid datorn och samlar ihop och sammanställa efterfrågad data.

Svåra beslut för politiker

Återstår nu att se att denna samlade kunskap också används på ett förnuftigt vis. När man på detta vis på en plats samlar den översiktliga bilden av ett antal skyddsvärda arter och presenterar det på ett kartmaterial, blir komplexiteten i denna problematik mycket tydlig. Det blir inga lätta beslut våra kommunala politiker har framför sig och vi kan nog inte förvänta oss att det alltid går i den riktning vi skulle önska. Vi måste dock fortsätta vårt arbete oförtrutet då varje enskild skyddsvärd plats som undanhålls etablering i sig är värd allt slit.

Under 2008 och 2009 har vindkraftsgruppen bemannats av nedanstående personer som fungerar som kontaktpersoner för kommunen inom parentes. Har du tips på ärenden, kunskap som kan vara värdefull i samband med ärenden eller helt enkelt vill hjälpa till vänder du dig till den/de som representerar din kommun.

Jan-Eric Hägerroth (sammanställande, Nyköping), Bo Arvidsson (Katrineholm), Håkan Gilledal (Eskilstuna), Bertil Karlsson (Gnesta), Jan Karlsson (Oxelösund), Leif Ekblom (Strängnäs), Staffan Hellbom (Strängnäs), Lillemor Däckfors (Vingåker), Lennart Hellquist (Vingåker), Per Flodin (Flen) och Göran Andersson (Trosa).

Även den lokala fågelfaunan som t ex större hackspett kan påverkas av ett vindkraftprojekt. Det är inte bara själva vindkraftverket i sig som kan innebära ingrepp i skyddsvärd natur. Även anläggningsarbetet påverkar. Anläggning av tillfartsvägar och de kraftledningarna som behövs medför också de ibland omfattande ingrepp i viktiga habitat. Dessutom är förstås själva anläggningsarbetet med dess störande buller en risk, om det utförs på olämplig tidpunkt under året. Foto Stefan Pettersson.

• Text: Jukka Väyrynen

Foto Jukka Väyrynen

Sjön Skundern i norra delen av Flens kommun har i ornitologiska sammanhang ofta förekommit i fågelrapporterna. Sjön är en av länets bättre fågelsjöar sett till antal rapporterade rastande arter. Drygt 200 arter har påträffats i området. Individantalet är dock ofta lågt och sett till häckande sjöfågelarter tom ringa. Det som är mindre känt i ornitologiska kretsar är att Skundern är kraftigt övergödd och har haft återkommande fiskdöd. I Skundern genomförs 2009–2010 en så kallad "Biomanipulation" för att kunna komma till rätta med fiskdöd och övergödningens problematik. I den här artikeln beskrivs förhållandena innan åtgärden genomförts. I kommande fågelår presenteras resultat och påverkan på fågelfaunan.

Skundern

Skundern är idag en grund slättsjö på ca 2 km² med ett maxdjup på cirka 3.5 m och är mycket grundare än så på de flesta håll. Skundern tillhör den eutrofa näringsrika sjötypen som främst hittas i slättnområden. Vattnet innehåller mycket höga halter av näringsämnen och kännetecknas av brunt

vatten. Större delen av sjöns botten täcks av ett djupt "flytdylager". Förhållandena är extrema i sjön på grund av dess ringa djup i förhållande till vattenytan. Skundern blir snabbt varm på våren och svalnar fort på hösten vilket ger liten cirkulation på vattnet i bottenregionen. Vattenståndet varierar stort under året beroende av vädret. Under varma somrar är avdunstningen betydande samtidigt som det under regniga perioder snabbt kan fyllas på och bli "högvatten".

Sörmlands mest övergödda sjö

Orsakerna till övergödningen återfinns främst i en historisk belastning där sjön under större delen av 1900-talet fått ta emot mycket näringsämnen från kringliggande jordbruksmarker. Gödsling, hushållens utsläpp och sjönära bete har bidragit till en anrikning av främst fosfor i botten sedimenten. Det som avgör om ett vatten är övergött (näringsrikt) eller inte är mängden av närsalter i det. Till de mest betydelsefulla hör nitrater (kväve) och fosfater (fosfor). Det är viktigt att dessa närsalter finns i lagom nivåer och i rätt förhållande till varandra. I Skun-

dern har denna balans satts ur spel på grund av alldeles för höga halter närsalter. Skundern har dessvärre hamnat i en knipa värre än de flesta sjöar under de senaste åren. Sjön har hamnat i en ”självgödningscirkel”.

Kvävning och självgödnig

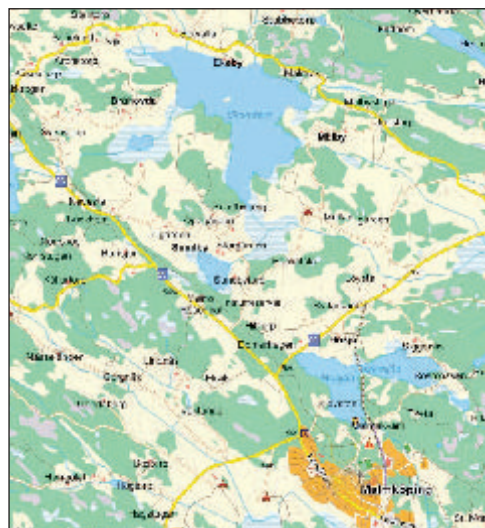
Växter, inte bara vass och näckrosor utan främst alger och växtplankton (stora mängder), och djur som dör i vattnet sjunker till botten där främst bakterier börjar bryta ner det organiska materialet. Ju mer fria näringsämnen som finns lösta i vattnet - desto mer växter - och följaktligen mer att bryta ner. De enorma mängderna med nedbrytande bakterier behöver mycket syre. Tar syret slut i bottenregionen så kvävs allting där med påföljd att nedbrytningen först minskar och att det blir mer att bryta ner (nu även de döda bakterierna själva). Syret tar slut i bottenregionen först samtidigt som att även de övre vattenlagren också börjar påverkas.

Nu utvecklas bakterier som inte behöver syre för sin fortlevnad. Vid en kvävning ökar dessa enormt i antal. De ger dessvärre ifrån sig svavelväte (vilket är giftigt och luktar ruttna ägg) som reagerar med det fosfor som finns bundet i bottenmaterialet i form av järnfosfat. Det svaveljärn som uppkommer bildar en svart smet på botten och fosfaterna som frigörs göder nu algerna och växterna vid ytan igen och det hela börjar om igen.

Mätningar av mängden närsalter som tillförs via tillflödena idag visar att halterna är förhållandevis låga och att de inte i någon större utsträckning spär på problemet. Något som skulle kunna bromsa algutväxten är en ökad vattenvolym dvs en höjning av sjön. Ökad vattenvolym ger mer syre och längre tid innan vattnet värms upp osv.

Vattennivån sänktes

Skundern var förr en djupare sjö men trycket från myndigheter och vissa markägare gjorde att sjön sänktes i början av 1900-talet. Orsaken till detta återfinns i den befolk-

ningsökning som skedde under 1700-1800-talen - det behövdes helt enkelt mer odlingsbar mark. För att stimulera och underlätta utdikningar och sjösänkningar införde staten olika slags bidrag till avtappnings- och sjösänkingsföretag samt genomförde en del lagändringar (jmf med utvecklingen av vindkraft). Med 1879 års dikningslag påskyndades sjösänkingsverksamheten radikalt och i denna anda påtvingade man även en sänkning av Skundern så småningom. Enligt gamla protokoll rädde inte någon enighet om sänkning, den genomfördes med en knapp majoritet. Denna realiserades 1913-14 då vattenytan kom att sänkas med närmare 1,5m vilket kom att påverka sjön radikalt. Minskad vattenmängd bidrog snabbt till en ökad igenväxning som i sin tur accelererat med användningen av konstgödsel osv. Även närliggande sjöars vattenstånd påverkades markant -vilket också var ett syfte med sänkningen! Det var där som den mesta vinsten i jordbruksmark fanns.

Igenväxning och utarmning

Under de varma sommarmånaderna förvandlas Skunderns vatten till en grönbrun algsoppa. Dåligt siktdjup bidrar till att fiskätande fåglar inte häckar och att mängder

Försök med utfiskning (biomanipulation) av liknande sjöar som Skundern har gjorts i Skåne med mycket goda resultat. Genom trålning har man tagit upp stora mängder av fisk som sedan skickats för rötning i någon biogasanläggning. En utfiskning innebär inte utrotning av det totala fiskbeståndet utan är bara ett sätt att ta bort en viss mängd näringsämnen med vitfisker ur en sjö för att minska trycket på de djurplankton som behövs för en biologisk balans. Foto Karin Mossler (bilden t v) och Jukka Väyrynen.

småfisk konkurrerar ut de insektätande sjöfågeln. Det dåliga siktdjupet – ofta mindre än 40cm – gör också att olika slags undervattensväxter inte kan leva här. Näckrosor och vass har dock brett ut sig åtminstone fram till 1990-talet. Häckelstaviken i sjöns södra del har numera växt igen helt och i vikarna vid Mälby, Ekeby och Bråhovda dominerar vass och näckrosor. På senare tid har också växtligheten spritt sig allt längre ut i sjön.

Även angränsande sjöar i direkt anslutning till Skundern har drabbats. Navestasjön som ligger uppströms håller också den på att växa igen helt och förlorar snart sin vattenspegel (vilket sjön Nälen redan gjorde för ca 30 år sedan). Detta trots att Navestasjön får mycket av sitt vatten från källflöden. Sundbysjön med sitt klara källvatten har också fått en betydande växtlighet.

Tyvårr pågår också alltjämt en utarmning av florin och även fåglarna har blivit färre. Skogen avverkas som aldrig förr och betesdjuren minskar alltjämt vilket säkert också påverkar sjöns vattenkvalitet och områdets ekosystem. Karaktärsfåglar från förr som ladusvalor, tornseglare, sten- och buskskvättor, törnsångare och inte minst göktytan minskar för vart år.

Visst etablerar sig nya arter också. Senaste somrarna har algen ”gubbslem” dykt upp och bildar nu en ”grön smet” på sina håll. I Sundbyån är framkomligheten ytterst begränsad av denna anledning och algen ses lite här och var i sjön.

Blommande näckrosor och alger dominerar

Sjöns växtlighet domineras av typiska växter för näringsrika/igenväxande sjöar. Bland de högre växterna märks bladvass, vit och gul näckros tydligast. I ett par av vikarna så hittas trots allt axslinga trots att siktdjupet är dåligt. Det fantastiska är dock att på de platser där axslinga etablerat sig, är vattnet ofta klarare vilket tyder på att de fungerar som skydd för betande djurplankton.

Tar man sig en närmare titt vid vassbältena, hittar man även gäddnate, vattenspilört, dyblad, kaveldun, vass-starr och sprängört. Vid kommunens undersökningar har man hittat 24 arter högre växter knutna till vattnet. När de gäller de lägre växterna så återfinns bland sjöns många olika växtplankton flera karaktärsarter för näringsrika vatten. Dessa arter uppträder ofta i enorma mängder vilket också visar

sig i de ofta återkommande algblomningarna som ses under sommaren.

Skunderns djur

Skundern drabbades för att antal år sedan av kräftpesten och med detta försvann nog en resurs som säkert betydde en hel del som reglerare av bottenvegetationen i sjön. Efter som det förekommer flodkräftor fortfarande i vattensystemet så har ingen inplantering av signalkräftor (som är immuna mot pest) tillåtits. Skundern är annars en fiskrik sjö. Att mängden småfisk är kopiös visade sig under kommunens provfiskningar för ett antal år sedan. Det finns mycket stora mängder av främst småabborre, mört, sarv, björkna och braxen. Typiskt nog så blir aldrig abborrarna speciellt stora i den här typen av sjöar. Vid fiske med nät eller ryssja däremot fångas jätterudor och stora sutare i mängd också det ett tecken på näringsrikedom. Även gäddan är talrik och ål kan påträffas då och då.

En karaktärsart bland däggdjuren i området utgör bävern var spår ses här och där. En sommarkväll kan ofta någon ses simma t.o.m. i sjön även om det är absolut säkrast med fynd i åarna. En sommar hittades hela fyra dammar utmed Smedstaån. Även utter ses området ibland även om de oftast är svårседda. Spårstämplor på åstränder och isar vittnar om att de är regelbundna besökare och då främst vintertid. Ett mindre välkommet inslag är minken som förekommer rätt allmänt. I övrigt ses älgar, rådjur, vildsvin och numera även dovhjort i sjöns direkta närhet.

Fågellivet

För ett par – tre decennier sedan ansågs Skundern vara en bra fågelsjö men det epitet har den tappat för länge sedan. Av häckande ånder ses bara ett fåtal gräsänder per år.

Borta är brunänder, viggas och krickor som häckfåglar. Knipor häckar däremot, men de är idag hårt ansatta på grund av brist på lämpliga bohål och boplundring av mård.

Bland doppingarna ses skäggdopping rasta

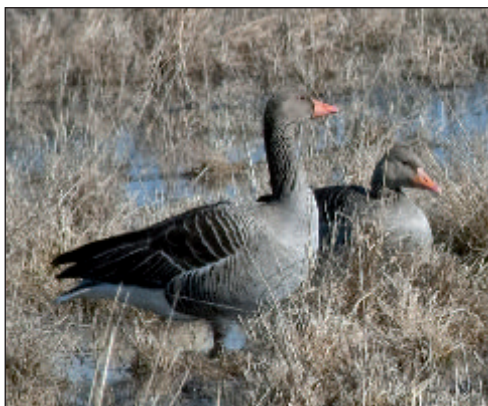
då och då, men den är numera inte en årlig häckfågel i Skundern. Av sothönsen finns bara ett minne blott. Något enstaka par har försökt att häcka i sjön under 2000-talet med varierat resultat. Vill man säkert se sothöna så finns de normalt häckande med några par i Sundbysjön. Storlommar ses fiska/rasta ibland men de häckar inte här. I slutet av 80-talet så försvann knölsvanen som häckfågel i området. Detta berodde sannolikt på att ett sångsvanpar etablerade sig i Navestasjön. Av någon anledning så försvann även sångsvanen som häckfågel i mitten på 90-talet även om den fortfarande ses enstaka fåglar under häckningstid då och då. Det rör sig i dessa fall om fåglar på besök ifrån närliggande häckningssjöar och gölar i Mälarmärden.

Bland vitfågellarna ses skrattnäs (ca 20 par) fisktärna (10-15 par), fiskmås (4-5 par) och gråtrut (3 par). Grågäsen har under senare år dykt upp som häckfågel och ses normalt med cirka 30-40 par i området under häckningsperioden. Även drillsnäppa, kanadagås och häger förekommer med några få par. Bland de arter som gynnas av igenväxningen så märks rödröm (1-2 tutande hannar), brun kärnhök (1-2 par) och trana (7-8 par).

Häckfågelbeståndet är således torftigt och sjöns kvalitét som fågelokal står närmast att återfinna som rastlokal. Detta även om antalet rastande fåglar är litet bortsett från skrakinvasionen på senhösten (ofta 500 – 700 fåglar). Bland de regelbundna rastarna ses sjöfåglar som brunand, vigg, bläsand, skedand, kricka, sjöorre, salskrake, knölsvan, sångsvan och storskarv. Bland de mer sällsynta gästerna hittas svarthakedopping, snatterrand, stjärtand, årta, bergand, alfågel, svärta, småskrake, havstrut och silvertärna.

Ingen unik problematik

Skundern är inte unik bland landets övergödda sjöar utan samma problematik återfinns på många håll och man har provat en mängd olika sätt att lösa problemen. Metoderna för restaurering beror lite på vad man vill åstad-

Grågåsen har under senare år häckat vid Skundern. Foto Peter Hennix.

komma för typ av vatten. Vill man gynna fåglarna i första hand så gör man åtgärder för att skapa så många bra miljöer för dessa som möjligt. Där är det oftast återskapandet av lämpliga häckningsmiljöer som dominerar. I Skunderns fall gäller att restaurera sjöns vattenkvalité i första hand snarare än att skapa en optimal fågelsjö. Den sammansättning av fågelfaunan som är normal för slättsjöar kommer ändå. Det handlar om att skapa såväl kemisk som biologisk balans. För att nå ett bra resultat måste kraft ägnas åt att komma åt roten till det onda, dvs övergödningen - inte åt symtomlindring.

Restaureringsmetoder

Mekanisk bearbetning av växligheten: Sker främst genom att med olika maskiner klippa bort näckrosor och vass. Ofta har mekanisk behandling av växligheten knappt någon gynnsam effekt (annat än att det till synes blir mindre växtlighet på en begränsad yta) såvida detta inte görs i stor skala och under upprepad följd av år. Metoden förutsätter att klippt material tas upp på land annars förvärras problematiken.

Muddring: Muddring för att öka vattenmängden är också en metod, men förutsätter att giftiga tungmetaller inte finns bundna i botten-sedimenten (vilka frigörs i ekosystemet vid uppslamning). Det är emellertid inte helt

Trana är en av de arter som gynnas av igenväxningen i sjön Skundern. Foto Jonny Werdin.

problemfritt även om det inte finns giftiga metaller i dyn. Kostnaden för en sådan åtgärd är betydande och dyn måste tas om hand. Uppslamningen bidrar också till att vatten nedströms i såväl åar som sjöar får en ökad sedimentering.

Utfiskning (= biomanipulation): Ett försök med utfiskning av liknande sjöar som Skundern har gjorts i Skåne och på andra håll med mycket goda - tillfredsställande resultat. Genom trålning har man tagit upp stora mängder av fisk som sedan skickats för rötning i någon biogasanläggning. En utfiskning innebär inte en utrotning av det totala fiskbeståndet utan är bara ett sätt att ta bort en viss mängd näringsämnen med vitfisker ur en sjö för att minska trycket på de djurplankton som behövs för en biologisk balans. De skånska försöken gav också som ett resultat att vattnet klarnade och att fiskbestånden åter kom i någon form av "normal" balans. Kostnaden för ett försök med utfiskning är också rimlig och det är en förhållandevis billig metod.

Biomanipulation som restaureringsverktyg: Definitionen av begreppet från 1970-talet har varit "...en av människan genomförd förändring i biota och dess miljö med avsikten att erhålla för människan angenämare förhållanden.". Idag betecknar begreppet oftast en manipulering av näringskedjan som går ut

på att reducera mängden växtplankton i ett begränsat ekosystem. Principen bygger på att det under "normala" förhållanden finns en balans mellan producenter och konsumenter i en näringspyramid. Mängden konsumenter reduceras för varje steg i näringspyramiden.

I ett friskt ekosystem finns mycket djurplankton som betar av växtplanktonen och som i sin tur blir mat åt karpfiskar vilka sedan äts av rovfisk. Vattnet är ofta någorlunda klart och med det en god växtmiljö för olika undervattensväxter som utgör refugier för djurplanktonen.

I en övergödd sjö finns få djurplankton och mängder med småfisk - med en dominans av karpfisk - som får till följd en enorm tillväxt av växtplankton. Sikt djupet är dåligt varför undervattensväxterna inte klarar av att leva i den miljön med påföljden att djurplanktonen inte har något skydd alls.

Metoden går alltså ut på att skapa en ny stabil balans i sjöns ekosystem. Detta kan göras relativt enkelt. Man går helt enkelt in och tar bort cirka 75 - 80 procent av karpfiskpopulationen samtidigt som man bibehåller nivån på rovfiskpopulationen. Detta görs genom en trålning jämte användande av andra fiskemetoder (mjårdar, ryssjor, notdragning) koncentrerat under max två säsonger. I Skunderns fall är det minst 45-65 ton med karpfisk som måste fiskas ur fiskpopulationen under max två år. Är insatsen för dålig så visar resultat från andra håll att karpfiskbeståndet snabbt återgår till den gamla nivån. Under hösten 2008 beviljades projektet 1,7 miljoner av EU-medel för detta försök. Till detta tillkommer mängder med ideella arbetstimmar under två år. Fisket genomförs som ett arbetsmarknadsprojekt i samverkan mellan Flens kommun, Arbetsförmedlingen och invandrarverket.

Förväntade effekter

Det som främst önskas är en bättre ekologisk balans i sjöns ekosystem vilket i sin tur torde medföra ett klarare vatten med färre

Sortering efter en etapp i utfiskningen. I en övergödd sjö som Skundern finns få djurplankton och mängder med småfisk - med en dominans av mört och annan karpfisk. I Skundern måste minst 45-65 ton karpfisk fiskas ur fiskpopulationen under max två år. Foto Jukka Väyrynen.

algbloomingar i framtiden. Om åtgärden blir framgångsrik så kommer det sannolikt också att bidra till en ökad undervattensväxtlighet och mindre bioväxtmassa att bryta ned för de bottenlevande bakterierna. För oss fågelvänner så finns det också vinster. Fisklevande fåglar borde få betydligt lättare att hitta föda inte minst under häckningsperioden. Antalet skäggdoppingar borde öka liksom även möjligheten för storlommen att klara av att etablera sig.

Med en utveckling av undervattensväxtligheten, torde också sothönsen återetablera sig och motorbåtstrafiken att minska. Det finns också risker. En daglig trålning och en ökad trafik på sjön kommer sannolikt att störa vitfåglarna i deras häckning åtminstone under de år som projektet pågår. Det blir hur som helst intressant att se hur detta försök kommer att landa. Flaskhalsarna för ett lyckat resultat ligger främst i att kunna vara snabb och effektiv i insatsen. Får man inte upp minst 75 procent av karpfiskbeståndet, riskerar man att ha gjort åtgärden förgäves.

Referens: Hansson, Lars-Anders (1998):

Biomanipulering som restaureringsverktyg för näringsrika sjöar, Rapport 4851, Naturvårdsverket, Stockholm.

Första fyndet av nilgås i Sörmland

● Text: Janne Oldebring & Lennart Wahlén

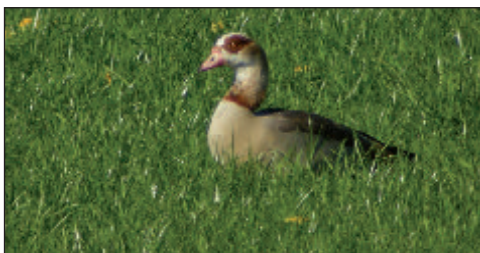
På kvällen den 10 maj 2008 ringde Ammi Wohlin till Lennart Wahlén för att få lite tips om intressanta aktuella fåglar i Nyköpingstrakten. Ammi avslutade samtalet med att i förbigående nämna att hon och Jan Joråd sett en nilgås i sjön Sillen hemma i Vårdinge tidigare samma dag!!

Så här beskriver Ammi händelsen i ett brev: *”På eftermiddagen, lördag 10 maj kom vi, Jan Joråd och Ammi Wohlin paddlandes nära Sjögårds strandängar vid sjön Sillens nordöstra kant ca 500 meter från Vårdinge kyrka. Längs de betade strandängarna stod ett mindre antal gäss bestående av grågäss, vitkindad gås och kanadagäss. Några av grågässen hade gässlingar, så vi avstod att paddla alltför nära. Trots det upptäckte vi en avvikare bland de vaksamt uppsträckta gäshalsarna – en nilgås. Mycket trevligt!! Som det verkade på detta avstånd var den inte ringmärkt på något sätt.”*

När samtalet var avslutat ringde Lennart till Janne Oldebring i Södertälje och vi satte därefter kurs mot Vårdinge från var sitt håll...

Janne kom fram ett par minuter före Lennart och kunde per telefon meddela att fågeln var kvar och att artbestämningen var helt korrekt. Klockan var då tjugo över åtta på kvällen och rapportområdets första fynd av nilgås var ett faktum. Via Janne Gustafsson i Nyköping och BMS fick hela Sverige veta vad Ammi/Jan upptäckt för flera timmar sedan.

Fågeln, som var adult och inte ringmärkt, födosökte på en betesvall ca 75 m från stora vägen nedanför Vårdinge kyrka, belägen mellan Gnesta och Mölnbo. Den höll ihop med ett trettiotal kanadagäss på gården Sjögårds ägor intill sjön Sillen. Nilgåsen var mycket vaksam och gick sakta betande bort från vägen. Efter ca 15 minuter var gässen nöjda med kvällsmaten och alla gässen flög

Sällsynt gäst från Nildalen i Vårdinge, Södermanland 12 maj 2008. Foto Anders Westlund.

den korta biten ned till vattnet varefter de sakta simmade längs stranden söderut.

Under kvällen hann ytterligare 5-6 skådare se nilgåsen då den dock simmade allt längre ut på sjön i det tilltagande mörkret.

Nilgåsen sågs därefter i området kring norra Sillen även den 11-12 maj och alternerade då mellan östra sidan, där den upptäcktes i Södertälje kommun, och den västra sidan i Gnesta kommun. Senare, på kvällen den 12 maj, återupptäcktes nilgåsen av Bertil Karlsson norr om Gnesta vid Näsby gård intill Frösjön ca 8 km ifrån den första fyndplatsen. Där fanns den kvar den 13 maj också för att till slut ses vid Visbohammars viltvatten (mitt emellan de båda övriga lokalerna) en stund mitt på dagen den 14 maj innan den försvann.

Fakta om nilgås

Nilgåsen häckar i Nildalen samt söder om Sahara. I Holland och England finns dessutom en introducerad frilevande population. Sedan SOF:s raritetskommitté beslutat att acceptera de flesta fynd som spontana, sannolikt från den europeiska stammen, gjordes det första fyndet av nilgås i Sverige vid Sandön, Skälderviken i Skåne den 20 december 1999. Nilgäss har därefter setts i de flesta av landskapen upp till Svealand, som nordligast i Dalarna år 2005, och är stadd i långsam ökning i södra Sverige. En lyckad häckning skedde under år 2008 vid Kranjesjön i Skåne. Totalt finns nu 91 godkända fynd i landet.

Första fyndet av svarthalsad trast

● Text: Alf Lettesjö

Alf Lettesjö berättar om hur det gick till när rapportområdet Sörmlands första fynd av svarthalsad taigatrast gjordes i nyköpingstrakten.

Mitt närmaste strövområde är naturreservatet Labro ängar beläget i Nyköpings östra utkant mellan bostadsområdet Bryngelstorp och Sjösaviken. Jag bor i villaområdet ut mot Labro och det hör till min vardag att snoka runt i området. Det här tillfället var söndagen den 9 mars 2008 och det blev en promenad först fram på dagen, då regnmolnen lättat.

Vi (min hustru och jag) hade hunnit till den mer öppna delen av hagmarken. Innan dess hade vi vandrat över fälten mellan Labro och Sjösa gård och kryssat mellan flockarna av grågäss, kanadagäss och sångsvan. Både sånglärka och tofsvipa uppträdde i rätt stora flockar.

Nu hörde jag plötsligt tranropen från andra sidan Sjösaviken och det blev en kommentar om detta. Samtidigt ser jag en mindre brunryggad fågel lämna från backen eller låg position från en buske. Den slår till i en hasselbuske ca 30 meter bort. Närmast reflexmässigt tycker jag att något inte stämmer med den här fågeln och de fåglar som förväntas dyka upp och finner det värt att kolla närmare i kikaren.

Den sitter med sidan vänd åt oss. Efter första anblicken drog jag i brist på bättre till med hona blåhake, men blir omgående tillrättavisad av min fru Anita.

– Så stor kan väl inte en blåhake vara, säger hon formulerat som en fråga men i själva verket uttryckt som ett påstående.

Jag släpper tanken, ser att den är större och huvud och näbb är för kraftigt. Kanske kom associationen till norrlandsfågeln för att både snösparv och varfågel visat sig på lokalen någon dag tidigare.

Ska just dra mig närmare när en stav-

Svarthalsad taigatrast

Foto i Östersund av Anders Westlund.

gångare dyker upp på stigen som leder förbi busken som närmast på bara 10 meter.

– Håll hunden ropar jag till Anita, jag måste kolla när den flyger iväg! Till min förvåning sitter fågeln tryggt kvar trots att personen passerar så pass nära.

Vi går närmare och kommer i position så att vi ser den framifrån. I kontrast till den intetsägande bruna ryggen och den ljusa buksidan framstår nu en mycket iögonfallande mörk haklapp som går ner på bröstet. Kommer så nära som fem meter och fågeln sitter kvar. Vet inte vilken art det är, men den tydliga detaljen inger hopp om att kunna leta fram den i fågelböckerna. Och mycket riktigt bläddrar vi snart fram den svarthalsade trasten.

Fyndet är mycket slumpartat. Visserligen reagerade jag över diffusa detaljer under uppflyget, men hade fågeln bara flugit något längre – ur synhåll – hade vi inte följt efter. Om den inte varit så oskygg och låtit sig studeras på så nära håll, hade den antagligen heller inte blivit artbestämd.

Fakta om taigatrast

Taigatrast (*Turdus ruficollis*) tillhör familjen trastfåglar och delas upp i två mycket distinkta underarter: svarthalsad trast (*T. r. atrogularis*) och rödhalsad trast (*T. r. ruficollis*). Den svarthalsade häckar i barr- och urskogsområdet, taigan, i västra Sibirien men förvirrar sig speciellt på senhöst och vinter, till västra Europa. Källa Fåglar i Europa och Fågelguiden). Totalt finns f n 30 godkända fynd i landet.

På annan plats i denna årsbok noteras att storskarvens omtalade ökning numer kanske stannat av. Det finns till och med misstankar om att det inom vissa områden rör sig om en minskning. Om så verkligen är fallet, får fortsatt bevakning och riktade inventeringar ge klarhet i.

I nedanstående text redogör *Arne Andersson* för märkliga, ännu oförklarliga, försvinnanden i Sörmlands skärgård av mindre storskarvskolonier.

Att skarvarna minskat i antal kan vara normalt. Att däremot hela kolonier plötsligt försvinner är inte normalt, vilket dock skett vid fyra tillfällen under åren 2003–2008. Foto Göran Andersson.

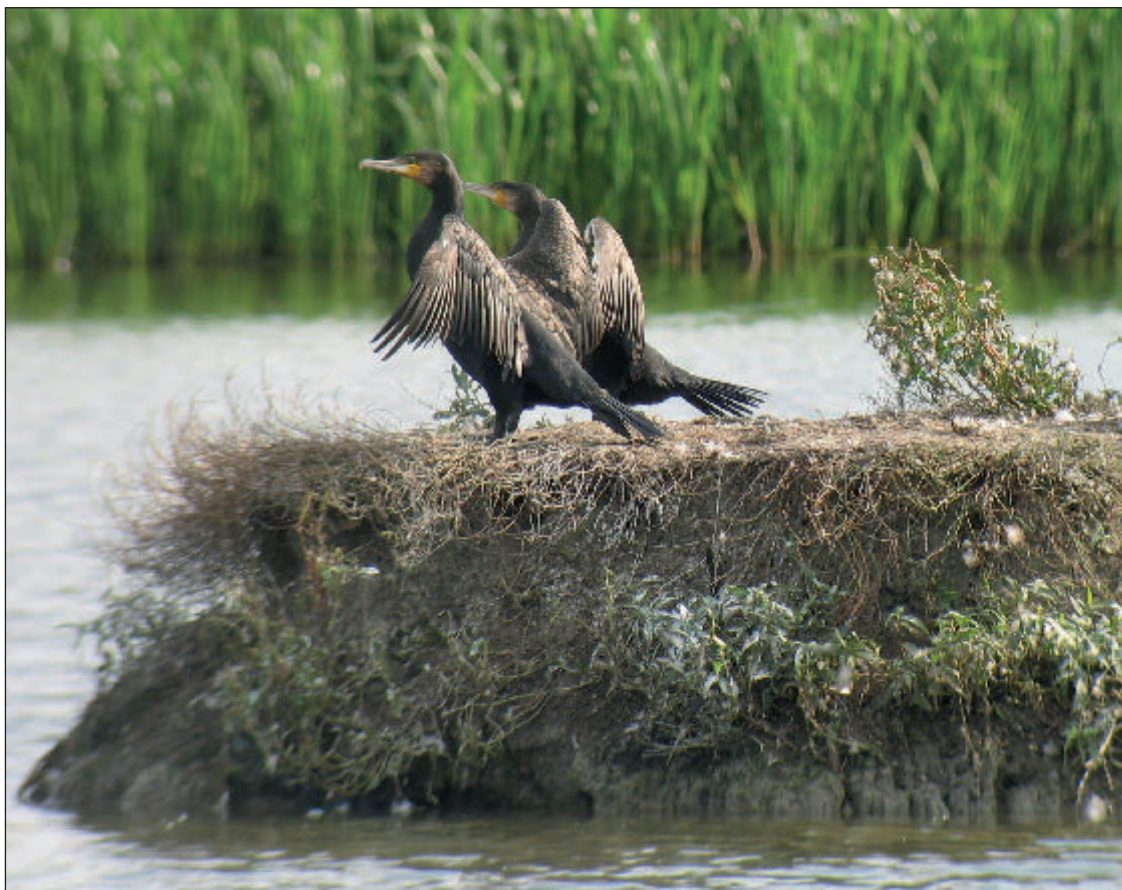
Märkliga försvinnanden av storskarvskolonier

Sedan 1989 då storskarven etablerade sig som häckfågel i Sörmlands skärgård har den på flera håll, tvärt emot vad som ofta uppgetts, inte ökat i antal. Något som t.ex. gäller i Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde i Nyköpings skärgård, vilket redovisas i tabellen.

År	antal häckande par
1995*	cirka 340
2003	140
2004	80
2005	70
2006	50
2008*	cirka 35

*1995 och 2008 räknades antalet storskarvsbon från båt.

Nedgången har jag tidigare trott bero på ett minskat fiskbestånd i området. Ett förhållande som lär gälla på många platser i Östersjön. Att fiskbeståndet verkligen minskat i det här området har jag själv noterat genom nätfiske under ett flertal decennier. Att skarvarna minskat i antal kan därför vara normalt. Att däremot hela kolonier plötsligt försvinner är inte normalt, vilket dock nu skett vid fyra tillfällen. Första gången noterades det på Mäsklubbarna (beläget strax utanför fågelskyddsområdet) den 8 juni 2003, då ungar ur cirka 40 bon spårlöst var försvunna då de helt klart skulle vara kvar i bona eller åtminstone på häckningsön. Det fanns heller inte några spår efter ungar i närområdet. Den 18 juni 2005

Två storskarvar torkar fjäderdräkten. Foto Björn Fors.

noterade jag samma sak på Stenskar där ett 20-tal skarvar häckade. Den 18 juni 2006 noterade jag återigen att det på Måsklub-barna "försvunnit" ungar ur ett 30-tal bon.

Vad orsaken till "försvinnandet" varit kan man bara spekulera om. En tänkbar möjlighet är havsörn. Från Stockholms skärgård har det tidigare rapporterats att havsörnar under födosök setts landa mitt i skarvkolonier. På vissa öar har det skett så ofta att en del skarvkolonier uttraderats helt (Staav 2004).

Efter att tagit del av rapporten var även jag inne på att så kunde vara fallet här, då jag vid ett flertal tillfällen under åren 2003–2005 noterat liknande händelser (Fågler i Sörmland 1/ 2006).

Under 2008 var det åter på nytt dags då kolonin på Västerklubben med cirka 35 bon stod tomma den 28 juni. Endast enstaka vuxna skarvar uppehöll sig tillfälligt på ön under de två timmar jag var i området. Ett rimligt antagande är att det i varje bon funnits minst två ungar vilket skulle innebära minst 70 ungar totalt.

Vad som har skett från den 14 juni, då jag besökte ön, till den 28 juni är oklart. Men nu är jag tveksam till att det är havsörn som ligger bakom. Lika tveksam är jag till att det är mink som ligger bakom. Visserligen är den asätare och som sådan kan den lägga upp matförråd, men i så fall var fanns ett sådant med ett 70-tal stora ungar?

● Arne Andersson

Katrineholm – Vingåkers Ornitologer, KVO

Föreningens syfte är att verka för bevarandet av ornitologiskt intressanta miljöer, samt att föra kunskaper om fågelfaunan vidare.

Styrelsen består av nio personer. Vi har 77 medlemmar, varav 22 betalar familjeavgift. Det är tyvärr en minskning från föregående år. Runt tio av medlemmarna bildar en ”torsdagsgrupp” som under erfarne ordförandens ledning en gång i veckan gör utflykter till fågellokaler i omgivningarna under höst och vår för att förkovra sig i skådandets konst. Tider på året när mörkret lagt sig träffas gruppen inomhus för filmvisning eller lyssnande på fågelsång.

Så gott som årligen görs två resor vid aktuella tider till Skåne och Öland för att skåda flyttfåglar. Deltagandet brukar ligga runt tio medlemmar.

Vid de exkursioner som görs enligt föreningens fastställda program (som finns på föreningens webbsida) sker samling alltid, om inget annat anges, vid den så kallade ”Röda Ladan” i Katrineholm. Röda Ladan är en äldre gymnastikhall på Drottninggatan i Katrineholm.

En populär plats som ofta oorganiserat besöks av föreningens medlemmar är Stensjön med omnejd öster om Katrineholm. Detta sker företrädesvis under våren och hösten. Läs gärna mer om våra fågellokaler på webbsidan kvof.sormlandsornitologerna.se

Föreningen är också tillsammans med Naturskyddsföreningen medansvarig för bemaning av det i maj 2009 invigda fågeltornet Tornstugan vid sjön Näsnaren bara ett par kilometer utanför Katrineholms stadskärna.

Aktiviteter 2008

Föreningen bytte under 2008 namn från Katrineholm – Vingåkers Ornitologiska Förening, KVOF, till Katrineholm – Vingåkers Ornitologer, KVO.

Under året fortsatte kommunens byggande

av fågeltornet Tornstugan vid Näsnaren och det kom att invigas av landshövding Bo Könberg under maj månad 2009.

Styrelsen har under året haft sex protokollförda styrelsemöten.

En arbetsgrupp i styrelsen har tillsammans med Tommy Emanuelsson, Eskilstuna, arbetat med förnyelse av föreningens webbsida. Ett arbete som fortgår på fritidsbasis. Det gäller till stor del layout men också kompletteringar vad gäller beskrivning, kartor och bilder på våra många fågellokaler i Katrineholms omnejd. När allt blir klart kommer webbsidan att få ett helt nytt utseende.

Det kan nämnas att vi har en gästbok på vår webbsida. Där står det alla fritt att lämna synpunkter på vår verksamhet. Det kan vara vad som helst, från synpunkter på någon programpunkt till någon rolig observation eller fundering på arttillhörighet hos någon fågel.

Styrelsen har under hösten haft ett gemensamt styrelsemöte med FSOs styrelse. I ett försök att knyta ihop ornitologerna i Sörmland har lokalföreningarna anslutit sig till Sörmlands Ornitologer för att få mer tyngd åt det arbete som bedrivs i FSO.

Föreningen är representerad i den Vindkraftsgrupp som under 2008 bildades av lokalföreningarna under FSO. Samarbete etablerades då mellan föreningen och Katrineholms kommun för att ur ”fågelperspektiv” evaluera bygglovsansökningar för vindkraftsverk i Katrineholms och Vingåkers kommuner.

Fågelmatningen vid Stensjön har fortgått under året. Vi har också haft en matplats i tornskogen vid Näsnaren.

Vid leden ut till Tornstugan vid Näsnaren har föreningen satt upp fågelholkar. Holkarna har bekostats av kommunen.

En inventering av fågelbeståndet vid Katrineholms Golfklubb vid Jättorp har genomförts. Resultatet finns redovisat på anslag vid golfklubben så att spelare kan se vad som kan

Strängnäs ornitologiska klubb

SOK har 89 fullbetalande medlemmar och 25 familjemedlemmar vilket gör totalt 114 medlemmar. Föreningen har en egen hemsida, www.strangnasornitologerna.se och ger två gånger om året ut klubbtidningen Observerat – fåglar i Strängnäs kommun.

SOK har yttrat sig över två ärenden som avser utbyggnad av vindkraft i kommunen. Yttrandena tar enbart upp aspekterna på hur fåglar berörs, inte andra politiska, kommersiella eller personliga åsikter.

Aktiviteter 2008

Ingmar Lind-kväll 2008-12-02: 80-tal såg och lyssnade på Ingemars Linds film om lavskrikan, vilket skulle bli hans sista film. Men nu har han planer på att göra en film om tre fågelprofiler, Per-Olof Svanberg (Hornborgarsjön), Erik Rosenberg och Lars Broberg.

Viltvatten-runda 2008-08-31: 9 personer vandrade runt viltvattnet under Yngve Meijer sakkunniga ledning. Årtsångare, lövsångare, törnsångare, blåhake, svarthätta, sävsparv och stjärtmes var några av alla fåglar som gömde sig i snåren. Färden gick över Åsa kullar, där flygande gök kunde observeras. Kumla viltvatten bjöd bland

förväntas ses i fågelväg under en golfrunda.

Exkursionerna har under året varit nio stycken. Övriga träffar två stycken – en bildvisningskväll samt årsmötet med föreläsning om sparvugglan av Juhani Vuorinen. Exkursionerna har överlag varit bra och där det inte riktigt har blivit som det var tänkt så har det berott på vädret. Vi startade med en usel örnräkning (vädret) och följde upp med en lika usel uggleutflykt (vädret igen) men sen blev det bättre.

Vädret kan vi som bekant inte göra något åt, men för det mesta har vi tumme med

annat på korp, två havsörnar, stjärtand och törnskata, i Kyrkviken observerades bl a gråhäger, kanadagås, skäggdopping och rödhake.

Gåsräkning 1 2008-09-14: 5 personer deltog vid olika lokaler.

Naturdagen vid Goringe-lund 2008-09-14: Sven Blomqvist och Barbro Hellström representerade SOK.

Erik Arbinger hade lämnat holkar till försäljning, eftersom han inte kunde vara med och bygga. Uppskattat arrangemang och många barnfamiljer fick titta på underliga djur i tubkikare.

Tullgarnsnäs 2008-09-20: Yngve Meijer åkte tillsammans med 5 medlemmar till Tullgarnsnäs och Tullgarns slott. Sträckande vigg, storskrake, stenskvätta och lövsångare observerades men mest nöjda var nog deltagarna av nötkräkan. Vid Tullgarns slott observerades bl a svarthätta, blåhake och grönsiska men även gluttsnäppa, brus-hane, bläsand, ljunpipare och massor av ängsdiplärkor.

Sörmlandskusten 2008-09-27: Ulf Gustafsson och 2 medlemmar åkte till kusten för att tillsammans med OKE och Tärnan

vädergudarna. Deltagarantalet har också det varit fortsatt bra, ibland nästan för bra, så vi har fått dela upp oss i flera grupper. Men hellre det än att vi blir för få, det är positivt när vi blir många på våra utflykter.

Försök görs så gått det går att variera exkursionsmålen och även utbudet i övrigt, men vissa saker återkommer år från år. Dit hör uggleturen och nattsångarna. De har varit populära med många deltagare. Det finns även andra exkursioner som är datumstyrda, exempelvis Fågelskådningens dag, EBW och gåsräkningen.

Fortsättning SOK

spana in rovfågelsträck. Sparvhök, havsörn, ormvråk, fjällvråk, brun kärrhök men också blå kärrhök kunde kryssas av. Tärnan stod för mycket bra gajdning.

Höstresa Varberg 2008-10-05—02:

Totalt 8 medlemmar från SOK och 2 övriga deltagare hade denna gång tur med vädret och vindarna. Några av deltagarna tog vägen över Öland vilket resulterade i 54 arter bl.a. många fjällvråkar, duvhök, prutgås, storspov, varfågel, svart röstjärt och svartvingad vadarsvala. Några åkte via Kvismaren och fick förutom tusentals sädgäss även se spetsbergsgås, skäggmes och pilgrimsfalk.

I Halland blåste de västliga vindarna in bl a havssula, gulnäbbad lira, grålira och alkekung. Även rödspov av rasen islandica och taigasångare, stort antal tretåiga måsar, kustlabb, toppskarv, kungsfiskare, pilgrimsfalk kunde observeras av det totalt 104 arterna. Boendet var som vanligt i VOFs-klubbhus på Getterön.

Landsort 2008-10-11: Sven Blomqvist och 2 medlemmar och 2 övriga deltagare besökte Ören och Landsort. Tyvärr var vädret inte det bästa så det blev ett magert resultat av sträckande fåglar.

Gåsräkning 2 2008-10-12: Cirka 1700 gäss räknades från Eksågstornet. Totalt rapporterades det in omkring 5000 gäss till Rördromen under dagen. Räkningen hade ändrat från att vara i gryningen till att räknas vid 13-tiden. Fyra medlemmar deltog i räkningen på olika ställen.

Flens ornitologiska förening

Under en lång rad av år har Flens kommuns skådare antingen fått ansluta sig till andra kommuners lokalklubbar eller ingå i den lilla grupp av ornitologer som verkat inom Naturskyddsföreningens ramar. Den organisatoriska förändringen av verksamheten mellan FSO och de övriga

samverkande lokalklubbarna aktualiserade idén om att bilda en fågelklubb i Flen.

Förslag till stadgar var redan skrivna för årtal sedan men det krävdes att någon tog tag i det hela. Jukka Väyrynen och Per Flodin enades om att göra ett försök med bildandet av föreningen med att sammankalla ett antal eventuellt intresserade personer i november.

Redan detta möte visade på ett intresse för föreningen. Drygt 20 personer kom och enades om stadgar och inriktning på lokalklubbens verksamhet. Styrelse valdes med Jukka Väyrynen som ordförande. Övriga styrelseledamöter blev: Per Flodin, Judith Lamberth, Seija Kytölä och Krister Larsson. Av mötesdeltagarna anmälde sig 19 st direkt som medlemmar i föreningen som i skrivande stund har närmare 40 medlemmar efter bara några få föreningsaktiviteter.

Flensföreningens hemsida har adressen: <http://fof.sormlandsornitologerna.se>

Årsboken har utgivits med ekonomiskt stöd av

Fåglar i Sörmland

ges ut med en årsbok varje år av Föreningen Sörmlands Ornitologer, som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening.

FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi.

Styrelsen kontaktas på fso@sormlandsornitologerna.se

Redaktionen

för detta nummer av årsboken har bestått av

Göran Andersson,
redaktör, redigering
goranxandersson@gmail.com

Jan Gustafsson,
solvidd@gmail.com

Peter Hennix, redigering,
grafisk form & layout,
peter@hennix.eu

Omslagsfoton:
sparvuggla Stefan Pettersson,
tjäderpar Leif Nyström.

Presslagd 22 juli 2009

Upplaga: 500 ex

Tryckeri: Grafoma, Strängnäs.
Manusstopp för nästa årsbok är
den 25 februari 2010.

Redaktionellt material

skickas till redaktören. Helst som e-post. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till någon i redaktionen i digitalt högupplöst format.

Medlemsservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc: Örjan Jitelius
kassör, Ejdergatan 5, 619 32
Trosa, telefon 070-637 34 98
orjan.jitelius@trosastryckeri.se
Postgiro 773 78-8

Innehåll

Inledare	1
Rapportkommittén Sörmland: Fågelåret 2008.	2
Allmänt om rapportering	65
Rapportkommitténs ledamöter	65
Hartsö-Enskär fågelstation 2008.	66
Väder	66
Personal	66
Inventering under häckningstid.	67
Artkommentarer	68
Invasionsarter.	72
Ringmärkningen	74
Återfynd och kontroller	75
Ringmärkning Hartsö-Enskär fågelstation	77
Nytt naturreservat: Stenhammar	82
Åtgärdsprogram för havsörn	85
Hur Rapportkommittén arbetar.	89
Öknasjön, bortglömd fågelokal som får nytt liv	92
Sörfjärden, en fågelrik mälarvik	94
Vindkraftgrupp med fågelskydd i fokus	96
Sjön Skundern biomanipuleras	100
Första fyndet av nilgås i Sörmland	106
Första fyndet av svarthalsad taigatrast	107
Märkligt försvunna storskarvskolonier	108
Katrineholm-Vingåkers ornitologer	110
Strängnäs ornitologiska klubb	111
Flens ornitologiska förening	112
Info om Hartsö-Enskär fågelstation	omslaget sid 3
Lokalföreningar	omslaget sid 3
Bli medlem i FSO!	omslaget sid 3

Hartsö-Enskär fågelstation

Genom ideellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsö-arkipelagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

För mer info: Lennart Wahlén, 0155-215711.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa fågelstationens T-tröjor, dekalor och fågelholkar.

Bli medlem i FSO!

Föreningen Södermanlands Ornitologer (FSO) är en regional förening som i huvudsak arbetar med frågor och aktiviteter av regional karaktär. Exkursioner och andra lokala aktiviteter sker genom lokalföreningarnas försorg.

● Medlem i lokalförening betalar endast medlemsavgift till lokalföreningen som i sin tur betalar 20 kr/medlem till FSO.

● Fr o m 2009 har medlemskapet i FSO ändrats. Medlemmar i de sörmländska lokalklubbarna i Eskilstuna, Strängnäs, Nyköping/Oxelösund, Flen och Katrineholm/Vingåker ansluts nu via sina lokalföreningar till FSO och ska således inte betala någon medlemsavgift direkt till FSO. En ytterligare förändring är att medlemsavgift och årsbok separeras. Vill man ha årsboken Fågelåret 2009, förskotts betalar man som medlem i lokalklubb 75 kr till FSO via ett av lokalklubben distribuerat inbetalningskort. Årsboken kommer då automatiskt under hösten 2010.

Den som inte är medlem i en ansluten lokalklubb, erhåller årsboken för 2009 genom förskotts inbetalning av 130 kronor till FSOs postgiro 773 78-8.

Glöm inte att ange vad inbetalningen avser.

Lokalföreningar

i Sörmland (utom Södertörn) och kontaktpersoner:

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Lennart Eriksson (016-35 14 21)
Hemsida: www.oke.sormlandsornitologerna.se
E-post oke@sormlandsornitologerna.se
Rapportmottagare: Lennart Eriksson

Strängnäs Ornitologiska Klubb

Leif Ekblom (0152-511 54)
Hemsida: www.strangnasornitologerna.se
E-post kontakt@strangnasornitologerna.se
Rapportmottagare: Yngve Meijer

Katrineholm – Vingåkers ornitologer

Pelle Moqvist (0150-527 89)
Hemsida: www.kvof.sormlandsornitologerna.se
E-post kvof@sormlandsornitologerna.se

Fågelföreningen Tärnan

Nyköping/Oxelösund
Kontaktperson: Ingvar Jansson (0155-28 73 73)
Hemsida: www.tarnan.sormlandsornitologerna.se
E-post: c.ingvar.jansson@gmail.com

Södertäljes Ornitologiska Förening

Stig Strid (08-550 994 17)
Hemsida: www.stjof.sormlandsornitologerna.se
E-post: stig.strid@telia.com
Rapportmottagare: Lennart Karlén

Flens Ornitologiska Förening

Jukka Väyrynen (070-638 22 82)
Hemsida: www.fof.sormlandsornitologerna.se
E-post: jvn@telia.com

Studie
främjandet

Utgivandet av
"Det sörmländska fågelåret 2008"
sponsras av
Studiefrämjandet i Sörmland